Előszó

Tisztelt Olvasó!

Az írás – legyen az vers vagy próza – a gondolatok és az érzések őszinte megosztásának lehetőségét kínálja számunkra. Az olvasás pedig nem elfoglaltság, hanem találkozás: ideológiákkal, véleményekkel, gondolatokkal.

A *Magyar Múzsa* című kulturális folyóirat arculatát megújítottuk, új rovatokat hoztunk létre, amelyek teret adnak az irodalmi tartalom bővítésének és a szélesebb körű tájékoztatásnak. Idei első kiadványunkban a kortárs versek és prózák mellett az „Időutazás" rovatban a Batthyány család történelmi múltját idézzük fel: a magyarságért és a haza érdekében tett erőfeszítéseiket, kulturális és közéleti szerepvállalásukat, a nemesi család leszármazottaival, családtagjaival folytatott beszélgetésen keresztül. „A zene örök" rovatunk Erkel Ferenc zenei művészetének időtálló nagyságát állítja középpontba, utalva a Himnusz magasztos és mélyen gyökerező jelentésére. „Tanulmány, recenzió" rovatunk új könyvek és írások révén ad képet korunk eszmei törekvéseiről, és figyelmet szentel azoknak a személyeknek, akik kulturális és lelki örökségünket gazdagítják. Az „Arcok a múltból" rovatunk az emlékezés helye azok számára, akik a közösségért, vagy a nemzetért maradandót alkottak.

Szeretném, ha kulturális folyóiratunk inspirációt nyújtana, teret adna a gondolatoknak, és tágabb rálátást kínálna olvasóink számára. Hiszen a mi feladatunk, újságírók feladata nem csupán a hírek közvetítése: missziónk a tájékoztatás, a tények feltárása és a közvélemény formálása is. Feladatunk, hogy felelősségteljesen, alaposan és hitelesen adjuk át az információkat, miközben műveinkkel jelen vagyunk a társadalmi és kulturális életben is. Így válik a kultúra közös valósággá, ahol az élet, a művészet és a felelősség találkozik.

Köszönöm a folyóirat előző főszerkesztőjének, Dr. Lovas Dánielnek és szerkesztőbizottsága tagjainak az elkötelezett iránymutatást, amellyel a kiadvány képviselte a szakmai igényességet és a hagyományteremtő kulturális jelenlétet. Most a mi feladatunk, hogy ezt az építő munkát továbbvigyük.

Kérem, kísérjék figyelemmel, olvassák folyóiratunkat!

Tisztelettel:

Balogh Andrea Johanna
főszerkesztő

ELNÖKI KÖSZÖNTŐ

Kedves Olvasó!

Örömmel köszöntöm Önt a *Magyar Múzsa* című kulturális folyóirat új számában. A Magyar Újságírók Közösségének képviseletében, mint Kiadó és a szervezet elnöke, megtiszteltetés számomra, hogy részese lehetek ennek az értékekben gazdag kulturális közösségnek, és az együttes munkánk által létrejövő kiadványnak, amelynek célja nemcsak a kortárs művészet és irodalom sokszínűségének bemutatása, hanem az is, hogy teret adjon más értékes írásoknak és alkotói hangoknak.

Sára Sándor filmrendezőtől tudjuk, a kultúrának az is a feladata, hogy „…neveljen, információhoz juttasson, példát mutasson."

Ebben járt élen Dr. Lovas Dániel, aki elnökként példamutató elkötelezettséggel, kreativitással és lelkesedéssel viselte gondját folyóiratunknak. Tiszteletbeli elnökként és a kiadvány alapító főszerkesztőjeként továbbra is segíti munkánkat.

Lapunk új főszerkesztőjének, Balogh Andrea Johannának és a szerkesztőbizottság valamennyi tagjának kívánom, hogy alkotói és szerkesztői munkájuk során sok örömöt és sikert élhessenek meg, és hogy a kiadvány minden száma tartalmában színes és élményszerű legyen olvasóink számára.

Bízom benne, hogy az előttünk álló időszak sikereket tartogat közösségünk számára, és a folyóirattal gazdagítani tudjuk kulturális életünket.

Tartalmas olvasást, kellemes kikapcsolódást kívánok!

Üdvözlettel:

Dr. Szilvay Balázs
elnök, Magyar Újságírók Közössége

BALOGH ANDREA JOHANNA

A Batthyány család küldetése, öröksége

Hűséggel és bátorsággal!

A világon ma megközelítőleg százkilencven Batthyány leszármazott él. Ez a beszélgetés a Magyarországra 1989-ben visszatérő gróf Batthyány Ádám Antal családjának két tagjával, Batthyány-Schmidt Margittal, a Magyar Batthyány Alapítvány alapító tagjával és elnökével, valamint Batthyány Boldizsárral, az egyik legrégebbi és legjelentősebb magyar történelmi, nemesi család leszármazottjával, a Fiatalok Batthyány Köre Alapítvány elnökével készült.

Balról Batthyány Boldizsár, Batthyány-Schmidt Margit, gróf Batthyány Ádám Antal, Batthyány Katalin, hátul: Tógyer Dezső

A Batthyány család történelme több olyan személyt, eseményt is megelevenít, akik, amelyek az iskolákban a tanrendben szerepelnek. De élnek közöttünk olyanok, akik számára nem érdeklődést jelent a Batthyány család története, hanem kötelességet is, hiszen természetes elvárás, hogyha valaki leszármazott, családtag, akkor egy a családot érintő kérdésre, akár több évszázad távlatában is tudja a választ. A Batthyány örökség ezek alapján felelősség is, hiszen az egykor végvárakat védő, vagy akár országunkat vezető, vagy a szegényeket gyógyító arisztokrata családtag történetének ismerete elvárás. Országos és megyei tisztviselők sorát adta a család a nemzet szolgálatába, valamint hűek voltak és hűek a kereszténységhez. Érsek és püspökök kerültek ki közülük. Örökségük úgy fogalmazható meg, hogy az anyagi javak mellett, társadalmi, politikai, közéleti szerepvállalásukon kívül műveltséget, követendő erkölcsi, szellemi és életmódbeli mintát is örökül hagytak utódaikra, a család jelmondatával: Hűséggel és bátorsággal!

– Olvastam a *Bankárok grófja* című könyvet, amely gróf Batthyány Ádám Antal életrajzát tartalmazza, s többek között azt is, hogy a férjedet te tanítottad meg magyarnak lenni.

Batthyány-Schmidt Margit: – Igen, ez így volt. Annak idején, az Országházban találkoztunk, én akkor huszonévesen, a gazdaságpolitikai területen dolgoztam. Angolul és oroszul beszéltem, akkor még kevesen voltunk, akik idegen nyelveket tudtak. Feladatom volt többek között, hogy segítsek a hazánk „fiainak" a hivatalos ügyekben való eligazodásban az itthoni tartózkodásuk alatt. Megismerkedésünkkor Ádám, Antall József miniszterelnök tanácsadója volt. Ádám a müncheni Max Ludvig Universitäten végezte summa cum laude a közgazdaságtani tanulmányait, munkái során vezető bankokban dolgozott felsővezetői szinten, Németországban és Nagy-Britanniában. Több idegennyelven beszélt, de magyarul akkor még nem tudott, csupán egy-két szót.

Batthyány-Schmidt Margit és gróf Batthyány Ádám Antal

– Az említett életrajzi könyvben szerepelt az is, hogy az első találkozás rögtön szimpátiát keltett egymás iránt.

Batthyány-Schmidt Margit: – Igen, ez nagyon érdekes volt, mert rögtön megmutatkoztak titkos közös pontjaink. Például, mint kiderült egy napon születtünk. Igaz, másik évben, de személyiségünk hasonlóan épült fel, de azért voltak különbözőségek a harmónia mellett.

– Amikor megismerkedtetek mit tudtál a Batthyány családról?

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök (1807–1849)

Batthyány-Schmidt Margit: – Azt, amit a történelemkönyvben olvastam, amit megtanítottak a gimnáziumban.

– A találkozás után gondolom, belevetetted magad a Batthyány eredet- és családtörténetbe.

Batthyány-Schmidt Margit: – Ez izgalmas volt, hiszen a kezdetkor és ez máig is így van, Ádám sokat mesélt, mesél. Nagyon szeretett történeteket elmondani, és miközben ő mondta, én leírtam ezeket. Nem történelem beállítottságú vagyok, hanem inkább a számok tudománya érdekelt, de azonnal felismertem, hogy Ádám által, meg egyáltalán, bekerülve a családba, nincs visszaút, itt nekem kőkeményen bele kell állni a történelembe, és rengeteget utána kell olvasni a személyeknek, eseményeknek. Olvasni és kutatni.

– Amikor meghallja valaki a Batthyány nevet, nagy valószínűséggel Batthyány Lajos miniszterelnökre gondol, akit 1849. október 6-án Haynau parancsára császári katonák végeztek ki.

Batthyány-Schmidt Margit: – Ez így van, de közben a Batthyány családnak más kiemelkedő tagjai is voltak. Szokásom, hogyha

Körmendi várkastély ma, előtte a Batthyány-Strattmann-szoborral

bármilyen könyvet, tárgyat látok, ami a családhoz köthető, azt megveszem az antikváriumokban. Például Batthyány Erzsébetről nem igazán tudtam, de most vettem meg egy róla szóló könyvet. Batthyány-Strattmann Boldog László hercegről, aki 1931-ig élt, s akinek a munkásságát ismerik az orvosok, a szakma, az egyházak, és 2003-ban Boldoggá is avatták, de nem igazán tudnak róla az emberek széles körben, holott rengeteg beteget kezelt a saját vagyonából is feláldozva a gyógyításért. Misszióm-nak tekintem, hogy akár ezt, akár más fontos cselekedetet, ami a családhoz tartozik, bemutassam az embereknek. Batthyány-Strattmann Lászlóról, „a szegények orvosáról" készítettünk is egy filmet, amit Dunakilitire, az ő születési helyére is elvittünk. Vagy például tudjanak Batthyány Erzsébetről, aki szent életű emberekről írt könyveket és fordított, valamint jótékonykodásait is kiemeli a történelem. *(Szerző: Közben Margó levesz a könyvespolcról három nagyalakú díszes könyvet.)* Ezen túlmenően például Batthyány Ferencné Svetkovics Katalin, akinek a 16. századi magyar nyelvű leveleit tartalmazza ez a könyv, amit a kezemben tartok. A levelezések nyelvtörténeti és kultúrtörténeti források. Férje, Batthyány I. Ferenc 1526-ban Mohácsnál a magyar sereg jobbszárnyának parancsnoka volt. Gyönyörű levelezéseik vannak feleségével.

– Márpedig azt is tudjuk, hogy egy hadszárny vezetése a legmagasabb rangú és legnagyobb tekintélyű főuraknak jutott. Tehát ez is jól mutatja a Batthyányak politikai és katonai súlyát a 16. században is.

Batthyány-Schmidt Margit: – Ez így van, és azt is el kell mondani, hogy ugyan a magyar honvédséget Batthyány Lajos miniszterelnöksége alatt szervezték meg, de a Batthyány családnak korábban is az volt az egyik fő feladata, hogy védje a határokat, a végvárakat.

– Amikor ezeket az iratokat olvasod, vagy éppen a családi tárgyakat tartod a kezedben, belehelyezed-e magadat abba a korba? Van-e olyan érzésed, hogy egy történelmi utazásban van részed?

Batthyány-Schmidt Margit: – Igen, csodás érzés. Jó lenne, ha Magyarországon lenne egy olyan helyszín, egy épület, egy képcsarnok, ahol ezek az ingóságok egy helyszínen lehetnének. Az a pompa illetné meg az örökséget, a Batthyány történelmet, amit a nemzet szolgálatában megteremtettek. A Magyar Nemzeti Levéltárban van az 1500-ból származó oklevél eredetije, amelyen Batthyány Boldizsár megkapta II. Ulászlótól a Batthyányak címerét. Azt megérinteni nagyon felemelő érzés volt.

– Olvastam, hogy 120 folyóméternyi irat gyűlt össze.

Batthyány-Schmidt Margit: – És nem egymás mellé fektetve, hanem álló helyzetben. Ez egy hatalmas mennyiségű gyűjtemény.

(Szerző: Közben Batthyány Boldizsár megérkezett a szülői házba a munkából és csatlakozott beszélgetésünkhöz. Felé fordultam a következő kérdésemmel, mint testvérével, Katalinnal együtt, a Batthyányak leszármazott családtagjához.)

– Tekintsünk vissza az időben, az eredethez. A Batthyány családról azt lehet olvasni, hogy az egyik legősibb nemesi családok közé tartozik.

Batthyány Boldizsár: – A régi családi hagyomány szerint Örs vezért, honalapító atyát tekintik az ősünknek. Ugyanakkor levelekkel is igazolhatóak, történetünk a 13. századig követhető vissza, Miske

ispánig, aki az I. (Könyves) Kálmán idején érkező normann lovagokból származó nemzetséghez tartozott. Eszerint a Rátót nemzetség alapítójának a leszármazott családja vagyunk. A Batthyány nevet az 1300-as évek végétől viseli a család, amikor a Szabadbattyán családból származó Katalin hozománya volt Szabadbattyán – ma nagyközség Fejér vármegyében –, és a család innen vette fel a Batthyány nevet.

– Úgy tudom, évente szerveznek a családtagok közös eseményeket.

Batthyány Boldizsár: – Igen, minden évben legalább kétszer összegyűlik a család. Az egyik találkozó László napra, a másik pedig mindenszentek napjára esik. Ilyenkor a világ minden tájáról érkeznek családtagok, de leginkább Ausztriából, Németországból, valamint mi vagyunk Magyarországról, és egy páran Uruguay, Spanyolország és az Amerikai Egyesült Államok területéről.

– Hogyan veszi ki a részét a mai magyar közéletből a Batthyány család?

Batthyány-Schmidt Margit: – Nagyon fontos, hogy 2015 decemberében létrehozta férjem a Magyar Batthyány Alapítványt, a „Fidelitate et Fortitudine – Hűséggel és Bátorsággal", az ősi, nemesi család jelmondatának gondolatiságát tovább örökítve. Az mindig nagyon fontos volt nekünk, hogy a történeteket – persze vannak köztük családi legendák is – összegyűjtsük. Ezekkel kutatók, szakértők is foglalkoznak, együtt dolgozunk. Konferenciákat, rendezvényeket szervezünk, s ott is egyetemi tanárokat, muzeológusokat, levéltárosokat, könyvtárosokat, történészeket és más szakembereket hallgatunk meg, hogy ők mit tudnak a különböző korok Batthyány családtagjairól, történéseiről. A Magyar Nemzeti Levéltárral is van együttműködésünk, úgyhogy dolgozunk velük is.

– A Fiatalok Batthyány Körét is megalapítottátok. *(Szerző: Batthyány Boldizsár felé fordulok.)*

Batthyány Boldizsár: – 2021 végén álmodtam meg ezt a szervezetet.

– Mi a célotok? Mi a feladata a Körnek?

Batthyány Boldizsár: – Egy közösség létrehozása, egy szellemi értékek mentén rendeződő közösségé, ami a későbbiekben is összetartó erő tud lenni. Többek között a hazai vitakultúrát is próbáljuk fejleszteni a fiatalság körében.

– Több szervezettel vagytok partneri viszonyban. Például a Professzorok Batthyány Körével is.

Batthyány Boldizsár: – Igen, igyekszünk a közéleti területeken megjelenni a saját értékeink mentén, de kezdetektől fontos volt, hogy semmilyen politikai erő felé nem köteleződünk el.

Choret Mária Terézia és Batthyány-Strattmann I. László műtét közben

– 2023-ban a Batthyány-Strattmann László munkásságát mutattátok be, aki a szegényeket gyógyította. Tervezitek, hogy esetleg más jelentős személyt is kiemeltek a Batthyány család sorából, és akár film, könyv vagy más szemléltető formában megelevenítitek?

Batthyány Boldizsár: – Természetesen tervezzük. Amikor módunk van rá, akkor minden lehetőséget megragadunk különböző projektek elindítására. Nyilván minden a körülményektől függ, de az elhatározás részünkről megvan.

– A címert az 1500-as évtől kezdve birtokolja a család. Milyen elemekből épül fel?

Batthyány Boldizsár: – A családi címeren látható egy pelikán egy szikla tetején, aki saját vérével eteti a gyermekeit. Ez az önfeláldozást jelképezi. Krisztust, valamint a reformátusoknak is egy jelképe. A Batthyány család nyitott volt a vallási felekezetekkel való szövetségre, főleg katolikus vallást képviseltek, de

más történelmi egyház tanaira is nyitottak voltak. Szóval van egy szikla a címeren, s a sziklában egy oroszlán, akinek a szájában egy kard látható, s ezáltal védelmet nyújt. Alul pedig a vizet lehet látni. Ez állítólag a felsőörsi szikla, amelyik az első terület volt, ahol laktak, ahol éltek Magyarországon. Itt van egy örökségünk, amely a felsőörsi Árpád-kori sziklára épült templom. Ezt Kővágóörsi Miske és felesége építették 1231-ben. Kővágóörs a mai Felsőörs.

A családi címer

– Ha egy erkölcsi, szellemi, tárgyi értéket kellene kiválasztani, mi lenne az értéke a Batthyány családnak?

Batthyány-Schmidt Margit: – A magyar történelemben Szent István és Boldog Gizella, ők voltak az első Szent pár. IV. Károly és felesége, Zita királyné a következők, hiszen Zita Boldoggá avatása folyik. Boldog Batthyány-Strattmann László feleségének elindították a Boldoggá avatását, s amennyiben ez sikerül, akkor a harmadik Szent pár is meglenne. De megemlíteném a családi gyűrűt, amibe a Batthyány címer lett belevésve. Ezek mind olyan értékek, amelyek fontosak a családi tradíciók tovább élése szempontjából.

– Mit adott a magyar társadalomnak a Batthyány család?

Batthyány-Schmidt Margit: – Mintákat, védelmet, biztonságot. A vérüket adták azért, hogy megvédjék a területeket, hogy az embereknek élelmet, lakhatást, biztonságot adjanak. Vagy nézzük Boldog Batthyány-Strattmann Lászlót. Ő a jövedelmének egyharmadát fordította a betegek gyógyítására, tehát ingyen gyógyította az embereket, gyógyszerrel látta el őket. Itt gondoljunk a szimbólumra a címeren, hogy a pelikán a saját vérét adja. És ebben a kontextusban az is figyelemreméltó, hogy gróf Batthyány Lajos is feláldozta önmagát a magyar nemzetért.

– Van olyan számotokra kedves Batthyány, aki a személyiségével közel áll hozzátok?

Batthyány-Schmidt Margit: – Én a hölgyekről beszélnék. Például Zrínyi Dorica, Zrínyi Miklós lánya, aki Batthyány III. Boldizsár felesége volt, ő is gyógyított. A tudás volt a legnagyobb kincs abban az időben, hiszen nem mindenki tudott olvasni, de ezek a hölgyek tudtak, használták a könyveket. Formentini Aurora,1632-ben hozzáment Batthyány I. Ádámhoz, az ő gyermekeinél vált szét a hercegi és a grófi ág. Strattmann Eleonóra, az egyik legügyesebb „networking", kapcsolatépítő munkát végezte.

Zrínyi Dorottya (1550–1620), III. Boldizsár felesége

Ő Savoyai Jenővel volt barátságban. Eleonóra Batthyány II. Ádámnak volt a felesége. A császári udvarban mindenkit

Strattmann Eleonóra, Batthyány II. Ádám felesége (1672–1741)

ismert, és nagy hatással volt mindenre. Az ő fiai voltak Batthyány Károly és Batthyány Lajos, az utolsó magyar nádor. Batthyány Károly, Mária Terézia gyermekeinek a tanítója volt. A Batthyány család számára nagyon fontos volt a vallás, az egyház szerepe. Ez mindennapos volt az életükben. Például Batthyány I. Ferenc református ként élt, de Batthyány I. Ádám, aki elvette Formertini Aurorát, ő 1629-ben rekatolizálódott. Tehát többféle vallást képviseltek, kapcsolatokat építettek. A befogadás, az elfogadás volt fő szempontjuk. Kedves számomra, akit nagyon tisztelek: Coreth Mária Terézia. A férjével együtt a család fogalmát kiteljesítették, ugyanis egy hercegnek és hercegnének nem a gyerekekkel kellett foglalkoznia, nem ez volt a szokás, de ők minden szabadidejüket rájuk fordították. Tehát ő feleség volt, anya, az uradalmakat irányította, a kórházakat rendezte, és nemcsak rendezte, hanem még a beteg mellett is ott volt, és segített a férjének, az operációnál. Székely János püspök atya „aranyszívű feleségnek" nevezte. Vagy beszélhetek Zichy Antóniáról, aki, amikor ment Sissi királyné, ő fekete ruhában fogadta, és nem úgy pukedlizett Sissinek, mint a többiek, mert bántotta, ahogyan a magyarokkal bántak. Szóval bátrak voltak ezek az asszonyok.

Zichy Antónia, gróf Batthyány Lajos felesége (1816–1888)

Batthyány Boldizsár: – Akikről én beszélnék, például Batthyány I. Ferenc, ő az első nagy hadvezérünk volt, egy kiemelt jelentőségű történelmi személy. A második Batthyány Ádám, aki szintén a törökök ellen hatalmas sikereket ért el Nagykanizsa felszabadításakor, Buda visszafoglalásakor. Rajtuk kívül Batthyány Lajos, mint az első modern értelemben vett államférfi, valamint a dédapám, aki pedig a saját érdekét a közjónak alávetve tette azt, amit a legjobban tudott.

– Mit nyújtott a kultúrának a Batthyány család?

Könyvtár, 1930-as évek

Batthyány-Schmidt Margit: – Nagy könyvtárat adtak. Batthyány Ignác, Batthyány Kázmér és Batthyány Teodor könyvtára, amiket felajánlottak az egyháznak, vagy éppen a Magyar Tudós Társaságnak. Valamint kórházakat alapítottak és adtak oda. Batthyány Gyula festményeit is kiemelném. De jelentős a jótékonysági, mecénás tevékenységük is, Batthyány Fülöpöt, a csendes herceget is idesorolom.

– Mint fiatal leszármazott felé fordulok, s megkérdezem, mit jelent számodra a Batthyány név?

Batthyány Boldizsár: – Elsősorban óriási büszkeséget jelent az őseim felé nézve, és egy felelősségtudattal ötvöződő céltudatot. Valamilyen módon predesztinálja azt is, hogy én hova szeretnék eljutni magamtól, és azt, amit csinálok, azt hogyan csinálom. Magas polcra teszi az embernek az elvárásait saját magával szemben. Az elődeim örökségét igyekszem ápolni, és igyekszem hű maradni az ő nevükhöz is.

– Ehhez az igyekezethez milyen eszmeiséget, szellemiséget adtak át szüleid kicsi gyermekkorodtól?

Batthyány Boldizsár: – A bennem lévő büszkeség az édesapámtól ered, a hivatástudat pedig édesanyámtól. Nagyon sok mindent kaptam a szüleimtől. Kiskorom óta apukám nagyon szeret mesélni, nagyon jól is mesél, valós történeteket. Minden tárgy, amit a kezemben fogtam, más és más hatással van rám. Maga a címer pedig tökéletesen megtestesíti a család jelmondatát, a hűséget a pelikán, amelyben megelevenedik a belső tartás, erő, vagy talán inkább az értékek ideális rendje. A bátorságot pedig az oroszlán képviseli, a szablyával a szájában, amely az akadályokkal szembeni megküzdést jelképezi. Egy okirat, egy szablya, vagy éppen a helyszínek is hatással vannak rám. A legfontosabbak a Batthyány családban Körmend, mint a hercegi központ az 1700-as évek óta, és Németújvár, ami pedig 1524 óta a család tulajdonában van. Mind a kettő helyszínen többször voltam a családdommal. A Budai Vár Batthyány-palotába jártam óvodába, ahol az édesapám szülei laktak, Körmenden kívül. A hálószobájuk volt az óvodatermem. A Batthyány földeken, Vas megyében töltöttem a nyári szüneteket. De szeretem Siklóst is. Édesanyám kitartása, teherbírása, mindent megoldó képessége irigylésre méltó. Édesapám pedig soha nem ad fel semmit. Ő többször állt fel újra nehéz helyzetekben. Soha nem hallottam tőle, hogy na jó, akkor hagyjuk, vagy mindegy, nem sikerül. Ez az elsődleges, amit szeretnék a magaménak tudni tőle, a második pedig, hogy van az a „jobb adni, mint kapni" mondás, s ezt nála én fokozottan látom. Tehát, hogyha ő örömet szerez valakinek, az számára nagyobb öröm, mint hogyha közvetlenül valaki neki akarna örömet okozni. Ilyenformán is őrzi a Batthyány család személyiségjegyeit, amik évszázadok útján öröklődtek, s amiket én is magammal szeretnék vinni tovább!

Gróf Batthyány Ádám Antal, Batthyány Boldizsár és Batthyány Katalin

Németújvár, a Batthyány család székhelye az ősi időktől

A Magyar Nemzeti Levéltárban van az 1500-ból származó oklevél eredetije

Batthyány címer puska nyakán a család fegyvertárából, 1642

A Batthyány címer a családfa alsó részén

A cikkben látható képek forrása: a Batthyány családi archívuma, Magyar Nemzeti Levéltár, Dr. Batthyány -Strattmann László Múzeum, Magyar Nemzeti Múzeum

B. TÓTH KLÁRA

Ecsetre fel!

disztichon

Pannon föld ez a hely, neve lassacskán elenyészne,
hogyha nem őrizné sajt, cigaretta nevét.
Szentendrén a telep (annó Ulcisia Castra),
s rég feledett motorunk, toldva a pótkocsival.
Hajdani rajzfilmeknél is szerepelt ez a védjegy,
fennen hirdeti, hogy márka az itthoni film.
Bár fele karral tartották Kárpát koszorúi,
szarmata népek elől límese védte, erőd.
Minden nyáron e tájba, e létbe merülve, ecsettel
alkotjuk meg a hon színbeli átiratát.
Hajnali négykor kelve, csapatban lessük az égen,
mint oszlatja az éjt újraszületve a fény.
Mennyei dráma egén diadalt ül a reggeli Nap már,
míg vásznunkon a nyűtt sörteecset kaparász.
Máskor az alkonyt festjük a képre s az arcra, ruhánkra,
bőrre kenődik a szín – így itatódik a táj.
Lásd, a magyar szó bokrát termi az őskori gyöknyelv,
itt a hazánk közepén két Duna karja ölel,
súlyos kor bár húzza gerincét, éledezik már
szellemi táptalaján, s lopva kinéz a remény.

TÓTHÁRPÁD FERENC

PÁRIZSI PADLÁSSZOBÁBAN

(Emlékek két idősíkból)

Miként a múzsa csókja lágyan rám lehel,
csak Ámor ejthet oly sebet.
Nem érdekel, hová vezet, vagy mit vesz el,
s kiérdemelni hogy lehet!
A kis szobámban végre újra alkotok,
enyém a ritka pillanat.
Szavakból álmodott serénykedő rabok:
a kósza rím rímet ragad,

s beöltözik a vers.

az újabb reggel
újabb csendet roppantott
külvárosi kis szobámban nyugtalanság ébresztett
valóságnak éltem meg
hogy éjjel megint láttam
éreztem
hogy ajka íze számba olvad
s elcsábítva
könnyedén hajt uralma alá

felriadtam
no még egy korty abszint
hadd folyjék a vers

Ha ízlelem, csak róla szólhat új dalom:
a szélben érzem illatát, akárha
belém ivódna... így lehetne egy velem
a wurlitzer szívszaggató dalára.

Ha így incselkedik, ha így üzen nekem,
miért gyötör, miért tilos az éden?
Reménytelen' keresnem merre kellene,
s ha meglelem, akkor vajon elérem?

A szélbe fordulok, elandalít, hagyom,
lemossa arcom reggel illatával.
A látomás, igazként, szinte gúzsba köt...
A rím se jön, s a vers sem él magában.

a forróság
hogy kinn rekedjen
az ablakot bezártam
elnyúltam hívó
szűkre szabott ágyamon
s hagytam
hogy a remény elragadjon

lapraszerelt álmaimmal öleltem a várost

AMBRUS JÓZSEF

PIROS PERCEK

génjeim újszülött ördöge vagyok
a piros percek lemondanak rólam
és mozaik-tükörben nézegetem magam
ahol bérence vagyok a féligaznak
– mert a másik felét kitagadtam
nincs egymáshoz divatos szavunk
csak jajszóval kapaszkodom a semmibe
mint érdemes költőhöz a siratódal
ahol erőre kapnak a pedáns jóslatok
– lélegzetem Pannon udvarában
ahol született a falusi szegénység
szép zaklatott perceim összeforrnak
– jómódban az ezüstlombok alatt
ahol szemem a küszöbön átragyog
mert génjeim újszülött ördöge vagyok
ahol piros percek kevertek a bajba

de lesz-e egy udvar mely örökre befogad
a létezés ködös állomásain

HOMA JÁNOS

AZT ÜVÖLTÖM

Azt üvöltöm, szeretlek,
s nem érted, miről beszélek.
Azt kiáltom, fáj, ha nem szeretsz,
s csak nézel rám értetlenül.

Zavarban vagyok,
butaságokat beszélek,
verseket idézek,
hogy a szeretet így
meg hogy a szeretet úgy,
s Te csak mosolyogsz.

Nagyon sok idő telt el míg rájöttem,
a szeretet és a szerelem
csak annak fontos, aki szeret.
Akit nem szeretnek, magányosan nyeli könnyeit.

SZÁRAZ PÁL

ÉVEK-NAPOK

Ó, a napok, milyen szépek voltak
az élet ajándékai...
Jöttek sorban, fénylőn, ragyogva
Ölelni, boldogítani.

Számoltam őket: kétszáz, négyszáz...
De abbahagytam hirtelen,
És most már nem törődöm velük.
Mert ők sem törődnek velem.

A. TÚRI ZSUZSA

VÍVÓDÁS

(Hódolat Szabó Lőrincnek)

Rendben van így? Rendben lesz-e?
Mi jön közel, s mi lesz messze?
Induljunk csak neki bátran?
Vagy álljunk a gyors világban?
Ki őriz meg? Ki felejt el?
Ki nyitott könyv? Ki csak rejtjel?
Honnan, meddig, minek, merre?
Ember számíthat emberre?
Enyém, tied, nekem, neked.
Irigy vagy, ha nem engeded?
Adj, hogy kapj, és kérj, hogy adjak,
Tetteink egymásra hatnak. Őrizlek, de harcolj értem.
Lépteimet hozzád mérjem.
Ide, onnan, nekem, érted.
Világos, vagy ezt sem érted?
Ember ítél, okoz, téved.
Adjon az Úr még sok évet!
Ha volt, lesz még, ha nincs, lehet.
Elment? Jöhet. Itt van? Mehet!
Ki van közel? Ki van messze?
Rendben van így? Rendben lesz-e?

BENKE LÁSZLÓ

HOLDTÖLTE

Velem egy elképzelt alak van
nem tudom, hányféle alakban.
Innen a ház végéből nézve
este a cseresznyefa lombja
fölmagasodott az égre

s a Holdat álomba ringatta.
Jobbról és balról az árnyak
vigyázva lábujjhegyre álltak,
ámulatot rajzoltak orcámra,
s átadtak engem a csodának.

– Éjjel is napfénnyel játszik! –
szólt, akin bogárka mászik,
s fülemre cseresznyét pingált.
S aki a szépséget megállította
és bukfencező fintorral sózta

a sok-sok levéllel, gyümölccsel
árnyakkal-fényekkel csöndes fáról
baráti hangon mondta: – Töltsek?
Igyál velem ma este egy pohár
vörösbort, akár itt fönn, vagy ottan.

S két kristálypohár csillant
a holdas cseresznyefa lombban.

BOLOVITS GÁBOR

Nem az ég változik meg

nem az ég változik meg,
hanem a nézésed mélyül el.

a fény többé nem útjelző,
hanem emlékanyag:
lassan ülepszik a sötétben.

van csillag, amely hallgat,
mint egy becsukott száj,
és van, amely súlyt kap,
mint egy kimondatlan név.

a távolság nem fenti és lenti,
hanem közted és aközött,
amit már nem lehet megérinteni.

ha felnézel nem válasz érkezik,
csak jelenlét.

és ez elég.

és egyszer majd nem nézel fel.
az ég magától lesz jelen.

nem fényként, nem jelként,
hanem úgy,
ahogy egy név marad meg
a csendben.

CSONTOS MÁRTA

Elrendelés

A szél most nem alszik a leveleken,
elpattantak a zöld sziluettek,
a csillagfény is csak illúzió.
Egy pillanatra mégis felragyog a nyár,
mert úgy vackolta el magát íriszemben,
hogy olykor életjelet is ad magáról,
sugarán hideg szikrát pattint a hó.

A pelyhek csendes kavarodásában
kinyújtózik a sötét, ostorával oda–
csap a megbokrosodott árnyéklovak
közé; átmeneti mennybéli rendcsináló.

Közeledik az Ég a Földhöz, próbál
kitérni az éteri öleléstől, nem akar behódolni,
csak helyet keres magának a kék ürességben,

hogy összebújhasson egyszer a tartalommal,
ahogy a szerelmesek egymásra lelnek
az eredeti elrendelés szerint.

DIÓSZEGI SZABÓ PÁL

Ophéliám

Waterhouse festményére (1894)

Szelíd folyónál állt a lány,
haját fonja esti szellő,
szemében könny, nem Loreley,
Ő part felett esendő...

Fehér ruhája lágy selyem,
kezében törött liliom;
dalolt – de hangját sem lelem,
a víz felett, a habokon.

Szent Bálint napja lőn, midőn
megbomla minden reménye...
Szerelme meddőn – gondolá –
rügynek hóba rejtett vége?

Mert Hamlet szava, mint kés, szúrt,
„Menj kolostorba!" – így felelt;
vak bosszú verte szét, fülébe,
trónnál, csak dühöt lehelt...

Árvácska nyílt hajfonatban,
virága vágy: reménytelen;
arca körül csak százszorszép
virult, hogy még tisztább legyen!

Hűségét ibolya súgta,
nefelejcs kérte: „Ne feledj!";
csak csalán csípett közéjük,
mint seb, mely nem lesz sose szebb!

A fűzfa ága meghajolt,
ölelte, mint hű szerető,
de el nem bírta, teste hullt,
a hangja tompán reccsenő...

Fénylő haját a víz vitte,
csak csillagok sírtak égen,
s Ophélia – halk, reszkető –
álomba ringott a mélyben!

Ünnep azóta: február,
s bűntelen élete vétke;
viszonzatlanul sose vár,
a szíve nem hullt le... mélybe!

Azóta: Bálint-nap haván,
az örök, szép, szent szerelem
meghalt, de tiszta tavaszán
a nyíló hóvirág: Nekem!

FINTA ÉVA

Hogy nincs halál

Még volt idő elhinni azt hogy nincs halál
úgy mentél el idő előtt kit visszavár
család otthon a páciensek garmada
a haláltáncról úgy vélted hogy Lambada.

Hrabal után nyitottál éjjel ablakot
és átléped ha szobatársad is halott
már nem fogtak falak terek jelen jövő
a végtelenbe olvadt be a létidő.

Még most sem tudjuk mit miért tűrtünk veled
vigyáztunk rád erőnk szerint s ahogy lehet
talán nem hitted hogy ez itt mind egyszeri
s ki távozik pontot az i-re felteszi.

Még ott rezegsz fényben homályban és mozog
a meglendített tárgyakban az alkatod
még enni kér a tányér fazék ostoba
játékot űz velünk múlásod otthona.

Közben a gyermekeink is nagyok
felnőttek pedig gyakran úgy tűnt nem hagyod
az ajtót zárod vagy beállsz az út elé
veled küzdünk ma is bár nincs ki értené.

Néha te vagy az égből szálló angyal is
a jótevőnk a tiszta szív a nem hamis
a segítség az elveszettségben ima
s mindörökre ötvenkilenc év fintora.

Még volt idő elhinni azt hogy nincs halál
ha később tűnsz el ez a hit meg nem talál
hát ott rezegsz fényben homályban min a füst
és felragyogsz olykor akár a holdezüst.

JÓNA DÁVID

Ambíciók nélkül

„Kusza vonalak értelmét keresem” (Dsida Jenő)

Hátráltam, elhajoltam, vártam,
közben írtam, önmagam illusztráltam,
mert kerültem a konfliktusokat,
a támadó is áldozat,
leginkább önmagának áldozata,
nekem ebből született
a kétségbeesésről szóló verseimnek könyvváltozata.

Az ambícióknak ára van,
akkor is, ha nem rögtön fizeted,
a tengerpartod és a kókuszligeted
egy illúzió,
ahol kétszer-háromszor is megkerül Téged a szó,
és hamiskásan illúziókba altat,
miközben ösztökél, hiteget, sanyargat.

Megállni, akkor erő, ha lejtőn vagy,
ha minden arra predesztinál, hogy menj, hogy haladj,
akkor nagy dolog csak, hogy maradj,
és önmagaddal beszéld át, hogy ki is vagy valójában,
nem csak egy csempe valaki padlójában,
hogy tudjál igent és nemet mondani,
ha győzől is, azt méltósággal és nem elrontani,
mert a Sors ad aztán elvesz,
ezt súgom Neked, mint bizonyosságot
a léleknek nevezett rejtekhelyhez.

Nem beleszólni akarok, a Te életed!
A kéretlen tükörképeket
figyelmen kívül hagyhatod,
sebeid, mint középen átlőtt cowboy-kalapot
úgy mutasd körbe,
vagy dobd nyugodtan egy szemetesvödörbe.

KAPITÁNY GÁBOR

MINDENKI

Mindenki fél.
De hogyan is lehetnénk egészek,
Ha félelmében mindenki részeg?
Mindenki fél.

És mind remél.
Mert hiába lesz Déllé az Észak,
És tesz cápává minket a vérszag,
Mind, mind remél.

Mindenki fut.
Végtére békés bennünk a lélek,
Csak restek vagyunk, ha mások félnek.
Mindenki fut.

És nincs kiút.
Sem emberrajnak, sem gyűrt léleknek,
Mert mindig csak befelé vezethet,
S nem ki az út.

KOOSÁN ILDIKÓ

EHNATON

Köztetek lettem árva.
Új igét celebrálva
miért vittetek jégre,
ki miért vezetett félre,
miért hajszolt a sárba,
a poklok pitvarába.

engem, ki hívő voltam?
Egy új istenben bíztam,
Ő hagyott nekem tárva
ajtót egy új világra,
s a csillag közti térbe.

Ő emelt tenyerébe.
Ítésze önmagamnak
vagyok, s ki másra hallgat,
vállalja sorsát érte–
jóért a rosszat is cserébe.

Jogtalan ítélni rossznak
vannak, kik nem haboznak,
emlékem megtagadva
gerjednek bősz haragra.

Egy Istenünk van, hittem
kigúnyoltak e hitben
s hogy osztozunk a jogban,
bűnben és irgalomban,
igazságot reméltem.

Tanomban tetten érten
rejtem jelt: hová és merre
visz út a végtelenbe,
s üstökös–csóvát fonva
landol a csillagokba.

Köztetek lettem árva
szíveitekből kizárva
feledve, kitagadva
hagytatok végül magamra,
ki hiszem a vén időkig
e keréknyom vezet az égig.

LAJTOS NÓRA

Golgotai árnyék

I. Töviskoszorú
Talán tövises vérfűből fonták. Körbe.
Sarcopoterium spinosumból.
Korona helyett kapta.

A gúny eszköze ekképpen lett.

II. Veronika kendője
Az elesettnek nyújtja.
A vércseppeket verejtékezőnek.
Lenrostokba égett arc rajta.

Akár egy megszenvedett ballada.

III. Szögek
Kihúznám őket. Ha tudnám.
Kiszögellném velük a golgotai égboltot.
Vér helyett eső hullna föntről.

Megtisztulna lelkem.

IV. Latrok közt
Nem szabad nézni. Semelyik oldalra.
Csak hallgatni. A középen függő hörgését.
Csak állni. Csak várni. Csak menni.

Az úton hazafelé.

V. Ágyékkötő
Az egyetlen ruhadarab. Maradt.
Miután megfosztották.
Két tenyérnyi gyolcsdarab.

A szemérem a léleknél kezdődik.

VI. Golgotai árnyék
Mögéje húzódom. A keresztfának.
A kereszt árnyékára ráfekszem.
Figyelem, mikor dől rám.

Az istentelen félelem.

VII. Mária karja
Erős. Valódi anyai kéz.
Eddig imára kulcsolva volt.
Most felemel. Tart.

Acélos, mint a kín.

VIII. A kőtömb
Amikor odagörgették. Még nem tudta.
Ő lesz az egyetlen, aki látja majd.
A titkot. Hogyan is megy.

A feltámadás.

IX. Lepel
Kihűlt a test. Betakarták.
Ne hűljön tovább. A sziklasír hideg.
Gyolcslepedőbe ragadt sebhelyek.

Leplezik majd le, hogy élt.

MIHÁLYI MOLNÁR LÁSZLÓ

Árnyjáték

hajnalpír izzik
gyöngykoszorúban
állok a szélén
éjbe fakultan
alszik a táj még
szunnyad a kertben
tűnnek az árnyak
eltemetetlen
mintha a nappal
el sose múlna
mintha az éjbe
csillag se hullna
mintha a vége
lenne a kezdet
mintha a létem
mit eleresztek
gyöngykoszorúban
izzik a hajnal
állok a fényben
harmatos arccal
állok a fényben
éjfeketében
lépni se bírok
nincs menedékem
és a ködben
harmatcseppben
fűszálakon gyöngy szikrázik
tündéreknek nevetése
csilingelve
jéggé válik

OROSZ MARGIT

A SZERELEM HIMNUSZA

„Gyönyörűm, te segíts engem!”
(Nagy László)

Tüzeket gyújtó remények,
Mik aláhullanak létnek,
Lázadó láz, piros élet,
Jogokat tipró törvények.

Oltáron imbolygó fények,
Templom hűsén emlékek,
Zamatos íze a szónak,
Csend hegyén figyelő jónak.

Szivárvány színben öltöző,
Babonás örvényt kereső,
Harsogó hajnal, harangszó,
Sebeket oldó, takaró.

Parázsló paripa, pej ló,
Befagyott dallamot halló,
Pernyéből tüzet csiszoló,
Tengernek fodrát simító.

Pirkadó hajnal felettem,
Szerelemváró reggelem,
Nap izzó vágya vállamon,
Ősi fény reszket álmomon.

Hamuból követ építő,
Hűségből fogant seb, égő,
Vágyból font-épített váram,
Ölelő karod a házam.

PŐDÖR GYÖRGY

ÉLNI ÖRÖKZÖLDEN

Nagy gyökerek markolnak fagyott földbe,
álmukat alusszák a hatalmas fák:
vörösfenyő néz le a rongyos ködre,
törzsén évek málló kérge a nagyság.

Eget tartják, felnéznek az örökre,
hazaföldjük neki gyönyörű rabság,
törzsük szálegyenes, soha nem görbe,
bár néha-néha könnyes gyanták marják.

Készül zuhanni egy régebbi toboz,
de előbb világba szórja a jövőt,
s a sok mag reményként szertezáporoz!

Magról magra, évről évre felnövők
– miközben az ember kis sorsán bogoz –
némán, állva siratják az elmenőt!

CSÁK GYÖNGYI

A LÉTEZÉSRŐL

Feltételeit én szabom meg,
addig maradok,
amíg törvényei szerint
élhet a lélek,
és a gondolat
parányi templomot épít,
utánozhatatlan remekművet.

SAJTOS ORSI

Mit szerettem benned?

Mit szerettem benned a legjobban...?
A lélegzetvételed ritmusát, ahogy
olykor elpilledtél mellettem, vagy
ahogy csendben belemerültél
gondolatfürdőd termálvizébe,
hogy megforgasd magadban
az előzőleg hozzád intézett szavaim
súlyát; vagy épp könnyed légiességét,
ahogy a nevedet kiejtettem, mint
legédesebb szó, mézelő manna–
mi voltál s maradsz, még akkor is,
ha nem kérsz már a számból,
sem abból mit adhattam volna–
mert mindennek van kellemetlen volta,
tudom: s talán ezt kellene a
legjobban szeretnünk: hogy
nem valamiféle állott vízben
kelletjük magunkat,
azt hazudva egymásnak,
hogy tökéletes, s jól teszi,
ha továbbra is tetszeleg
az áldozat szerepben, mert
ezt akarja hallani.
Mit szerettem benned a legjobban...?
A töredezettséged,
mikor az enyémbe enyvként hatolt,
s így minden, mit sebnek véltem,
egybeforrt; s a hangod melegét,
benne a hőt, melytől minden tévhitem
kártyavárként összedőlt.
S önvalód romlatlanságának felismerését,
amikor lelkünk kapaszkodott egybe,
szemed volt szememben a lencse,
a látóideg – mint afféle átjátszóállomás,

s bevéssődtél szívembe – mint egy
fényes látomás.
Mit szerettem benned igazan?
Ha megkérdezném, nem is szerettelek volna.
Mert a szeretet nem tör darabokra:
nincs jó vagy rossz volta, csak a léte van,
s a kérdés múlt ideje, írja át a jövőt:
igazán szeretem benned
az életedből életembe költözőt.

SZABÓ S. ANDRÁS

Gyereknek lenni

Gyereknek lenni, ez volna jó
Akár napsütés van, akár esik a hó
Asztal alá bújni vagy fára mászni
Folyóba ugrani, focizni, kiabálni

Szembe menni az idővel, oly gyorsan futni
Ahogy csak tudok, ahogy bírok, ahogy lehet
De az időfelelős int, tovább fiacskám
Elidőzni, pihenni, kivárni nem lehet

Sakkozok az időgéppel s mindig mattot kapok
Öreg ember lettem, már nem gyerek vagyok
Rohannék, de már nem tudok
Valamikori gyerekként csak az urnám felé baktatok

SZENTE B. LEVENTE

(AMIKOR SZÉL SUSOG)

mintha dalolnának
a fák mifelénk, amikor a szél

susog és átjárja az ágakat,
s mint titokzatos égi hang

magában ott beszél,
titkot vet,

ha kedve tartja,
arat a vén idő felett,

ahogy nekünk, emberekben,
eszünkbe juttat sok mindent,

vagy éppen, néha feledtet,
ha nem is értjük szavait,

mégis jól esik, hogy
évezredek óta utat mutat:

mint egy gyermek,
eljátszik egymagában,

máskor tör, zúz, mindent megmozgat –
mint aki valami után nagyon kutat.

TURBÓK ATTILA

GYŰRÖTT DÉLIBÁB

Tudtuk, egy napon megérkeznek hozzánk,
sejtettük azt is, átrobognak rajtunk,

de nem hittük, a ligetes határszél
évekig lesz pokluk szállásvidéke.

Gázoltak lejtőn, taposott vetésen,
utak bogáncsa sebezte a lábuk,

álmodtak szellős, nőillatú várost,
leányok keblén biberéző napfényt,

Seherezádé ezeregy éjét is
berlini nimfák táncára cserélték.

Már tudják, gyűrött délibáb az álmuk,
tengődnek tornyos, kényes városokban,

csupán a délkör változott, a háttér,
lézengők itt is, végleg számkivetve.

*

Mi más a tenger? Mély zsebek dagálya.
Ringatja hasznát túltömött hajókon,

s a jövevények jönnek, mint a birkák,
a renyhe kéz, a satnya öl helyébe,

lapul kezükben cinkos álsegítség,
bankkártya, térkép, talmi adományok.

A gyarmattartó tempó üt ma vissza,
az ostor rojtja foszlik bűntudattá.

Tudják-e mindezt, értik-e a népek?
A Rajna partján, a Loire völgyében?

Vagy jól van így, ha lángot vet a vakság?
Mást zagyvál a bérenc, mást suttog a nép?

VASKÓ ÁGI

MÚLTÖLELŐ

Takaros kis ház volt hatvan éve,
vakított az oltott mészköténye,
fal tövében sárgalléros pócik
kérkedett, hogy fénnyel takaródzik,
s ha húsvétra fakult pirosabbja,
szorgos kéz meszelte csinosabbra.
Tündértánctól ragyogott az ablak,
horgolt függöny rojtjai csillantak,
s mikor jött a csendes léptű éjjel,
mennybolt mesélt, ezer csillagképpel.

Takaros kis ház volt hatvan éve,
aranynád font süveget fejére,
jó anyaként védte télen, nyáron,
gúzskötését tűrve a nádszálon.
Bársonymoha jelzett, hol van észak,
s mi, vonyogóval lehúztuk játéknak.
Mily erős volt, e nádtető télen,
álmában sem lehetett törékeny,
zokszó nélkül tartotta hóterhét,
mint konyhapriccs a ráterített csergét.

Takaros kis ház volt hatvan éve,
októbertől füstölgő kéménye
a hidegben dölyfös grófot játszott,
semmittevőn hátradőlt, s pipázott.
Ha megenyhült odakünn a zord tél,
nádszálakon könnyezett a hólé,
a szél csókja cseppenként faragta
hidegnyelű üvegkard alakra.
S mi nem voltunk egy percig sem restek,
levertük, ha maguktól nem estek.

Takaros kis ház volt hatvan éve,
az egy utcányi, Alsóhegy tövébe',
parolázott léckerítés jobbja,
figyelve a kedves szomszédokra.
Lám, az idő mély sebeket ejtett...
vert faláról a mész rég lepergett,
bodza nőtte be a döngölt gádort,
az elmúlás vesztőhelyet ácsolt.
Győztes lett a múltölő enyészet,
de lábnyomán újra hajt az élet!

Vonyogó: A Dunántúl és a Kisalföld térségében: szalmahúzó.
Priccs: Deszkából készített egyszerű, kemény fekvőhely.
Gúzs: Kötél, ami a víz hatására hajlékonnyá válik. Fájdalmas kötél-kötés, ami egyre szorosabb, ahogy a kötél kiszárad.
Pócik: Sárból készített padka, falusi házak előtt.

VITOS IRÉN

VISSZANÉZLEK

Már akkor itt vagy,
amikor a hajnal rezdül,
szemhéjam alatt kopogtatsz,
míg az álmok zaja elül.

Bőrömre vetít a sóvár,
ringass bölcsőm, ne ébredjek!
Pillák között, árnyéksávon,
álmaimban visszanézlek.

Mire hétköznapot ölt a táj,
én a várakozás ünneplőjét,
ha gondolatomból elcsavarognál,
veled telik meg ismét.

Amikor végre megérkezel,
az öröm kitárul a létre,
karodba olvad a perc,
hajamon bársonycsók érintése.

Z. NÉMETH ISTVÁN

FÉL/ÁLOM

Halhatatlanság
cirógat. Fogam közt főnevek,
csontomban létigék, mint puha
tollat, emel a déli gép,
vár a sosem volt földrész,
küldi egy húsleves illatát,
kifli héját, csésze kávét,
madártej-felhőben önmagát.

A Teremtő gondos kertész,
önfeledten játszik. A múlt
mezejét lekaszálja csonkig,
esők jönnek, és az
újra zöldell, megnő, kivirágzik.

SISKA PÉTER

BETONTORZÓK

A sóvárgás geometriája:
résnyire nyitott
ajtók

mögött
fej nélküli szobrok.

Odakinn
morajlik az ég.
Idegen test

a hajnal.

RADNAI ISTVÁN

FELTÁMADÁSIG

ma még bárányokat terelnek
sarjad a fű de kopasz a tavasz
szálai mint tornyok merednek
keress csak termékeny tojás akad

már elhalt mind az új harangszó
integetni még látod a napot
hiába zendül míg te alszol
a vasárnap harmóniát adott

vasárnap hajnal hozza vissza
a láthatár amit magába zárt
mint jobb lator ki szavát issza
az isten jobbján mindenki barát

felhők közé beállsz a sorba
pásztornak nyájnak egy a sorsa

B. HORVÁTH ISTVÁN

BÉKEVÁGY

Dal, a háborútól harminc kilométerre

Pengén ülő lélek
szorong vakondéjben.
Ágyúszó az ének.
Béke pincefényben.

Élet semmi-parton...
Ragyogj át a résen.
Két álom közt alszom.
Te légy ébredésem!

VESZELKA ATTILA

Játékszín

Ott állt az Akropoliszról
nyíló, baljós meredély szélén, fülelte
a mélységből feltörő
kardalok lejtését Dionűszosz üres
játékszíne felől, lírák
fonták körűl az amfieteátrumból
nőttön-növő kántálást,
Zeusz sistergőn lecsapó nyilait
látta zuhogni, orrát
égő hús bűze facsarta.

Pindaroszt látta a patkó
márványzatán, mellette a büszke ifju
Midászt, Püthó auolosz
versenyén győztes mesterét Akragaszból,
ódát szerez majd róla is
a költő, pénzért, mint ahogyan szerzett
más istenült merészekről,
pankrátor s kocsiverseny héroszokról,
markában gyűlt az ezüstpénz,
csilingeltek a drachmák.

Türannoszok vendégelték, míg
ontotta a dakitloepitritus
sorokat meg az aiól jambusokat,
Hierón homlokára
babérlevelet font tollával, míg a szemlélődő
sohasem bírt megélni,
bárhogyan is próbálkozott
szegény, a verseiből.

BAKA GYÖRGYI

Azúrkék folyam

Azúrkék folyam zuhog le
az égből,

szilánkokra törve szaggatja
a rétet,

mintha a sebzett szív falán
zuhogna.

Mi tartja egybe a szilánkok szaggatta
szövetet?

Talán a végtelen résekbe szivárgó
ereje

teremti az időt visszaverő rezgéseket?
A hullani

készülő szirmok fennakadnak, szabadon
tárulva eléd,

ki a teltség illatát szomjazod.

DEBRECZENY GYÖRGY

NE CSUDÁLKOZZ FIAM

kollázs és hommage a Bágyoni Szabó István

a lovak estére hazaérnek
és megreggeliznek

elbitangolnak bennem a fehér mezők
lovaim nélkülem ellovagolnak

egy Haza kéne végre
éppen most (f)osztják ki

a buszok itt is rozsda-dobozok
hol felsírhat egy abbamaradt mondat?

ki hozza el meleg vászoningemet
a kivágott szőlőtőkék közé?

fiam ne csudálkozz hogy lidércnyomásos
errefele minden

ne csudálkozz fiam
amikor a vers holtfáradt már

pirulni kényszerül ki Hazára gondol
hol felsírhat egy sírfelirat

a szekeret a félelem hajtja
veri az Ég is ezt a tájat

reggelre a lovak hazaérnek
és megvacsorálnak

OLÁH ANDRÁS

VALAMI HIÁNYZIK

a zsibói kastélyparkban bolyongva
visszanyelt sírás fojtogat
árnyék után kutatsz de nem látsz több teret
szemed mégis kiválasztja a neki valót
az édenkerti szépségű – ám tájidegen
növények – látványa kezdetben lenyűgöz
már-már feledteti az
omladozó falak közül kilúgozott
történelem hiányát
türelmes rendben várakoznak a mediterrán
és trópusi cserjék bokrok virágok...
üvegburába préselve
küzd a páradús levegővel a tüdő
a sivatagi egyformaságban
virágzó kaktuszerdő átszúrja a csöndet
de hiába a betonmederben
pompázó tavirózsák vízililiomok néma sorfala
a burjánzó virágrengeteg
a narancsliget a pálmafák
a japán bonszáj a tibeti rózsa
a jeruzsálemi zsálya
valami hiányzik mégis
– talán az ébredés illata talán az élet

STENSZKY CECÍLIA

Miért ne?

Miért ne lehetne ugyanúgy igaz?
A sziluettekre csupaszodó formák.
Az apró fénygolyók, a mindenütt
homályló körvonalak a délutánban,
s az ismerős mozdulat, ahogy
után elfordítod a fejedet.

Tapogatom bőröm lüktetésével
az itt és most diadalát.
A pillanat harapható, és én
talán megragadom a levegőt,
az állandóan hullámzó,
oly ismert biccenés szélét.

Te vagy az! És benned a nyár!
Miért ne lehetne mind igaz:
a csík, a hasadékos, mely beforrt,
a véletlennek álcázott almamag,
s az is, amit a libabőr pillanatnyi
rücskei jeleznek nekem csupán?

LAKATOS-FLEISZ KATALIN

Lakhatási szegénység

Szabó József és Szabó Józsefné már nagyon várták a tavaszt. Mindig is várták, de az idén különösen, hogy befürödtek a cigány fájával. Csalogatta őket eleget, hogy ilyen olcsón, olyan olcsón adja, bejárt hozzájuk, a végén már annyit jött, mint más a jókútra. Amikor a felvágásra került a sor, akkor vették csak észre, hogy a fele korhadt, limlom, szinte porzik szét az kezeik között, a másik fele meg értéktelen fűzfa, ráadásul idei vágás. Volt, amelyik ágon még virított a zöld levél. Azzal vigasztalták magukat, hogy legalább olcsón megkapták. Égni azért nem égett. Ugyan a cserépkályhában már a jó fa sem ég, át kéne rakatni, csakhogy az egész faluban nem találnak egy arravaló kályhásmestert. Szabó József ágált ugyan, hogy ha más nincs, majd ő lebontja és felrakja, de a felesége hallani sem akart róla. Hát hogyne, a maga hatvannyolc évével, cukrával, magas vérnyomásával pont neki való hajlongás, csemperakás! Mi lesz, ha még ez az ember is itt hagyja, a maga kis nyugdíjával mihez kezd egyedül? Sóra, paprikára nem elég. Párizsit is inkább csak Cilikének vesznek, nekik jó az olajos kenyér is, különösen nyáron, hogy a kiskertben paprika-paradicsom megterem. Télen hagyma, fokhagyma járja hozzá. Meg egészségesebb is, mint az a sok színes vicikvacak holmi, amiket a kisboltban jó pénzért kapni lehet.

Az ám, a Cilike. Szemét összeszűkíti, mintha gondolkozna valamin. Maga elé néz. Vékony neonzöld rés látszik ilyenkor a szeme helyén. Fejét oldalra fordítva tűnődik. Cilike nem olyan macska, mint a másé. Fehér alapon vörös-fekete foltjai szinte vibrálnak a napon. A feje fölött lengetett párizsidarabka után két mellső lábával nyújtózik, majd akkurátusan körmei közé kapva fogyasztja el. Bármilyen mélyen alszik, fejét-lábát eleresztve, ha bársonybundáját emberi kéz érinti, halkan, mintegy álmában is felkurrog. Begörbített kis mancsa, vaskos, ámde túl rövid, a vége felé hirtelen elvékonyodó farkának finom megrezegtetése jelzi ilyenkor, hogy tud az ember jelenlétéről. Szabó Józsefné sokszor ottfelejti magát, ahogy az alvó kis magatehetetlen testet nézi, a mély alvást jelző finom izomrángásait, ahogy meg-megrebben a bajsza vagy szemhéja. Gyönyörűségét leli benne, hogy a legmélyebb alvásból is képes teljes éberséggel felugrani, izmainak, figyelmének mintha a legkisebb erőfeszítésébe sem telne ott folytatni, ahol alvás előtt abbahagyta. Néha gyerekes vicceket eszel ki, egy kis húszeletet elhúz az alvó macska orra előtt, mikorra is az álmából izgatottan talpra ugrik, felajzva keresi az izgató szag forrását, de hiába, mert a nő a háta mögé dugja ilyenkor. Mit tehet mást, könyörgően néz a gazdára, jogos darabkáját tőle kéri nyávogva. A nő ilyenkor gyönyörűségében szinte örömtáncot lejtene, ha állandó reumája és ki-kiújuló lumbágója meg nem akadályozná ebben. De abban szerencsére még nem akadályozza meg, hogy a prémes testet ölbe ne kapja és szőrös kis arcát össze-vissza ne puszilja.

Muszáj a konyhai spórban tüzet rakni, majd kinyitják a szobaajtót. Ezzel viszont csak azt érték el, hogy sem a konyhában, sem a szobában nem volt meleg. Minden pokrócot, takarót, plédet előrángattak, kockás pléddel a hátukon jöttek-mentek. Ráadásul az állandó gőztől a konyha sarkai bepenészedtek, a nedvességtől a préselt faforgácslemezekből álló konyhaszekrény felpuffadt, szúrós,

fokhagymára emlékeztető szag terjengett az egész konyhában. – Pfű, micsoda gőzszag – szokta mondogatni Szabó József –Minek egy paprikás krumplinak ekkora gőzt csinálni?! – Akkor gyere te főzni, neked nem lesz ilyen gőz! – csattant vissza felesége. A krumplit azon forrón, gőzölgőn már teljes egyetértésben ették meg. Igaz, sokat kellett enni belőle, hogy jóllakjanak, de az ember legalább elfelejti a gőzszagot. A platton az asszony pászkát pirított hozzá.

Egy ilyen egyetértő téli estén egyeztek meg abban is, hogy bekapcsolják azt a radiátort. Mert hiába, nem lehet annyira faszariskodni, az asszonynak ott a reumája, az ember meg fázlódott eleget életébe', minden reggel, hóban-fagyban kifelé a vonathoz. Mer' a gyár nem vár – ezt mondogatta mindig. Cilike azonnal észrevette, honnan jön a meleg. Szabó Józsefné még egy kispárnát is tett alája, feküdjön minél kényelmesebben. Így történt aztán, hogy a kispárna és a radiátor együttes hatásának következtében az asszony a macska testhelyzetének különböző, szinte természetellenesen kicsavart változataiban gyönyörködhetett. Volt, hogy négy lábával fölfelé a hátán aludt. Vagy szabályos karéjt formázott. Messzire elnyúlt, mint a rugó. Máskor mintha bukfencezni akarna, de félúton meggondolta volna magát. Jó, hogy eszedbe jutott a radiátor – nyugtázta az asszony egy pohár cukros szikfűteát kortyolgatva. Mi tagadás, az asszony maga is élvezte a meleget, de a maga kényelmére csak a macska ellazult testhelyzete emlékeztette.

(Lajos a háztetőn)

Minthogy ácsot sem találtak arravalót, Mezítlábas Lajost kísérelték meg elhívni. Lajos nem ács ugyan, hanem kőműves, de mindenhez ért. Meg kell hagyni, Lajos valóban ügyes. Kicsi, fürge ember, hatalmas szerszámosládával jár-kel mindig, az ismeretlen rendeltetésű, különböző méretre gyártott fogókat, csipeszeket, hegesztőpisztolyokat csak úgy kapja elő, mint a bűvész húzza elő a cilinderből nyulat. Lajossal csak egy baj van: az utóbbi időszakban egyáltalán nem lehetett elcsípni. Ráadásul ennek az elérhetetlenségnek is körmönfont módját választotta. Mert teszem azt, az ember felhívja, ő becsületesen fel is veszi a telefont, és megegyezik vele egy időpontban. Hogy ekkor és ekkor jön ilyen és ilyen munkára. A gond csak az, hogy Lajos arra az időpontra, amit maga jelölt ki, nem jön. Mindig megmondja, hogy jön, de soha nem jön. Pedig az ember várja ilyenkor. De hiába.

Szabó József – merthogy a férfimunkát ő intézi – már fásult beletörődéssel hívta fel ezen a tél végén is gondolván, úgyis mindegy, de hátha mégis… Egy kis remény azért mindig ott bujkál az emberben. Gépiesen egyeztettek, Lajos a hétfő délelőttöt választotta. Rendben, várjuk – tette hozzá amaz. És mit ad isten, csodák, csodája, Lajos valóban eljött azon a hétfő délelőtt! Igaz ugyan, hogy feleségestül, gyerekestül, de mégis eljött! Habár a kezdeti öröm nem tartott sokáig, mert szavaiban valami baljóslat rejtőzött. Hogy neki nincs ideje, a lehető legrövidebben akar végezni, mert most egy teljes házat épít nagy pénzekért, és most ezt a nagy munkát hagyta ott soron kívül. És már hozza is létrát nagy sietséggel. Nem baj, csak csinálja. Miután széttaposott, mészfoltokkal pettyezett cipőjét lerúgta, Lajos annak rendje és módja szerint már kúszik is a létrán, mint a macska.

Habár Lajos ügyesen, meglehetős fürgeséggel szedte le a cserepeket, ügyelve arra is, hogy ne sérüljenek, a kötelező pihenőknél egyre inkább gondterheltnek mutatkozott. Egy kupica pálinka felhajtása után ki is bökte az asszonynak, mi a baj. Hogy hát majdnem az összes szarufát ki kéne cserél-

ni, merthogy az egész el van korhadva kezicsókolom. Majd magyarázatképpen hozzáfűzte: régi mán ez a ház, van százéves, ha nem több, az egész házat le kéne bontani, oszt újrarakni. A vályog is meg van repedve sok helyen, a mestergerenda is elavult, szúette. Majd szakértelmén felbuzdulva hosszan ecsetelte, mennyi vályogházat is húzott már fel életében, egyiket se lehetne még felrobbantani se kezicsókolom. Na de a pénz, az pénz. Mert hát egymillió forint alatt nem vállalom semmi szín alatt. És még az anyagot is meg kell venni hozzá. Hosszú és kínos alkudozásukat csak Lajos felesége, Fodrosszájú Ilka törte meg egyszer-egyszer, amikor is vagy egy almát kért borzas, napraforgószemű kislyányának, de ha egy kis szalonna vón esetleg, asse utasítanám vissza – tette hozzá. Mert mit csináljon, nagy a drágaság, a másik két gyereke meg kórházban van. A kórházban meg tudja, hogy van: ha látják, hogy cigány vagy, csak foghegyről beszélnek veled. Fodrosszájú Ilka úgy tett, mintha otthon lenne. A gyepre ült, szoknyája hosszan kiterült a földön, miközben úgy köpködte a pirítottnapraforgó-héjat, mintha versenyezne valakivel. A kisajtóból még visszafordult, mikor is csak annyit vett ki a veszekedésből, hogy az asszony elkeseredetten hajtogatja, hogy nem ebben egyeztünk meg, nem ebben egyeztünk meg…

(A levél)

Amióta az a levél megjött, Szabó Józsefnek mindig útban volt a felesége. Addig még csak megvoltak valahogy. Nemhiába az asszonyban mindig megrebbent valami, amikor hivatalos, pecsétes, nyomtatott betűs boríték virított a rozsdás postaládában. Hát hogyne, Orsósék azóta is emlegetik azt az esetet, hogy az egysorosról az egyik családot így tették tönkre. Egyszer csak nekik is jött egy hivatalos levél, nagy fehér boríték benne az idézéssel. Az jóember hiába bizonygatta pedig, hogy tiszta ártatlan, köze sincs semmiféle bűntényhez, nemsokára jött a rendőrautó, és amikor kiszálltak belőle az egyenruhások, már tudták, hogy nem tehetnek semmit. Mindenki tudta pedig, hogy semmi baj nem volt azzal az emberrel. Reggel felkelt, mint más, ment ki a vonathoz, ha esik, ha fúj. A házát a családjának is a saját két kezével rakta fel. De hiába, kellett nekik egy balek, akit befoghatnak. Ki kellett tölteni az aktát a főnöknek. Nekik meg szerencsétleneknek, nem volt semmi ismeretségük, jó pénzük ügyvédre, pártfogóra. Azóta is mindig szorong, ha elhúz mellette egy rendőrautó. A múltkor meg, mit ad Isten, leparkol egy autó épp a házuk előtt, ráírva nagy betűkkel, hogy Rendőrség, benne egy egyensapkás nagyvalaki. Meghűlt benne a vér. Figyelte, hogy mi lesz ebből. A rendőrautó sokáig állt a ház előtt, de az egyensapkás nem szállt ki, úgy tűnt, elmélyülten tanulmányoz valamit a kocsiban. Amíg az autó a ház előtt állt, nem is tudott semmiféle dologba belefogni. Tehetetlenül, kezét tördelve járkált le s föl a tornácon. Amikor az autó végre elhúzott, megkönnyebbülten sóhajtott, mintha egy kő esett volna le a szívéről.

Az a reggel is úgy indult, mint a többi. A megszokott egykedvűséggel keltek fel, gondolták, lehet már kicsit mozogni a kertben. Az asszony a térdén egy mozdulattal törte a kórót a begyújtáshoz. Vizet melegített, tette a dolgát. Nézte, ahogy besüt a nap az ajtón, csak tavasz lesz egyszer. Már csak megszokásból is beszéltek egymáshoz, tehetetlenségből. Az elsuhanó postást az ura vette észre, ahogy gyakorlott mozdulattal bedobja a borítékot. Akkor már tudta, hogy baj van. Habár számlának mutatkozott, mégse egyszerű számla, mert túl vastag a boríték. Sietve tépte fel – jobb mielőbb túl esni rajta – és bár a szöveget a hivatalos, megfogalmazáson túl az izgalomtól sem értette, az ötjegyű szám világosan beszélt. Neki nem jött szó a nyelvére. De az ura helyette is beszélt. Valósággal ömlött

belőle a szó. Biztos, az anyád is radiátornál ringatott abban a düledező házban a falu végén! Ha én beléd nem akadok, még mindig ott ülnél abban a körülszart putriban. Meg hogy az apjának legalább volt egy rossz tehene, nem egy bolhás dögöt tojtorászott, mintha valami úr lenne. De nem baj, egyszer kiviszi azt a rongy macskát a mezőre, hogy többet nem látja. Fenyegetőzött. Ki én.

Az asszony mindezt csak valahonnan nagyon távolról hallotta. Szinte egykedvűen figyelte, ahogy ez a habzó szájú valaki egymás után szedi ki az ásót, kapát, gereblyét a színből csak azért, hogy mindegyiket egyenként a földhöz vágja. Közben arra gondolt, még a télen a Híradóban az a bemondó, aki mindig beszélni szokott, egyszer azt mondta, hogy lakhatási szegénység. Akkor észre se vette, mert a tévének az a dolga, hogy ilyeneket mondjon. Piacvezető, nagyságrendű összegek, monetáris. Pénzügyi projekt. Most, hogy visszaemlékezik, azt is mondta, hogy felszámolni. Ízlelgette magában ezt a szót. Nem ment ki a fejéből. Felszámolni. Tehát addig számolok valamit, amíg az már nem lesz. A lakhatási szegénységet felszámolni. Meddig kellene számolni ahhoz? És milyen számokkal? Szórakoztatta ez a gondolat, valósággal új erőre kapott tőle. De nem nyugodott meg ennyiben. Sorra vette az összes szót, amiben ott van a szám. Mert van ilyen is, hogy leszámolni. Az is számolás, csak lefelé. De az se lesz a végén. Ha felszámolok valamit, felfelé számolok, amíg az már nem lesz. Az, amit felszámolok, az elején rossz. Az, amivel leszámolok, az lehet jó is, de én teszem rosszá. Csakis a számolással, amikor leszámolok vele. A lakhatási szegénységgel is le lehet számolni? Igen, lehet, de abban jobban ott van, hogy én akarom. Az valami egyszeri, radikális. Lefelé számolok akkor is, ha felgyújtom a házat, vagy ha férjhez megyek azért, hogy a szegénységtől megszabaduljak.

A gyertya elöregedett lángja meg-meglebben, a fény mázolt mocskos sárga, sose látott árnyakkal a falon. Túl korán jött meleg volt ma egész nap, meleg szél fújt. Beteg meleg. Szinte hallja az urát, ahogy mondja, oltsd el azt a gyertyát, drága az is, oszt a macskának se kell világ! Cilike ott dagaszt a hasán a vigasztaló foltjaival. Mellére vonja, hogy arca szinte az arcát súrolja. Mélyen beszívja bundája illatát. Az álla alatt simogatja, mire kis pofája a kéjtől megfeszül, bajszát előrenyomja. Szól hozzá, a macska válaszul szétnyitja a száját. Kedve lenne odakiáltani valakinek, az urának legalább: gyere, gyere, figyeld, hogy mondja a Cili! A hosszas dorombolásba szinte belealszik.

Még a feje fölött hallja, ahogy az esőcseppek verik ponyvafedelet.

BALEY ENDRE

Hangverseny

Tavasz volt, hamisítatlan tavasz. Zöld lombok susmorogtak az erdei fákon, és a tulipánlevelek is kihajtottak már a kertben, aminek végén egy orgonabokorról különös hang kúszott a fülembe egyik reggel. Először azt hittem, méhek különleges zümmögése, de amikor odaértem, már nem is zümmögés volt, hanem egy orgonasíp hangja.

Döbbenten néztem, aztán megpróbáltam megtalálni a hang forrását, de amint hozzáértem a bokorhoz, elhallgatott.

El tudják képzelni, milyen hülyén éreztem magam? Próbáltam hátralépni, meg még hátrább, de semmi mást nem hallottam, mint méhzümmögést a kerti virágokról, meg néha egy kis tücsökciripelést. Lehet, hogy csak képzeltem az egészet, töprengtem magamban, és visszamentem a házba.

Másnap reggel újra kezdődött, csak akkor mintha már két síp szólalt volna meg. Óvatos léptekkel közelítettem meg az orgonabokrot, és igen, tisztán hallottam, hogy két különböző hangon fújtat. Mégsem hülyültem meg, nyugtáztam magamban, és ismét megpróbáltam megtalálni, honnan érkezhetnek a hangok. Persze ugyanaz történt, mint előző nap, csak éppen még kínosabban éreztem magam. Tehát krónikus, csóváltam a fejem. Valami agyi történés kezd elhatalmasodni rajtam, és egy szerencsétlen virágzó orgonabokorról templomi orgona hangjait hallom. De miért az orgonabokor és miért pont orgonaszó?

Tudni kell rólam, hogy világéletemben egészséges életmódot folytattam. Ügyeltem a testsúlyomra, a táplálkozásomra, a napi sporttevékenységre. Igaz, ha valami kórság terjedt a levegőben, mindig rohantam az orvoshoz, hogy biztosan elkaptam – mert fő az elővigyázatosság –, de szinte sohasem betegedtem meg.

Biztos, ami biztos, most is megmértem a lázam, a vérnyomásom, de semmi elváltozást nem találtam, ami arra engedett volna következtetni, hogy valami lappang bennem. Azzal meg nem mehetek oda az orvoshoz, hogy megszólalt a kerti orgonabokor, mert még azt hinné, szórakozom vele.

A következő napon már négy egymástól eltérő hangot hallottam, és mintha valami dallamfélére emlékeztetett volna. Nem teljes dallamra, inkább csak dallamtöredékekre, mint amikor valaki barátkozik egy hangszerrel, és megpróbálja az általa ismert dallamokat elpötyögni rajta.

Ezt már nem bírtam, ellenállhatatlan vágyat éreztem megtalálni a hang forrását. Egy óriási ugrással termettem a bokor mellett, és a leérkezés pillanatában megragadtam azt az ágat, ahonnan feltételezésem szerint a hangok érkezhettek. Egy pillanatra azt hittem, elcsíptem, mert megbicsaklott egy akkord, de hiába, mert a következő pillanatban ismét csak a csend, a méhek zümmögése, a tücskök ciripelése maradt.

Nem hülyülhettem meg, gondoltam. Se lázam, se magas vagy alacsony vérnyomásom, a hallásom is rendben, mert hallom a méheket, tücsköket is. Akkor ez valami ármány lehet csak, amit jobb lesz titokban tartani, úgysem hinné el senki. Ki kell várni a végét!

Így telt el néhány nap, és egyre inkább meggyőződésemmé vált, hogy csoda történik a kertben. Persze a hang kutatásával felhagytam, mert napról napra szebb és összetettebb akkordokat játszott. Aztán egyik reggel, amikor kimentem a kertbe, megszólalt.

– Kérem, jöjjön közelebb!

Képzelhetik az ijedtségemet, amikor ezt hallottam. Először a hátam mögé néztem, hogy egyáltalán nekem szól-e a hang, aztán meg a bokor mögötti részeket vizslattam, hátha elbújt valaki oda, de akkor rám ripakodott:

– Önnek beszélek, és ne kutasson senkit mögöttem, mert bármennyire is hihetetlen, tudok beszélni.

Kétségbeesésem az egekbe szökött. Földbe gyökerezett lábbal álltam ott. Arra gondoltam, hogy teljesen meghülyültem, aztán arra, hogy lehet, mégsem, és én is fa leszek. Már azt sem tudtam eldönteni, melyik lenne rosszabb. Vagy jobb. Vagy egyáltalán mi ez az egész.

Közelebb léptem, mire az egyik ággal, ami teljesen olyan volt, mint egy karmesteri pálca, megkocogtatta a törzsét, és csendet kért, majd halkan megszólaltak a sípok.

Bach egyik e-moll prelúdium és fúgáját játszotta először, majd egy C-dúr következett, és végül egy a-mollal zárva az utolsó hang után meghajolt.

Teljesen meghibbantam, gondoltam magamban, miközben megtapsoltam, amit ő alázatos hajlongással fogadott. Gratulálni szerettem volna, így odaléptem hozzá. Meg akartam fogni azt az ágat, amivel az elején kocogtatott, de az ág elhúzódott, és mintha az egészet csak képzeltem volna, elindult a méhzümmögés, tücsökciripelés.

Nem volt értelme maradni, így bementem a házba. Ezt az egészet nem lehetett magamban tartani, így felhívtam egy barátomat, aki szintén nagy zenekedvelő. Amikor elmondtam neki, mi történt, felajánlotta, hogy elkísér az ügyletes pszichiátriára, de addig győzködtem, amíg végül rábírtam, jöjjön el másnap reggel, és hallgassuk együtt.

Másnap, amikor megérkezett, rettenetes szorongás lett rajtam úrrá. Mi lesz, ha most nem szólal meg? Biztos vagyok benne, hogy a barátom, aki rendkívül intelligens ember, megtalálja majd a módját, hogyan hívja ki hozzám a mentőket, amennyiben úgy érezné, mindenképpen be kell vinni kényszergyógykezelésre, mert tudja, magamtól eszem ágában nem lenne már elmenni.

Készítettem neki egy igazi bécsi kávét, de visszautasította. Majd utána inkább, mondta, mert lehet, hogy a kávé mellékhatásaként hallottam az orgonaszót. Hm. Erre nem is gondoltam, válaszoltam, és én sem ittam.

Kiléptünk a teraszra, ahonnan megmutathattam a bokrot. Abban a pillanatban elhallgattak a méhek, tücskök, és a bokor meghajolt.

– Jó reggelt! – mondta. – Ha megengedik, ma három moll prelúdiumot és fúgát játszom önöknek.

Ismét megkocogtatta a törzsét, és én büszkén pillantottam a barátomra, de hiába, mert ő semmit sem észlelt a közvetlen környezetéből. Csak állt mellettem földbe gyökerezett lábbal, és tátott szájjal bámult a hang irányába.

Felcsendült az első orgonamű, de nem ám olyan csendben, mint amikor nekem játszott, hanem úgy, hogy az még a pusztaszabolcsi római katolikus templom orgonájának is tisztességére vált volna.

Döbbenettel és csodálattal hallgatta a barátom, és most már fel sem merült benne, hogy én őrültem meg. Szent meggyőződése volt, hogy mindketten.

Ennek hangot is adott a koncert végén, miután a bokor hálásan meghajolt, és mi alaposan megtapsoltuk:

– Mi lenne, ha mindketten elmennénk most a pszichiátriai ügyeletre?

– Nem is tudom. Nem isszuk meg előtte a kávét? Talán jobb, ha a pszichiátriát utána látogatjuk meg, mégis jobb frissen menni oda.

Ebben maradtunk, de mire megittuk a kávét, már egész máshol tartottunk. Megbeszéltük, hogy a legközelebbi barátainkat elhívjuk másnapra, de nem szólunk nekik, miért. Egyetértettünk ebben, hiszen miért is reagálnának másképp, mint mi, egy olyan hírre, hogy orgonál az orgona.

A következő napon arra a felütésre, hogy valami meglepetéssel készülök, majd húszan gyűltünk össze. Természetesen készülnöm kellett egy kis ezzel-azzal, ha már ennyi embert meghívtam; kávét és mellé egy kis süteményt is kínáltam vendégeimnek. Amikor már senki sem bírt a kíváncsiságával, elérkezett az idő, hogy kitereljem őket a teraszra. A hangos beszélgetés ott is folytatódott, de többszöri pisszegésemre és kérésemre, hogy mielőtt a meglepetést eléjük tárnám, szeretném, ha meghallgatnák a méhek duruzsolását, tücskök ciripelését, végül elcsitultak. Ekkor, mintha csak ezt várta volna, a bokor irányából torokköszörülés hallatszott, majd néhány orgonahangfoszlány, végül kopogtatás a pálcával.

Mindenki döbbenten nézett a hang irányába.

– Khm-khm... Jó reggelt – szólalt meg az orgonabokrom – sok szeretettel köszöntöm önöket ezen a napsütéses áprilisi napon. Ha megengedik, ma Johann Sebastian Bach *Lipcsei korálok* (BWV 651–668a) című orgonaművét adom elő. Fogadják szeretettel!

A társaság megszólalni sem tudott, mert a következő pillanatban már olyan erővel csendült fel a mű, hogy az a Művészetek Palotája orgonájának is becsületére vált volna.

Áhítattal hallgattuk, majd amikor befejeződött, hangos bravó, bravó felkiáltások, füttyögések és természetesen vastaps kíséretében üdvözöltük a Mestert, aki alázattal hajlongott, míg az utolsó bravó, fütty, taps is elhangzott. Barátaim személyesen is szerettek volna gratulálni neki, de erről lebeszéltem őket, mondván, nekem sem sikerült. A Mester rendkívül szerény, magyaráztam, és bármilyen hasonló kísérletre úgy reagál, mintha csak egy átlagos kis orgonabokor lenne, azaz sehogy.

Ezek után nem csoda, hogy a városban gyorsan terjedt a hír. Mire észbekaphattam volna, már rendőrségi irányítással lehetett csak megközelíteni a kertünket. A házunktól néhány kilométerre levő parkolóban lehetetlenné vált a parkolás, de a környező utcák is megteltek a kíváncsiskodók autóival. Egyre több tévé, rádió, sajtó tudósítói vonultak ki, hogy a helyszínről közvetíthessék a csodálatos koncertet, amelyről már azt rebesgette a világ, hogy az Atlantic Cityben található Boardwalk Hall 33112 sípja sem képes azt a hangzást produkálni, amit az én orgonabokrom.

Amikor már az összes Bach orgonaművet eljátszotta, újból szerette volna az elejétől kezdeni.

Ekkor érték az első negatív kritikák. Meggyanúsították, hogy számítógépről megy, és semmi mást nem programoztak be neki, csak Bachot. *Játsszon mást is, ha tud!* címmel szedték apró darabokra a játékát az újságokban, de ő mégis rezzenéstelen levelekkel tűrte ezt egy darabig. Játszotta azt, amit szeretett, amit ő akart.

A közönség modernebb darabokat követelt, és néha egy-egy „fúj" is elhangzott már. Ekkor egy kicsit mintha érezni lehetett volna a játékán, hogy felőröli lassan ez a viselkedés. Pontos volt továbbra is, de hiányzott a játékából az az attitűd, ami kezdetben jellemezte.

Egy borongós májusi napon provokatív akcióba kezdett egy televíziós közvetítő kocsinak álcázott buszban érkező társaság. Óriási teljesítményű hangszórókból, mindent elsöprő hangerővel kezdték el játszani a bizonyos körökben rendkívül népszerű Horkanaló együttes aktuális slágerét, a *Kérdését meg a lábszárát* című nótát szintetizátorra applikálva.

– Micsoda szégyen – suttogta magának a Mester, amint felharsantak az első akkordok. Abbahagyta a prelúdiumot, majd megrázta lombkoronáját, aminek következtében az addig békésen szunyókáló méhek és darazsak dühödten szálltak fel, és támadták meg a *Kérdését és a lábszárát* című nótát éneklő tömeget. Mindenki menekült, ahogy csak tudott, de több embert kellett a csípések okozta allergiás rohammal kórházba szállítani.

A kertben újra csend lett, csupán néhány tücsök, és a már nyugodt méhecskék zümmögtek az árvacsalánokon.

– Sajnálom – szóltam szomorúan a Mesterhez, de válaszra sem méltatott, hiába néztem rá.

A következő pillanatban megreccsent valami a törzsében, és én tudtam, biztos voltam benne, hogy a szíve szakadt meg.

Másnap reggel kimentem a kertbe. Az orgonabokor elszáradt, és mintha sírtak volna a méhek. A tücskök Alekszandr Glazunov b-moll hegedűversenyét játszották.

Nem hívtam fel a barátomat. Jobb a békesség.

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

Bikeri ballada

Tamás vagyok, Undok Tamás. De mondhatom így is: Undok vagyok, Tamás.

Gyermekkoromban nyaranta pár hetet mindig Bikeriben, anyai nagyszüleim rokonainál töltöttem. Isanyám és Isapám ekkor már nem élt, és különben is, fiatalon kerültek el Bikeriből, de a família ezen ága számontartotta őket, és viszont. A mi szűkebb, négytagú családunk (anyuka, apja, nővérem és én) innen 30 kilométerre, Ködmönösön élte mindennapjait, s utolsó éveikben anyai nagyszüleim is hozzánk költöztek, a lebontott tanya vályogjaiból ragasztottak szobakonyhát a házunkhoz, így lett az L-alakú. Itt halt meg Isapám kétéves koromban, én semmire sem emlékszem vele kapcsolatban, pedig mondják, szeretett karján tartani. Anyuka egyetlen közös történetecskét mesélgetett rólam és nagyapámról: fehér asztalnál ücsörögtünk, gondolom, én valaki ölében, az öreg borozgatott s közben engem arra tanítgatott, hogy mondjam ki, ,,egészségedre!", de sehogyan sem sikerült. Mikor mégis megerőltettem magam, annyi hagyta el a számat: ,,éjtesse!". Isanyámról már több emlékképem van, első osztályos koromban szállt fel a mennybe. Ő próbált vigyázni ránk, amíg a szüleink a tsz-ben dolgoztak. Több-kevesebb sikerrel próbált, mert bár nővéremmel együtt nagyon szerettük, a huncutság és a csibészség megtalált minket.

A bikeri nyaralásokat minden évben nagyon vártam, mert a falu viszonylagos közelsége ellenére egy másik, barátságosabb világba csöppentem. Az élőbeszéd alig különbözött (bemegyek itt, bemegyek ott), azonnal értettük egymást, tajápál és tarandál emitt, górál amott, értelmük erőltetett tanulás nélkül bevéső dött. Bikeriben teheneket hajtottam reggel a csordához, este vissza, a kamrában (komorában) vajköpülő állt, a csarnokba biciklivel (oldalán kannakasban az edény) hordtam a tejet, Czinczár sógor kabátjának zsebéből három szál Ezüst Kossuthot loptunk, és titokban elszívtuk a szalmakazal mögött. Még azt is bekalkuláltuk, hogy a sógor sajátságos módon kettébe töri a cigarettát, és úgy pöfékeli el, a csonkolás okát csak sejtettük (spórolás, régi szokás követése), de nem vettük biztosra – a köhécselés az udvar végében mégis minden kétséget kizáróan elárult minket, vásott kölyköket.

Tulajdonképpen minden rosszat elkövethettünk, amit egy gyerek megtehet, alig figyeltek ránk – egyet viszont nem tehettünk, nem mehettünk közel a túloldali szomszéd, Odrobinákék házához. A két épületet az utca felőli hátsó bejárat, amelyen az állatokat hajtották ki s be, és az akácos választotta el, ami mintegy demarkációs vonalként húzódott Czinczárék és Odrobinákék között. Gyermeki agyam nem foghatta fel, mi a gyűlölködés oka, csak bámultam a fák közül napsütéskor kivilágító falakat, a csaholó kutyát, az elkóborolt tyúkokat a kalászosok között. S ha a trágyadombra hulladékot dobó, a harminc fokos melegben is fejkendőt viselő öregasszonnyal találkozott a tekintetünk, gyors elsomfordálás lett a vége, a homály nem oszlott.

Czinczárék is csak terelték a szót, ha erről faggatóztam. Őröltem magam, mit vétettem én, hogy távol a felnőttek világától már valami bűnöm van, jópofán induló nyaralásomon a szomszéd nem fogadja köszönésemet, sőt időm sincs elrebegni üdvözlésemet, mert amint felbukkan tőlük valaki, sietősen eloldalog. De nem törtem sokáig ezen a fejemet, a kis Czinczár focizni hívott, kezdődhetett a fejelés (két-két tégla kapunak, piros pöttyös műanyag laszti sporteszköznek).

Az idő ólomszárnyakon el, belaktuk a szocializmus évtizedeit, nagyapámról alig esett szó, legfeljebb ünnepekkor, Halottak Napján. Hogy a nagyháború idején lovát a Fekete-tengerben csutakolta volna, aztán a második világégéskor, munkaszolgálatosként Paksnál megszökött az újabb orosz fogság elől, mert tapasztalatból tudta, mi várhat reá. Lepke nevű lova felnyerített az istállóban, ahogy az ismerős hang, a gazdáé, beköszönt a kocsiútról a tanyába. Hogy ittasan, az est leszállta után a konyhában mosogatólét kanalazott be jóízűen, megéhezve korhelykedés után. A sztorit még évtizedekig nevetve mesélgették a família asszonyai, lányai…

A gyermekkori történet akkor folytatódott, amikor elvesztettem a szüleimet. Az ötödik ikszet közelítettem ekkor, s a temetés után meglátogattam nagyapám lánytestvérének lányát, anyám egyik unokatestvérét, Eczeth Saroltot, aki akkor már maga is a nyolcvanat taposta. Újonnan felfedezett rokonom ugyan férjhez ment, de gyermeke nem született, tudtunk egymásról, de nem tartottuk a kapcsolatot. Legendáiból kirajzolódott egy újraértelmezett családtörténet, a sejtés alakot nyert, vagy a história éppenséggel még mélyebbre süllyedt az emlékezetben, nem tudom.

Nagyapámék négyen voltak testvérek, két fiú, két lány, közülük ő született leghamarabb. Apjuk korán meghalt, kútásás közben ráomlott a föld, ha hinni lehet a mesének, bár abban az időben a katolikus erkölcsöt sértő halálokokat gyakran így intézte el a nép, lásd kútásás, földomlás. A félárván maradt család élete megnehezedett, kis hősünk cselédnek állt, noha tanulni szeretett volna, a jó felfogásúak közé számított. Tizenkét éves korában fogta magát és fellázadt sorsa ellen, titokban elvonatozott Nagyszalontára. Talán Toldi Miklós története vonzotta oda, hiszen a toportyánt vállaira vevő erős ifjúval is igazságtalanul bánt az élet, kezdetben nem tehette azt, amire elrendeltetett…

S hogy a sorsfonál még inkább összegubancolódjon, tudatlanságom idején magam is előfordultam néhányszor Szalontán, ahol elsőre megfogott a város hangulata, családommal turistáskodtunk a Csonkatorony tövében, és mi tagadás, próbáltunk kis hasznot húzni az olcsó aranyból s a duty free áruinak kereskedelméből – nem túl sok sikerrel. Utólag sem magyarázom be magamnak, de ahogy az Arany-múzeum lépcsőit koptattam, Sinka és Zilahy lába nyomát keresgéltem a kopott utcaköveken, nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy én már – talán valamelyik korábbi életemben – jártam itt…

Ezek után már meg sem lepődtem azon, amikor Sarolt azzal hozakodott elő, hogy nagyapám nem nagymamámmal kötötte első házasságát. Amikor felmenőm hazatért az orosz fogságból, hirtelen megházasodott, de párja néhány hónap múlva spanyolnáthában elhalálozott. Lehet, hogy anyám bátyja, Pengő még tőle született, s túlélte a tragédiát? Ezt a titkot már sohasem fedi fel nekem senki. Az biztos, hogy ők ketten nemigen értettek szót, mintha mostohatestvérek lettek volna. Tizennyolc év volt a korkülönbség köztük.

A kislány mosás után játszott a szabadságos katona egyenruhájának díszes gombjaival, a szíjakkal, nagyon kikapott érte, amit sohasem tudott megbocsátani.

– Hogy hívták Isapám első feleségét? – fordultam hirtelen felindulással Sarolthoz.

– Odrobinák Emília – csúszott ki száján a válasz.

S én, a hatvanéves kölyök csak álltam a napfényszínű ház előtt, udvarán a rezgőnyárfa hosszú árnyékot vetett, túl a kerten, az akácoson, messze, messze.

MIHÁLYI ADRIENN

A D(R)ÁMAKIRÁLYNŐ

Már messziről észrevették. A feltűnő, fehér alapon kék kisvirágos hosszú ruhájában, tűsarkú cipőjében, óriási, ovális napszemüvegében, mini ridiküljével, divatos sminkjében, stílusos sáljában, figyelemfelkeltő, bár ízléses arany ékszereiben királynőként vonult a járda közepén, időnként majdnem elsodorva a járókelőket. A belváros egyik legjobb éttermához érkezett, a Betérő az Urakhoz nevű intézményhez, ahol lenéző, gúnyos tekintettel üdvözölte a pincéreket és a vendégeket. A legszebb és legjobb kilátást biztosító asztalhoz ült, táskáját elegánsan maga mellé téve, fejét hátravetve intett a pincérnek. Ma Kázmér volt a soros, hetente kétszer sorsolták, hogy ki szolgálja ki a nőt. Vonzó megjelenésével ellentétes volt, kicsit sem megnyerő stílusa, ezért plusz pénz is járt az őt kiszolgáló személyzetnek, nem a nőtől, mert ő – bár lazán megtehette volna, hogy tisztességes borravalót ad – forintra kiszámolta a vacsora árát, szeretett készpénzzel fizetni.

– Jó napot kívánok! – köszönt a pincér.

– Üdvözlöm.

– Mivel szolgálhatok?

– Egy pohár Irsai Olivért kérek.

– Máris hozom.

Kázmér meglepve tapasztalta, hogy a dáma a borra nem tett megjegyzést. Az volt a szokása, hogy az italt megitta, de nem mulasztotta el, hogy csak úgy mellékesen, egy-két pikírt megjegyzést ne tegyen rá.

– Kázmér, ez a virág már nem friss, Önök ezt nem látják? – kérdezte a nő gunyorosan.

– Azonnal hozok másikat, hölgyem – hadarta el a pincér és elviharzott.

– Na, mi volt a drámakirálynővel? – kérdezték a kollégák a konyhán, két rendelés között.

– Ó, még csak a virágot sérelmezte.

– Nem mondtad neki, hogy várjon, mert elmész a királyi kertészetbe? – kérdezte nevetve, becenevén Zsugás, a régi pincér.

– Azt nem, viszont a virágot befújom egy kis parfümmel, hátha prüszköl tőle – mondta Kázmér.

– Választott főfogást, asszonyom?

– Igen, kacsamellet kérnék rozéra készítve, erdeigyümölcs-raguval és almás krokettel – jelentette ki határozottan a dáma.

– Azonnal hozom is – válaszolta a pincér.

– Fiúk ebbe a rendelésbe legalább öt módon bele lehet kötni.

– Oké, szerintem fogadjunk, aki leginkább eltalálja a főételt ért panaszok számát, a hónapban kimarad a vasárnapi munkarendből – szólalt meg az új fiú, akit a háta mögött Tejfölösnek neveztek.

A fogás elkészülte után a felszolgáló izgatottan vitte ki a szépen díszített ételt, a minőségre nem lehetett kifogás, a legjobb szakácsuk készítette.

– Hoztam a kacsamellet a legjobb erdeigyümölcs-raguval.

Az étterembe egy konszolidáltnak látszó, család lépett be, már nagyobb gyerekekkel, a pincérnek felcsillant a szeme, végre nyugalmasabb vendégek és remélte, hogy szép jatt is akad. De csak egy desszertre tértek be az étterembe, és alkoholt nem, csak kávét és limonádé-különlegességeket ittak, ennek ellenére Kázmér nagy jattal lett gazdagabb, később megtudta, hogy a család Ausztriából jött haza néhány napra.

– Hogy ízlik a kacsamell, asszonyom?

– Ami azt illeti, a kacsahús rágós, másikat kérek.

Kázmér megszokott mozdulatokkal vitte el az ételt, hátul a szakács már várta, kicsit sütött rajta, aztán ugyanazt visszaküldte.

– Parancsoljon, hölgyem!

– Ez maguknál erdei gyümölcs? – kevés benne az áfonya.

– Nyomban pótolom az áfonyát.

– A krokettet is átsüttetné egy kicsit? – szólalt meg újra a nő.

– Igen, hölgyem.

A konyhán már a hasukat fogták a kollégák, örültek, hogy ma nem ők szolgálják ki a dámát. A pincér azonban a szokottnál is idegesebb volt, már nagyon bosszantotta a nő viselkedése, legszívesebben ráborította volna a friss virágos asztalt. Nagy levegőt vett, aztán kivitte a kért ételeket, remélve, hogy most már nyugta lesz.

– Kázmér, ez a hely mégsem jó nekem, átpakolna a sétálóutca teraszára? – szólat meg a nő kényeskedő hangon.

A pincér nyakán jól láthatólag megdagadtak az erek, már alig bírta türtőztetni magát, közben teltház lett, az átpakolás végképp nem hiányzott. Ekkor azonban váratlan és hirtelen gondolata támadt. Több éve járt edzőterembe, fontosnak tartotta, hogy mindig friss legyen. Fogta a nőt, aki filigrán alkat volt, nem több 50 kilónál, és székkel együtt kivitte az utcai teraszra. A d(r)ámakirálynő éktelen felháborodásba kezdett, másik pincért, főnököt és a panaszkönyvet kérte. Kázmér a pincérkötényét lecsapva hátrament, egyenesen a főnök irodájába, aki azonban futva jött a nőt csitítani.

– Veled még számolok – vetette oda futtában.

– Felmondok főnök, nem bírom ezt a nőt, már régen el kellett volna küldened.

– Menjél csak! A botrány miatt az utolsó béredet sem fizetem ki – kiáltotta bosszúsan az étterem vezetője.

Távolodóban Kázmér hangosan szitkozódott, és még beugrott a kollégákhoz elköszönni.

– Nagy voltál, hatalmas, én büszke vagyok rád – vetette oda Gyula, a már tíz éve ott dolgozó főpincér.

Kázmér, azaz Pista, ahogy a második nevén a felesége és a kollégái alkalmanként szólították, szokatlanul hamar ért haza, az asszony megdöbbenve fogadta. Miután a férfi elmesélte a napját, a d(r)ámakirálynőt hírből már ő is ismerte, vigasztalni próbálta a férjét.

– Biztos kapsz másik munkát, ha a főnök nem is, viszont a mostani és régi kollégák csak jót mondhatnak rólad.

Másnap a pincér a főnöke telefonhívására ébredt, meglepve tapasztalta, hogy a tulaj milyen nyájasan indítja a beszélgetést.

– Kázmér, mindent visszavonok, csak gyere vissza!

– Mi történt?

– Nem néztél netet? Egy olasz turista felvette a jelenetet, ahogy kiviszed a nőt a teraszra. Nagyot ment a neten, és most több vendég is jelentkezett, hogy a súlyemelő pincért kéri, szeretnék, ha őket is kitennéd, Lórival vállalhatnátok a nehezebb vendégeket, már kitaláltam az étterem új nevét: Betérő az Erős Pistához.

DOMONKOS LÁSZLÓ

Hajszálak, gyökerek

Két vasárnap, három szeptember

„1941. június huszonkettedike vasárnapra esett.

A történelmi naptárból sokan emlékezetükbe vésheték ezt a villámcsapásos dátumot. Én nem abból rögzítettem.

Ezen a napon is, mint minden tavaszi, nyári, kora őszi vasárnapon, moziban voltam. Bandákba verődve jártunk föl gyalog a szomszédos Gánt bányatelepére filmet nézni. Ez volt a mi hétvégi kalandunk rendszeresen. Öt kilométer oda, öt vissza, ha csak mozi után nem csavarogtunk még egy kicsit a zámolyi szőlőhegyen vagy a bauxitbánya vöröslő meddőhányói között.

E szóban forgó vasárnapon elmentünk még az erdőbe kóborogni. Talán éppen a film tüzelő hatására. A történetből már semmire sem emlékszem, de arra igen, hogy indián lovasok vágtatás közben kapkodják el a fák mélyre lehajló ágait, s a lendülettől fölröpülnek a lombok közé, elrejtőznek, s üldözőiket a sűrűből nyilazzák le. A vágtatás, a repülés átélése mámorító volt. A győzelemé is. A tíz-tizenkét éves mellkas úgy szívta be a film után a nyár forró levegőjét, mint a bódító cigaretta füstjét. Menni kellett. Képzelődni kellett. Csatangolni a bokrok, az árnyékok zöld útvesztőjében. Majd hazamegyünk, ha alkonyodik, zakatolt bennünk a titkos dac.

És valóban alkonyodott már, mire hazaértem. Anyám épp vizet húzott, amikor beléptem a kisajtón. Sírásba forduló pirongatás szakadt ki belőle.

– Csakhogy megjöttél! Már nem tudtam, hova legyek. Eltördelem a lábaidat, ha máskor ilyen sokáig elkalézolsz! Te azt se tudod, hogy kitört a háború. Apádat utánad küldtem, de már elnyargaltatok a pokolba. Mert csak az a rohadt mozi érdekel! Az, hogy én megbolondulok, nem. És ha bombáznának! És ha menekülnünk kéne! Te a barátaiddal viháncolnál, én meg téphetném a hajamat. El is vihetnének tőlem a világ végére, anélkül, hogy tudnék rólad.

Szokatlan volt a hang. A víz visszacsurgott a vödörből a kútba, mintha belém zuhogott volna vissza. Bűntudatot éreztem. Kitört a háború? Hol? Mikor? S ki robbantotta ki? A németek? Rögtön a tavalyelőtti filmhíradók képeit láttam magam előtt: Danzig és Varsó elfoglalását. Ágyúfüstöt, dübörgést, tankokat. Anyám még sose volt moziban, azt se tudja, milyen egy bombatámadás, mégis retteg? Persze, mert örökké fél és félt. Semmi oka rá: Zámolyon úgyse lesz háború soha.

Másnapra elfelejtettem a pirongatást, el a háborút. Sütött a nap, és jó volt élni. Jó volt elrekeszteni az Öreg utcai folyót titokban, és halászni kézzel a sekély vízben. A felnőttek hangosabbak lettek néhány napig, tárgyalták a háború esélyeit. Emlékszem, Kassa bombázását nagybátyám kifakadása véste belém: ő ugyanis részt vett a Felvidék visszacsatolásában, s látta Kassán Horthyt is, a székesegyházat, ahol II. Rákóczi Ferenc hamvai nyugosznak, s a város bombázását szinte személyes kihívásnak tekintette. „Visszavágást követelő gaztettnek." (Csóri Sándor: A magyar apokalipszis, 1980)

*

Jó negyedévvel, éppen három és fél hónappal később 1941. október 12-e, az a napsütéses vasárnap délután derűs és gondtalan jó időt hozott Nagyváradra. A Bunyitai ligetben levő NAC-pálya fölött a könnyű, magabiztos és látványos győzelem szivárvány-íve ragyogott, tiszta, élénk, vidám színekkel – a csapat, a brassói származású, 29 éves – Dudus becenévre hallgató – Bodola Gyula, továbbá Sárvári-Spielmann és Juhász vezetésével a magyar bajnokság soros fordulójában valósággal agyonverte a szegedi vasutasokat, vagyis a SZVSE csapatát. Külön attrakció volt, amit Bodola a szegediek ifjú – alig 21 éves - jobbhátvédjével, Domonkos Istvánnal időről-időre művelt: jobbra-balra megforgatta szegény fiatalembert, aki elszántan igyekvő arckifejezéssel próbált loholni Dudus után, az meg hirtelen lestoppolta a labdát és közönyös tekintettel nézte végig a becsúszni akaró ellenfél gyors röptét az orra előtt, el a fűbe-sárba-faluvégre, a messzeségbe. Valamerre, a távolinál is távolibb végzet irányába.

*

Majdnem pontosan egy évtized múltán, 1951. szeptember 11-én délután Szegeden kissé molett, de feltűnő, kimondottan kívánatos jelenségnek mondható fiatal nő hagyta el gyors léptekkel a szülészeti klinika épületét. Nem a Tisza-part, hanem a Széchenyi tér, a nagypostának nevezett főposta dekoratív épületébe igyekezett, már adta is fel a táviratot nővére porontyának érkezéséről: „Lacika megszületett". Aláírás. „Margit". Nem részletezhette a felmerült nehézségeket, hogy a gyerek állandóan forgott és végül kénytelenek voltak császármetszést alkalmazni – „a Pista majd úgyis megtudja a részleteket", villant át rajta különösebben nem kedvelt sógorának képe. Domonkos István magas, jó felépítésű-izmos, arányos és sportos alkatú, jóképű fiatal férfi volt, aki hetyke kis bajuszkája mellett feltűnően szép, hullámos hajjal és igen jó beszélőkével is rendelkezett.

*

Az a szerkesztőség negyedszázad múltán, 1976 szeptemberének végén mindössze két aprócska helyiséget mondhatott magáénak, igaz a belvárosban, József Attila egész alakos szobrával srégen szemközt, a város főutca-sétálóutcájától alig két-háromszáz méterre. Mellette bezzeg a folyóparti sajtópalotában lévő városi meg a megyei lap redakciói valóságos fényűző palotáknak számítottak, L. döbbent elismeréssel, némi szorongással elegy büszke megilletődöttség elégedett sóhajával nyugtázta, hogy lám, immáron e hónap közepétől itt van már az ő új szerkesztőség-munkahelye, ahol hosszan kanyargó folyosó van és titkárság, és külön szobák a főszerkesztőnek, a helyettesének, az olvasószerkesztőknek, a rovatvezetőknek, de még a gépírónőknek is. A titkárságon ülve-állva, de aránylag kényelmesen-lakályosan nyolc-tíz ember elfért, agóra volt az, fórum, kávézó és – leginkább – a pletyafészek szó lehető legvalóságosabb jelnetéstartalmának szuggesztív, rendkívüli hatású, hangos és roppant eredeti megtestesülése. Mindehhez képest az egyetemi lap, ahol közel háromnegyed évet töltött, még szegény rokonnak is szinte csak jóindulattal volt nevezhető, nemcsak a méretek ordító különbsége, de a stílus, a szereplők és hasonló lényegi tényezők miatt is.

Óvatosan kitette a szatyorból a könyvet az asztalra. Hát ez lenne az, mondta könnyedén. Sári kicsit összehúzott szemmel, közönyösen meredt a vaskos kötet fehér borítójára. Eddigi főnöke, a

felelős szerkesztő jászsági lány volt, széles parasztarcát szinte vízszintesen kettévágták összeszűkült, keskeny szürke szemei, melyek mintha egyféle örökös gyanakvást vagy valamilyen eredendő bizalmatlanságot, állandó óvatoskodást sugalltak volna. Pedig jószándékú, segítőkész kolleginának muatkozott, L. nemcsak a szerkesztőségbe kerülést, de némi anyáskodó figyelmet, barátkozni próbáló igyekezetet is elkönyvelhetett nála, egyszer-kétszer néhányadmagával meginvitálódván a magányosan élő Sári lakásába, szendvicses borozásokat, gondoskodó kérdezősködéseket. Most várakozóan tekintett rá. A szeptembervégi nap indián nyári fenséggel és bölcsességgel kandikált be a szobor felől az ablakon.

– Illyésnek ez a kötete, a Hajszálgyökerek öt éve, még 71-ben jelent meg – magyarázta. – A Szakvizsgán nacionalizmusból című írás az egyik legfontosabb és legizgalmasabb, szerintem a legaktuálisabb is. Elsősorban erre igyekeztem koncentálni a recenzióban. Azt fejtegeti, hogyan kell és hogyan érdemes különbséget tenni nacionalizmus és patriotizmus,azaz hazafiság között. Figyelj csak – nézett rá fokozódó lelkesültséggel –, azt mondja, hogy „nemzeti, aki jogot véd; nacionalista, aki jogot sért. Bármikor és bárhol…" „A nacionalista jogot sért (más népekét, önző előnyért); a patrióta jogot véd (voltaképpen nem is a maga népéét, hanem az Emberét, az Emberiségét)". Ebben persze van némi védekező alapállás, hiszen a nacionalista vádjával nagyon könnyen illetnek ma bárkit, de…

Sári szó nélkül hallgatta a fiút, keskeny szürke szemei meredten, de fürkészve futkároztak végig a nekihevülten gesztikuló, láthatóan komoly szellemi izgalomba jött L. élénk mozdulatain és a vége felé gondosan bejelölt, kinyitott könyv el-ellapozódó oldalain. Mikor végre a fiatalember egy pillanatra kifulladt, a beállt pillantnyi csendben szenvtelen hangon, közönyösen, de igen határozottan szólalt meg:

– Nehéz, bonyolult, végtelenül kényes dolog. Ne foglalkozz te ezzel !

*

Nem nagyon volt mód és idő születésnapot ünnepelni, akármilyen egyszeri-ragyogó-kerek is volt. „A második ötven nehezebb lesz", írta régi barátja, ő meg arra gondolt kilencéves fiával kislányának óvodája felé sietve, lám, ha az embernek nagyon sok dolga van, üdítően nincs túl sok alkalma gyötrődő töprengésekre és nagy elemzési kísérletek után számbavevő összegzés-kísérletekre, következtetés-gyűjteményekre. A tennivalók, a tennivalók, ezt kopogták a léptek az aszfaltról és az edénycsörömpölés a konyhából, susogták az ügyintézések összeírt teendőinek sorszámai a jegyzetfüzetből és a porszívó vijjogásszerű felüvöltése a bekapcsolás pillanatától az idők végezetéig. Ezt a váratlan mesebeli ajándékként reá zuhant felkérést is – a meghívást a részvételre, beszédre és előadásokra Amerikában a forradalom 45-dik évfordulójának tiszteletére – azonnal a nagynagy szervezések és egyeztetések korszakaként éli már hetek óta, szerencsére úgy néz ki, minden stimmelni fog, igen, hiába, tényleg mindig kakál a kutya valamit, mondogatta szegény felesége, ha végső, már-már minden józan reményen túli kilátásra-biztatásra, utolsó utáni bizakodásra volt szükség.

Az óvodában megrettent: tágra nyílt, kimeredt szemekkel, nagy léptekkel sietett eléje Elvira néni, a mindig mosolygós, kedves-készséges-gyengéd óvónéni-ideál, kissé már telt, de még mindig formás alakján a köpeny szinte szétpattanóban a feszültségtől, jóformán egyetlen halálra rémült felkiáltás az egész nő. „Nem megy Amerikába, nem megy Amerikába!" Már látta a szekré-

nyen a képernyőt, a teljesen valószínűtlen jelenetet, a felhőkarcoló oldalába fúródó repülőgépet, bénultan állt a sürgés-forgás kellős közepén, úgy hozták oda a cuccokkal a lányát, otthon már csak a fatalista mondat keringett a tekervényei között – így kellett lennie, igen, csak az, csak annyi, aminek történnie kellett, valószínűleg ezzel a születésnapi terrorral lett túl jón és rosszon, nem, nem új világ kezdete ez, nem is kikényszerített esély valami észhez térésre, még csak nem is rafinált apokalipszis-nyitány,nem, nem Jelzés,üzenet sokkal inkább. Ami csakis így érkezhetett. A Fennvalónak van stílusérzéke. Igen, a törvények kérlelhetetlenek, mint a robbanó kerozin ereje. Dehogy lesz háború, hiszen már régóta háború van, villant át rajta régi barátjának verssora, azé, aki azt írta erre a mostani születésnapjára, hogy a második ötven nehezebb lesz. Eszébe jutott, hogy még csak kedd van, még négy nap előre betervezett programözönnel, hogy azután jöjjön a következő, midőn csakis és egyedül és kizárólag a vasárnapi ebédfőzés meg az esti összepakolás marad, délután alvás, több olvasás, telefonok, filmnézés, ilyesmik. A tévében időtlenített pillanatfelvétel: Amerika és az arab világ, azután Amerika és megint Amerika, ahová hát tényleg, minden valószínűség szerint nem megy, évforduló ide vagy oda. Helyette Isten felemelt mutatóujja. Mit lehet vajon kezdeni ezzel a figyelmeztetéssel, meglátjuk,futott rajta végig valami furcsa megnyugvás. Várta a vasárnapot.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

Emlékezés Aknay János festőművészre

„Akárki voltam is
Lehámlanak lassan arcaim.
Akárki voltam is, az vagyok,
kinek elárvult álmait
tovább élik az angyalok.”
Aknay Tibor

Megrendülve számolunk be a hírről, hogy januárban, életének hetvenhatodik évében elhunyt Aknay János, a kortárs magyar festészet egyik legmeghatározóbb alakja, a Nemzet Művésze, Kossuth- és Munkácsy-díjas alkotó. Távozásával nemcsak egy kivételes vizuális gondolkodót, hanem a szentendrei művészeti hagyomány egyik legfontosabb őrzőjét és megújítóját veszítettük el.

Megtiszteltetés volt számomra, hogy Aknay János minden alkalommal elfogadta meghívásunkat és alkotásaival szerepelt a Magyar Újságírók Közössége galériájának tárlatain. Hat éve Szentendrén, a műtermében látogattam meg. Beszélgetésünkből riport született, mely 2019-ben, a Magyar Múzsa júniusi számában jelent meg. Ebből az írásból néhány részletet ismét közzé teszünk, így emlékezünk az elhunyt festőművészre.

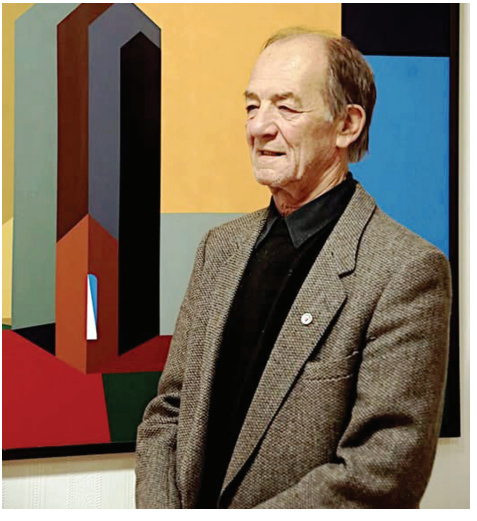

Az utolsó kép Aknay Jánosról a Színország Galériában készült. (Aknay Tibor felvétele)

„Számomra a művészet szakralitás”

Az alkotás magányos foglalkozás, ám sok művész igényli a társasági életet, és szívesen dolgozik művésztelepeken, oktat alkotótáborokban. Ha kell, akár az alkotó közösségek szervezését is magára vállalja. Így van ezzel Aknay János is, akit szentendrei műtermében kerestem fel.

Emlék 2.

– Alkati kérdés – válaszolja a társasági létet firtató kérdésemre –, igyekeztem közösségivé tenni magamat, kezdettől fogva volt bennem ilyen indíttatás. Bizonyára abból is fakad, ki mit hozott otthonról, a családból, milyen példákat látott. Sok minden éri az embert az életében, jó, rossz, de mindig voltak, akik átsegítettek a nehézségeken. Akadtak kollégák, barátok, akik figyelték a pályakezdő éveimet, észrevették, hogy van bennem valami. S ami felemelő, megható érzés volt, hogy olyan emberek tettek értem önzetlenül, akikre felnéztem. Amikor ezt átéltem, megfogalmazódott bennem, hogy adott esetben segítenem kell nekem is másokon.(…)

– A „csak én” szemlélettel szemben másként gondolkodom – fejti ki véleményét. – Persze, nagyon sokat változott a világ, az emberi kapcsolatok is átalakultak. Lehet látni már azokat a generációkat, akik időben elkezdték egyengetni az útjukat. Hatott rájuk a „valósítsd meg önmagad” irány. A „csak te vagy, csak te mutasd meg önmagad” szemlélet. Ami nem lenne baj, mindenki mutassa meg magát! De nem mindegy, hogyan, milyen formában. Mennyire öncélúan. Lehet, már nagyon elszakad a valóságtól. Manapság sok mindent lát az ember, sok polgárpukkasztásnak vélt dolgot, ami felesleges, szakmailag sem értelmezhető. Ám én nyitott vagyok, megfelelő empátiával figyelem ezeket a megmutatkozásokat – avat be kétségeibe, majd így folytatja: – Mindig azt mondom mindenkinek, aki a képzőművész szakmában dolgozik: ha az ember megfelelő alázattal és hozzáállással, hittel, szeretettel – beleértem a hazaszeretetet is –, következetesen teszi a dolgát, és mindebbe beépül a minőség, akkor nincs nagy baj. (…) Az viszont már gond, hogy hiába tehetséges egy művész, ha nehéz megismertetnie magát. Nehéz kibontakoznia, részben azért, mert nem tudja magát jól adminisztrálni, részben, mert a kutya nem figyel rá. Nekünk, művészeknek elég érdekes a mostani szerepünk a társadalomban. Itt a sok tehetséges ember, akiket – úgy hisszük –, el tud tartani a társadalom. Mi úgy gondoljuk, szükség van ránk, de nem biztos, hogy a nagy többségnek kellünk. Egy szűk réteg tart kapcsolatot velünk, akik egy részét fanatikusnak mondanám. Gyűjtőszenvedélyük által a megélhetésünket is segítik. Az érvényesülést azonban nagyon meghatározza a korszellem, a társadalmi közeg, ugyanakkor alkati kérdés is. Én ilyen szempontból szerencsés vagyok, jól tudok kommunikálni. (…)

Aknay János szavai megerősítenek abban, hogy a hetvenes évekbeli Szentendre hangulata, szellemi légköre nagyon meghatározta a fiatal festő jövőjét, személyiségének, művészetének alakulását.

– Érdekes társaság verődött össze – emlékezik -, nekem nagyon sokat adott, biztatást, erkölcsi, szellemi kapaszkodót, barátságokat. Jó emberek fordultak meg itt, olyanok, akikkel többnyire hasonló cipőben jártunk. Fiatal, korombeli barátaimmal ráéreztünk egymásra, itt kötődtek meg barátságok, melyek a mai napig tartanak. A műteremben számtalan tárgy, fényképek, plakátok, műalkotások utalnak a régi idők eseményeire, barátságokra, emberi kapcsolatokra. – Amikor itt ragadtam Szentendrén – folytatja a mester –, akkor azt is el kellett döntenem, hogy ebben a világban kell élnem és talpon maradnom. Nem akarok elmenni külföldre, nem akarom elhagyni az országomat, a hazámat, a szüleimet. Mert számomra ezek létfontosságú dolgok. Megpróbáltam úgy élni, hogy mindig a saját dolgomat csináljam, saját utamat járjam, s hál' istennek olyan emberek éltek a környezetemben, mint Barcsay vagy Pirk János, akik helyzetüknél fogva mellém tudtak állni. Sokat segített Deim Pál, neki köszönhető, hogy profi művészekké váltunk. De említhetném a tanáraimat Debrecenből vagy a művészeti gimnáziumból, akik nemcsak szakmailag voltak kiválóak, de emberi tartásukkal is példát mutattak. Sokat számított, komoly útravalót adtak az életre. Ezt az ember nem felejti el. Megfogadtam, ha én is helyzetben leszek, ugyanígy cselekszem.

Aknay János szerint bármily nehéz volt az életkezdés, győzték erővel, energiával. Nagy nyomás alatt is tudtak dolgozni, és furcsa módon a nehézségek leküzdése természetesnek számított. Amikor családot alapított, albérletben éltek, majd építkezni kezdtek. Az ifjú családfő különböző munkákat vállalt. Kirakatrendezőként dolgozott, elment éjjeliőrnek, ám fontos szempont volt, hogy maradjon idő az alkotásra. A hétköznapi életet is behálózó politika lélekromboló, bomlasztó közegéből – a József Attila-i gondolatot követve: „én túl lépek e mai kocsmán” –, Aknay más dimenzióba emelkedett. Igaz, a családi háttér, gyermekkori élményei, majd a küzdelmes pályakezdés, a megélt sérelmek forradalmibb, radikálisabb szerepvállalásra predesztinálták volna. Ám a festő sokszor elmondta magáról: ő nem lázadó típus. Az ő világában angyalok kísérik az embert. Azonban ez is választott út. Weöres Sándor szerint: „Angyal és ördög közt éppúgy nem lehet éles határt vonni, mint jó és rossz ember közt. A személyiséged mögötti végtelen áramok, ha hozzájuk férkőzöl, angyalként, ha az élet salakjait föléjük halmozod, ördögként viselkednek.” (…)

Őrangyal

A közönség egy része Aknay János művészetéből sokszor csak az angyalos festményeket ragadja ki, pedig éppen ezek a művek mondanak ellent a geometriának.

– Hogy jött ez a festészetembe? – tűnődik. – Kezdetektől élt bennem ez a belső, figurális kép. Érdekes, elfogadták, hogy feltűnhet egy struktúrában. És akkor jelenik meg, amikor belülről jön, amikor érzem, hogy ennek ott kell lennie. Nem kényszer. Esetenként több angyal válik láthatóvá. Valakinek a védangyala, őrangyala, kétarcú angyal, vagy éppen a festőangyalom kéredzkedik be a képbe. Nagy segítségemre volt, hogy el tudtam fogadtatni, ami a művészetemben történt. Számomra nem öncélú az

alkotás, úgy festek, úgy dolgozom, hogy azt mások is lássák. Jó érzés, hogy megnézik, konstatálják, véleményt formálnak. De a magam útját jártam mindig. Ezáltal megteremtődött az a valami, ami félreismerhetetlenül az enyém. (…)

– Most már kimondhatom, hetvenévesen, hogy teremtettem valamit – folytatja a festőművész. - Az én angyalaim közkinccsé váltak. Ma már mindenkinek az angyalai ők. Más kérdés, hogy én tudom, nekem van egy személyes angyalom. Az első kislányom, Sárika, aki 1986-ban eltávozott tőlünk, és elindult egy nagy útra. Időről időre előjön, de érzem, hogy jó helyen van, s ez pontosan elég. A képeimen megjelenik különböző formákban, de nem öncélúan. Ez már nem csak az én bánatom. A családi tragédiára emlékezve így vall a művész: – Nagy szerencsém, hogy bizonyos dolgokat meg tudok képekben fogalmazni. A traumákat is jobban fel tudom így dolgozni, ami talán másnak nehezebben megy. Ez olyan adomány, lehetőség, amivel élni kell. Az angyalok révén sokszor kérdezik: vallásos vagyok-e? Igen, katolikus vagyok, tartom a hitem. Szakrális képeket nem is lehetne alkotni, ha nem lennék hívő. Az ember hit nélkül nem tud élni, művészetet is csak hittel lehet csinálni. Számomra a művészet szakralitás. (…)

Távozóban a szentendrei műteremből, fülembe csengenek az előző órákban hallottak. Egy olyan művész gondolatai, akinek határozott, letisztult elképzelése van a festészetről és saját feladatáról: – Csak akkor festek, ha összeáll egy vízió. Nekem nagyon fontos a rend a festmény színeiben, a képen megjelenő formákban. A képzőművészetben nem lehet mellébeszélni. Úgy kell megfogalmazódnia, kisugározódnia a festői üzenetnek, hogy egy átlagnéző is el tudja fogadni. Úgy lássa, hogy a helyén van minden, létrejött a harmónia, összeállt a képen valami. Érezze, hogy Aknay nem lódít.

Benczédi Ilona szobrászművész: Biztonságban?

Benczédi Ilona alkotásaival

1948-ban született Korondon. Kolozsváron nevelkedett, s intenzíven sportolt. Országos ifjúsági bajnok volt magasugrásban, azonban egy komoly térdsérülés után a rajzolás, majd a szobrászkodás fele fordult. 16 évesen édesapjával, Benczédi Sándor (1912–1998) szobrásszal közösen készítette első köztéri alkotását, a kolozsvári Metropol vendéglő kerámiafalát. 1968–1973 között a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola hallgatója volt, ahol szobrász szakon végzett, Vetró Artúr tanítványaként. Ezt követően rendszeresen állított ki megyei és országos csoportos tárlatokon. 1987-ben Svédországba emigrált, ahol már a következő évben egyéni kiállítással mutatkozott be. 1990–1995 között Stockholm belvárosában saját galériát vezetett a műhelye mellett. 2008-ban megkapta az Östersundi Megyei Újság (Ländstidningen i Östersund) Kultúrdíját. 2008-ban Kågerödbe költözött. Az elmúlt években felváltva Budapesten és Svédországban élt.

Apja nyomdokain haladva terrakottával kezdett dolgozni, színezett kerámiaszobrokat készített, de néhány korai faszobra is fennmaradt. Kisplasztikai munkái a művészi groteszk eszközeivel tragikomikus helyzetképeket örökítenek meg. Portrészobrai és kompozíciói általában a hétköznapok átlagemberét állítják elénk, humorral és együttérzéssel ábrázolva őket. Kedvenc anyaga az agyag és a kőcserép, amit szeret mozaikkal – esetleg fémmel vagy fával – kombinálni, továbbá dolgozott raku technikával is.

Műveivel számos egyéni és csoportos tárlaton szerepelt. Svédországban több intézményt díszítenek kerámia faldíszei, kerámiareliefjei.

A 2026 tavaszán a budapesti BAB Galériában rendezett *Biztonságban?* című kiállítás öt évtized alkotómunkáját mutatja be. A tárlat az egészen apró kisplasztikákon át, a csaknem embernagyságú kompozíciókig válogat. Benczédi Ilona hazánkban rég látott, nagy jelentőségű művei adják a tárlat gerincét, mint például az 1987 előtt készült

Családi fotó, 2007, zománcozott kőcserép, 46 x 30 x 20 cm

Szeretet, 2008, zománcozott kőcserép, 43 x 33 x 23 cm

Egy fazékban, de túlnyomórészt a Svédországban mintázott alkotásai láthatóak. Az Östersundban töltött évek kísérletező munkái mellett a már kiforrott alkotásai (például a *Királykisasszony*) tekinthetőek meg. Az alkotó életét végigkísérte a technikákkal, rendhagyó anyagokkal való kísérletezés, ötvözés, a raku technikát elsajátítva téve teljessé a már gyermekként elindított alkotó életművét.

Királykisasszony, 2003 körül, zománcozott kőcserép, 43 x 19 x 22 cm

A krinolinos dáma, 2003, fém, kerámia, 171 x 156 x 91 cm

Egy fazékban, 1985–1986 körül, kerámia, antik rézedény, 29 x 29 x 28 cm

A kiállítás látogatható:
2026. március 6.–2026. május 16.

Budapest Art Bridge Galéria
1053 Budapest,
Kossuth Lajos utca 10.

BUDAPEST ART BRIDGE

Recenzió, tanulmány

SZEPESI ZSUZSANNA

Prózaíró versben

Lengyel János: Elgyönyört élet című verseskötetéről

Lengyel János történész, író, újságíró, humoralista, a *Magyar Múzsa* című irodalmi folyóirat és az Art'húr Irodalmi Kávéház internetes portál szerkesztője, a Kárpátalja hetilap rovatvezetője. Beregszászon született, Kárpátalján, az egykori Szovjetunióban. Számtalan prózai műve után most versekkel jelentkezik. Kötetének címe: *Elgyönyört élet*, mely igen meghökkentő első olvasásra. A szerző saját szóalkotása, ami elgondolkodásra készteti az olvasót. A címadó verset Marcsák Gergely kárpátaljai költőnek ajánlotta, aki az Együtt irodalmi lap és a Kárpátalja.ma internetes hírportál szerkesztőjeként dolgozik, tulajdonképen Lengyel János kollégája,

Miként is fejtse fel a jelentést? Talán elgyötört a megélő, vagy a gyötrött, de gyönyört is rejtő élet viszontagságai, örömei kapnak itt hangot?

Lengyel János írásain végig csillog a humor. De ez a humor nagyon is komoly humor. Írásainak témája ugyanis csak komoly humort enged meg: a szülőföld, a haza, az otthontalanság, a boldogság keresése olyan téma, melyben a humor a visszásságot emeli ki.

Ez jellemzi verseit is, melyek mély, megélt érzelmeket hordoznak

A bizonytalanság, a kitaszítottság lelket romboló kiáltása:

„Levetett álmaimat
Beissza a párna,

Agyamban
Csörgőkígyóként

Mar bele a máma,
Ereimbe tuszkolja
Undorát." (Ébredés)

valóban az álmokat vesztett gyötrődés kifejezője. Hogyan lehet álmok nélkül létezni, megvalósíthatatlanok ezek az egyszerű vágyak?

„Párnák mélyén csendvilágban
Falát bontja a képzelet." (Egy marék álom)

Az költő sosem adja fel, hiszen magasröptű álmokkal, vágyakkal érkezett Magyarországra az 1990-es évek derekán, mely egyben nagy kaland is lett számára. Az *Úton* című versében ez a keresés szólal meg:

„titkokat átszőve a tér
ezernyi kalandot ígér." (Úton)

Talán mégsem lelte meg a megfelelő életteret?

„csakhogy hívnak újabb utak,
tarisznyádban az öntudat." (Úton)

A csalódás, a kiábrándultság, a valóságra ébredés nem engedi számára a megalkuvást, hisz önérzete, önbecsülése hajtja az új, a jobb megtalálása felé. Lengyel János műveiben kisebb-nagyobb mértékben megtalálható a kisebbségi létből fakadó érzés, a kárpátaljaiság. A hazáját elhagyni kényszerülő ember fájdalma, a hazáért való aggódás, a hazaszeretet végig jelen van a versekben:

„E föld fia vagyok,
Gyermeke e tájnak,
Néma siratója
Elveszett Hazának." (Konok ábrándozó)

„Immár az ország féltérden,
Alig van már a térképen." (Immár az ország)

A mindennapi gondok, nagy fájdalmak, az élet fáradalmai mellett a kifigurázott keservek is arra engednek következtetni, hogy nem adja meg magát. Az élet olyan érték, ami nem adatik meg még egyszer.

„Hisszük, nem lehet itt semmi baj,
Míg a láng ki nem alszik legbelül." (Gyönge porszemek)

Az ember, a szeretetre vágyó ember is jelen van a versekben.

„Vérző seb tátong
Mellemben,
A szívemet műti
Az idő.” (Kiterítve)

Lengyel Jánost konok hite, kitartó reménye nem engedi lemondani a boldogabb életről és a szebb jövőről. Mindezt összegzi a Morzsák az asztalon és az *Élet-morzsák* című versekben, melyek mintegy keretet adnak a kötetnek.

„Kőszikla vagyok,
Tajtékrohammal dacoló.
Sasmadár vagyok,
Ég vizében tollas hajó.”

A szerző szépirodalmi írásai számos folyóiratban megjelentek. A teljesség igénye nélkül: *Magyar Napló, Partium, Búvópatak, Palócföld, Bárka, Irodalmi Jelen, Agria, Szövet, Litera, Ezredvég, Együtt* stb. Hatodik éve vezeti a *Mitracsek Presszó!* című kulturális rendezvénysorozatot és három éve a Magyar Múzsa Baráti Társaság elnevezésű irodalmi csoportot.

SZEDERKÉNYI ÉVA KATA

Angyali üdvözletek a tündérek aranyhídján

Toót-Holló Tamás hangjátékai

Az akár egyórásnál is hosszabb beszélgetőműsorok soha nem látott népszerűséget érnek el, amely különösen elgondolkodtató abban a korban, amelyet joggal szokás a kitartó figyelem hiányával jellemezni. Jó lenne tudni, hogy a némiképp hasonló zsánerű hangjátékok tudnak-e osztozni a podcastok népszerűségében, de ebben a tekintetben nálunk sanyarú a helyzet. A Kossuth Rádió Rádiószínháza ugyan elismert szellemi műhely, amelynek produkciói mindig garanciát jelentenek a minőségre, de a közmédia tartalmait közlő mediaklikk.hu szinte teljesen alkalmatlan arra, hogy a műfaj rajongói itt bármit is elérjenek a Kossuth Rádióban készült hangjátékok közül. Innen nézve már tökéletesen érthető az a megoldás, amit Toót-Holló Tamás és a Cédrus Művészeti Alapítvány választott, amikor kötetbe rendezték a szerző a Kossuth Rádió megbízásából készült hangjátékait: az *Aranyhajú hármasok* című nyolcrészes, valamint a *Boldogasszony keresztlánya* című kilencrészes rádiójátékot.

De mire jó ilyenkor a könyv, ami mégiscsak a halott szavak tárhelye a rádiójátékokban felcsendülő élő emberi szavakhoz képest? S mire jó ilyenkor egyáltalán azoknak a hangjátékoknak a közreadása, amelyek olyan darabok felhasználásával íródtak meg, amelyeket a Cédrus Művészeti Alapítvány szintén kiadott már kötet formájában?

A válaszok megtalálásához ki kell térnünk arra, hogy a kötet szerzője liturgikus drámáit, s most a hangjátékait is rendre kísérő tanulmányokkal együtt adja közre, jeléül annak, hogy soha nem hagy fel témájának irodalmi és néprajzi kutatásával. Ahogy a két drámakötetét is egy-egy tudástárral közösen adta közre, ezt a könyvet is egy kutatói összegzésnek beillő előszóval egészítette ki. Ez az újabb elemzése viszont nem megismétlése, hanem a továbbfejlesztése a tudástáraiban már bemutatott ismeretanyagnak. Külön is említést érdemel az, hogy a hangjátékai elé írt szövegében mennyire részletesen kifejti az általa használt két motívum, az aranyhajú gyermekekről szóló (ATU 707-es jelzettel tipizált) és a Szűz Mária keresztlányáról szóló (ATU 710-es jelzettel tipizált) népmeséink nemzetközi kapcsolatrendszerét, nem feledve ugyanakkor azt a nézetét sem, hogy ezek a mesék a magyar közegben nagyon is mélyen meggyökereztek, a magyarság kollektív tudattalanjában bujkáló képzeteket is szívesen befogadtak. Új elem Toót-Holló Tamás elemzésében az is, hogy a nemzetközi mesemotívumok elmagyarosodását most a Grimm-testvérek Szűz Mária-meséjét (Marienkind) alapul véve is érzékletesen mutatja be – s mindeközben arra is kitér, hogy ezt az elma-

gyarosodást mennyire erősen mutatják a magyar ponyvairodalom Grimm-mesék alapján született adaptációi is.

A hangjátékok elé írt előszó azért is izgalmas olvasmány, mert Toót-Holló Tamás ebben olyan belső információkat is kiszivárogtat a darab rendezőjével, Balatoni Monikával folytatott munkájáról, amelyek tényleg számot tarthatnak az érdeklődésünkre. Itt meséli el, hogyan tudtak megoldást találni arra a kihívásra, hogy a *Boldogasszony keresztlánya* című hangjátéksorozat címszereplője a darab csaknem fele idejében néma szereplő, ugyanis Szűz Mária parancsára a keresztlánynak jó ideig a némaság próbatételével kell együtt élnie. Itt számol be továbbá arról is, hogy a hangjáték ritmusának kialakulása miatt milyen nagyobb dialógusokat írt bele pótlólag az *Aranyhajú hármasok* anyagába: olyan párkapcsolati vívódásokat felmutatva, amelyek eljátszása jutalomjátékot jelentett a Király, a Királyné és Tündér Ilona alakítója számára. Ezeknek a pótlólagos betoldásoknak a sikerét – teszi hozzá – mi sem bizonyítja jobban, mint hogy azokat Vidnyánszky Attila is azonnal beválogatta a közben már a Nemzeti Színházban próbált előadás szövegkönyvébe is.

Ez a kötet ugyanakkor arra is alkalmas, hogy – már csak a címének köszönhetően is – új, még erőteljesebb hangsúlyt helyezzen a szerző neo-mitologikus irodalmi törekvéseinek fő tételeire: az istenbéke-ajánlatokban megjelenő és aztán a tündérek aranyhídján dimenziókapura találó hitbéli konszenzuskeresésekre, az Árpád-kor magyarságának sokáig még széles körben elterjedt, szinkretikus vallási formáira.

Mert ez a két hangjáték – és az előzményeiknek számító két, zenés liturgikus dráma – a magyarság kereszténnyé válásának különböző szakaszait és tudatformáit jeleníti meg számunkra. Az Aranyhajú hármasok ugyanis még – ahogy a szerző fogalmaz – a magyarság első nemzeti sorstragédiájának transzgenerációs traumáját tárja elénk azzal, hogy az aranyhajú gyermekek, a táltoshitű naphéroszok kopókölykökre cserélésének drámáját rögzíti. Ugyanakkor ez a két darab már a traumakezelés útját is megmutatja az ősvallási képzetek előbb szinkretikus őrzésén, majd a magyar kereszténység sajátos formájának megszilárdulásán, a Boldogasszony-kultuszon keresztül. Ezek a Toót-Holló Tamás számára szellemi jelzőfényeket gyújtó varázsmesék azért is ennyire fontosak a számára, mert rajtuk keresztül már a naiv vallásosság keresztény hitre térését is gyönyörűen érzékeltetni tudja.

Ugyanerre az Árpád-kort keresztül-kasul átjáró, jórészt öntudatatlan szellemi gesztuspolitizálásra hozza egyébként példaként a tündérek aranyhídját is Toót-Holló Tamás. Bizonyítékkal szolgálva arra, hogy ezt a különböző szellemi szférák között nyíló dimenziókaput formázó, csodás alakzatot a magyar naiv vallásosság még egyformán el tudta képzelni Tündér Ilona és Jézus Krisztus a magyaroknak szánt ajándékaként is.

Toót-Holló Tamás hangjátékai azokba a mitológiai időkbe vezetnek hát el bennünket, amelyekben a bibliai történetek és a varázsmesék úgy rétegződnek egymásra, hogy azokban a tündérek és az angyalok szerepe még bármikor felcserélhető. Ezért a szerző új kötetéről szólva azt is nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az ezekben megjelenő hangjátékok annak adnak formát, milyen lehetett az őseinknek angyali üdvözleteket fogadni a tündérek aranyhídján.

Toót-Holló Tamás: Istennek békéje, tündérek aranyhídja
Cédrus Művészeti Alapítvány, 2025

LENGYEL JÁNOS

Áprily Lajos: Tavasz a házsongárdi temetőben

Apáczai Csere Jánosné, Aletta van der Maet emlékének

A tavasz jött a parttalan időben
s megállt a házsongárdi temetőben.

Én tört kövön és porladó kereszten
Aletta van der Maet nevét kerestem.

Tudtam, hogy itt ringatja rég az álom,
s tudtam, elmúlt nevét már nem találom.

De a vasárnap délutáni csendben
nagyon dalolt a név zenéje bennem.

S amíg dalolt, a századokba néztem
s a holt professzor szellemét idéztem,

akinek egyszer meleg lett a vére
Aletta van der Maet meleg nevére.

Ha jött a harcok lázadó sötétje,
fénnyel dalolt a név, hogy féltve védje.

S a dallamot karral kisérve halkan,
napsugaras nyugat dalolt a dalban,

hol a sötétség tenger-árja ellen
ragyogó gátat épített a szellem.

Aletta van der Maet nevét susogta,
mikor a béke bús szemét lefogta.
S mikor a hálátlan világ temette,
Aletta búja jajgatott felette,

míg dörgő fenséggel búgott le rája
a kálvinista templom orgonája.

Aztán a dal visszhangját vesztve, félve
belenémult a hervadásba, télbe.

Gyámoltalan nő – szól a régi fáma –
urát keresve, sírba ment utána...

A fényben, fenn a házsongárdi csendben
tovább dalolt a név zenéje bennem.

S nagyon szeretném, hogyha volna könnyem,
egyetlen könny, hogy azt a dallamot
Aletta van der Maet-nak megköszönjem.

Ha jól emlékszem, az idők során már több kiváló művész is elszavalta, először Darvas Iván előadásában hallottam ezt a kiváló verset, ami nyomban lenyűgözött. Nagy színészünknek sajátságos hangja volt. Később Lukács Sándor tolmácsolásában is volt szerencsém meghallgatni. Gyermekkoromban szerettem a magyar televízió *Vers mindenkinek* című műsorát. Nem mondom, hogy mindegyik elhangzott vers megfogott, de voltak olyanok, amiket kívülről megtanultam. Nem értettem, hogy nekünk Kárpátalján, amely vidék akkor a Szovjetunióhoz tartozott, a beregszászi magyar tannyelvű iskolában ezeket miért nem tanítják. Áprily Lajos versét már korábban is olvastam, de az más, egy értő előadásnak sajátos hangulata van. Többször meghallgattam, más színészek előadásában is, aki hallotta, sosem felejti el ezt a verset. Nekem is ott ragadt a fejemben, egyszer orosz órán jött elő, kipenderült elmém belső színpadára, a dallama lassan elbódított, már ott jártom Kolozsvárott a tavasszal teli ódon temetőben. Már éppen megszólítottam volna az Apáczai Csere János sírjánál álló sudár termetű hölgyet, amikor a tanár pálcájának suhintása visszarángatott a kárpátaljai kisváros kommunista valóságába.

Sosem feledtem el ezt a verset. Akkor már két csatornája volt a magyar tv-nek, amikor egy dokumentumfilmet adtak a házsongárdi temetőről. Ha csak a képernyő előtt ülve is, ekkor végigjárhattam a nemzeti emlékhelynek számító temetőt. Sok nagyszerű és világhírű magyar ember alussza itt örök álmát, nem csak a híres tudós és a versben megénekelt asszonya. Olyan neveket olvashatunk az ódon sírköveken, mint Szenczi Molnár Albert reformátor; Brassai Sámuel nyelvész-polihisztor; Jósika Miklós író; Kós Károly építész; Mikó Imre politikus, na és Dsida Jenő költő, aki számos értelemben

kapcsolódik a szülővárosomhoz, Beregszászhoz. Édesanyja ott született, maga a költő is több évig élt a városban. Ezt a vasútállomás épületén található emléktábla is bizonyítja.

A temetőt 1585-ben nyították meg, ma is olyan hangulatot áraszt, mintha ott megállt volna az idő. Úgy hozta a sors, hogy először 2012 nyarán jutottam el Erdélybe, Kolozsvárra is, de akkor nem volt idő megnézni a temetőt. Aztán 2019-ben, a Magyar Múzsa irodalmi csapatával ide is eljutottam. Emlékezetes utazás volt, amelynek során olyan helyeken jártunk, mint Nagyvárad, Nagyenyed, Gyulafehérvár, Csucsa, Torda, Torockó stb. Kolozsváron hazafelé menet meglátogattuk a híres temetőt is. Megkerestem mindazon nagyjaink sírját, akikét sok évvel korábban abban a bizonyos dokumentumfilmben láttam. Ekkor már történészként is szemlélődtem, de még ott élt bennem a mindent tudni akaró kiskamasz. Darvas Iván, aki egykor a híres verset szavalta, maga is örök álmát alussza már egy másik temetőben, de lelki füleimben ott csengett hangja, amikor megálltam Apáczai sírjánál, és elhelyeztem rajta a temető bejáratánál vásárolt virágot. Áprily Lajossal együtt én is elmondhattam:

„A fényben, fenn a házsongárdi csendben
tovább dalolt a név zenéje bennem."

BOTOS KATALIN

Beremény Géza 80 éves

Megfogott a neten egy információ, a Digitális Akadémia lapról: Beremény Géza Cseh Tamásnak írt dalszövegei még nem jelentek meg nyomtatásban.

Itt az ideje! Aligha hiszem, hogy egyedül én vagyok, akinek tetszenek ezek a szövegek. Természetesen, dalban előadva még frenetikusabb a hatás.

Amikor gyermekeim fiatalok voltak, magam még nem voltam Cseh Tamás rajongó. Fiam baráti körében már voltak ilyenek. Furcsa módon, „kádergyerekek" is. (Egy akkori, egy franciaországi katonai - bocsánat: kulturális -attasénk- nagylánya volt, aki a 80-as években, Cseh Tamásért lelkesedett...) A hetvenes évek közepén járt Magyarországon Vlagyimir Viszockíj, az „orosz bárd". A korszak kultúrpolitikája hivatalosan nem támogatta ezt a mozgalmat. Érdekes mégis, hogy Viszockíjt egy katonai közönség számára szervezett klubesten lépett fel ,1 976-ban.

Az orosz bárdokra elsősorban Bulat Okudzsava munkásságán keresztül figyeltem fel, de valójában csak a rendszerváltozás után. Sosztakovicsról szóló életrajzi könyvben találtam utalásokat arra, hogy létezett egy archaikus, nem intézményes népi énekes réteg, amelyet a sztálini kultúrpolitika ellenségként kezelt. A sztálini terror idején az akkori énekmondókat kártékony elemnek tartották. Sokukat letartóztatták, deportálták, elhallgattatták vagy megölték. Hatékony „Endlösung"-ot alkalmazott a „fasiszta kommunizmus" - hogy József Attila szavaival éljek. A modern orosz bárdok ennek az elveszett rétegnek az árnyékában születtek. Okudzsava, Viszockij, Galics, a világháború és a személyi kultusz utáni időben már nem az élő archaikus hagyományt folytatták, hanem egy elhallgatott, kiirtott hang helyén szólaltak meg. Okudzsava nem politizált. A kisember életéről -haláláról szólt. A fiúkról, akik elmentek a háborúba, és a lányok a húgocskájuknak ajándékozták menyasszonyi ruhájukat, hiszen pár nélkül maradtak... Egy öreg szabóról, akinek legfőbb gondja az volt, hogy az átalakított kabát kellemes legyen a viselőjének, s az boldog legyen...; a hülyékről, akik csapatokban gyülekeznek, fontoskodnak, élükön a fő hülyével; míg az okosak szerényen meghúzódnak. No, ez már azért elég kemény üzenet volt a társadalom bizonyos rétegeinek!

Nálunk is megjelent ez a megtűrt műfaj. Cseh Tamás számára Beremény Géza írta a dalszövegek döntő részét. A Cseh-Beremény dalok nem voltak nyílt politikai tiltakozások, hanem sokszor finoman ironikus, sejtető reflexiók. A Kádár-korszak mindennapjairól szóltak, mint afféle társadalmi „hangulatjelentések". A dalok nem agitálnak, hanem megfigyelnek, elmesélnek, érzéseket közvetítenek. Egy „ellenzéki hangulat" szimbolikus elemei lettek. Ez a szerzőpáros több mint ezer dalt alkotott a rendszerváltás előtti és körüli időszakban.

A *Levél nővéremnek* a hétköznapi élet nehézségeiről, unalmas rutinjairól szólnak. A személyes szorongásokat és bizonytalanságot tárják fel. Amikor *A hatvanas évek* című dalt hallgatom erről a lemezről, saját ifjúságom képei bukkannak fel. Abban az időben a Balaton még valóban körbejárható volt, biciklivel, gyalog, sok szabad stranddal. „Bár nem volt vitorlás hajónk...", de mi is boldogok

voltunk, Mariska néni kölcsönbe kapott, fonyódi, tyúkszaros vityillójában... A hatvanas évek elején még csak itthon jártuk mi is a vidéket. A *Tanulmányi kirándulás* című szám dallamát hallgatva meg eszembe jutott, hogy pontosan ezekben az években voltunk egyetemista társaimmal, (és férj-jelöltemmel,) a Lajos-forrásnál. Gyakran elmentünk, Kőhegyre, Pomázra. Közel volt, olcsón lehetett eljutni oda. Hiszen elképzelhetetlen kis pénzből éltünk akkoriban.

De a hatvanas években, valóban „tetőzött az ifjúsági probléma", itt, Magyarországon is, ahol a bezártság érzete fojtogatott. Sóvárogtak a fiatalok Nyugat iránt. Nem értettük igazából, hogy mi volt akkortájt az USA-ban, ahol a lázadó fiatalok valamiféle anarchista szabadságra vágytak. A korszakot a Hair ábrázolta, meg a *Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról* című magyar musical, Presser zenéje. A Hair-t a 80-as évtized elején, a Milos Forman által rendezett film formájában láttunk. Itthon engedték vetíteni, mert az imperialista háború ellen szólt. Hát igen, a vietnami háború nem éppen dicsőséges fejezete az amerikai történelemnek.... A film szereplői szerelmeskedni, nem háborúzni akartak. No, azt mi se. A lázadó nyugati fiatalok azonban nem tudták, milyen az élet valójában a kommunizmusban. Nem éppen egy Love story... Hiszen nálunk ekkor még újra-nyomásban jelent meg Berecz János: *Ellenforradalom, tollal és fegyverrel* című, vad-kommunista brossúrája! A hatvanas-hetvenes évek fordulóján nem sokat tudtunk arról sem, hogy a Bereményivel egyidős Cohn-Bendit és társai, a nyugat-európai egyetemeken milyen ultra -maoista nézeteket képviseltek, milyen értelmetlen, anarchista magatartást tanúsítottak tanáraikkal szemben. (Én még láttam a 80-as években, a frankfurti egyetem összemázolt, elcsúfított épületeit, a 68-asok tombolásának nyomait... Addigra se sikerült eltávolítani.) De a hatvanas években nemcsak Nyugat valóságáról nem volt képünk. Azt sem tudtuk, hogy a kínai kulturális forradalom mi mindent tett tönkre, több évezredes értékekből.... Nem voltunk igazán tájékozottak, se balról, se jobbról. Csak azt éreztük, az élet itt elég kilátástalan.

Természetesen, az akkori években is lehetett azért utazni. Igaz, többnyire csak Kelet -Európába, a szocialista országokba. Volt ugyan a családomból, aki a Szovjetunióba is elment, méghozzá, autóval! Szerette volna látni a déli köztársaságok látványosságait. (Meg azért is, mert a Belügyminisztériumban nem akartak nekik nyugatra útlevelet adni, mondván, annyi szép látni való van a szocialista táborban! Így érvelt a belügyes hivatalnok. Mondta a sógorom: „ha idén elmegyünk a Szovjetunióba, jövőre megkapom az útlevelet Spanyolországba?" Megkapta...) Igaz, a szovjet túrán a rossz utakon a gumija tönkrement, ruhaneműit elcsencselve (egy rendőrrel...) tudott csak pótgumit szerezni; nem térhetett le a kijelölt útvonalakról, azonnal visszaterelték; és olyan gyomorfertőzést kapott nővérem, hogy repülővel szállították haza... Eleinte mi is csak ezekben az országokban jártunk, Wartburg kocsinkkal. Prágában, Krakkóban, a Tátrában, és mindenekelőtt- Erdélyben...Majd eljött a háromévenkénti nyugati utazás lehetősége. 50 dollárral... Végre eljutottunk a mediterrán országokba is.Nagy élmény volt.

Az ekkortájt született *Antoine és Désire dalai – bohóc-tréfák*. (A Wikipédia szerint, Cseh Tamás szavai...) S valóban, abszurd, ahogy a demens nagypapa bekapja a mikrofont. Az egész dalszöveg csupa torz gondolat. De a végén azért van egy értelmes mondat: „Nyújtsa kezét egymás felé minden nemzedék..." Erősödik a végképp eltörölni akart múlt felé az érdeklődés... Többek között Nemeskürtynek is hála, a filmekben, irodalomban, a II. világháborús tragédia lassan kikerül a kommunista ideológia „utolsó csatlós háborúja" skatulyából.

Bereményi szövegei a rendszerváltás előtt egyre erősödő társadalomkritikát tartalmaznak. A 80-as éveket mint fehér bottal botorkáló időszakot idézik a *Jóslat* című lemezükön. A nyolcvanas évek a semmibe néznek... De: a dalköltő a végén, sokszor ismétel

ve, azt énekli: „Semmit se félek…semmit se félek." A Frontátvonulás c lemez dala pedig már egyértelmű mondanivalót fejez ki:

Születtem Magyarországon…
„Fiamból idegbeteg lett, nem bírta a váltásokat,
és elnézem az unokámat, látom, hogy gyönge alak,
hogy lesznek ezek túlélők? Valami itt korcsosul.
Kérdezném, hogy száz év múlva ki tud majd itt magyarul?
És ahogy magukat nézem, egyik sem betonkemény,
elszállnak az első szélre! Mi lesz így? – kérdezem én."

Aztán berobban a rendszerváltozás! Megdöbbentő érzékenységgel észlelik a művészek a földkérdés hallatlan jelentőségét. Azt is, hogy a széles körben sikeres SZDSZ-es propaganda urbánus világlátása mennyire lekezeli a vidék problémáját, a magyar paraszt személyét. 1990-es daluk - a Paraszt, így idézi ezt az embertípust. Igen. Ilyen durván. Mert ennyibe' tartja sok városi a vidéki földművelő embert. Kinevetve a néptáncot…amely azonban egyre nagyobb népszerűségnek örvendett, még a fővárosi kultúrházakban is.

„…miért nem tudjuk, hogy ki vagy,
te rejtélyes alak? /… /
Lehet az is, nem is tudom,
csak itten megvagyok,
köszönöm szépen, jó urak,
hogy névhez is jutok,
Nevem is van és táncolok,
azonkívül földet túrok
Na, jó, paraszt vagyok /…/
Kegyelem nékem, nem is tudom,
nem is tudom, mi lesz,
a földet túrom, gányolom,
kivégez plusz a stressz
plusz tízévenként rám mutat
egy újabb kéz, és szól a hang: bűnös
vagy, mert paraszt"

Tudjuk, a Rákosi időben a parasztra, a kisárutermelőre úgy tekintettek, mint aki újjá szüli a kapitalizmust. Akit bérmunkássá kell tenni, ha nem megy, kulákként meg kell semmisíteni.

A Bakonyban „indiánost" játszó Cseh Tamás jól ismerte a vidéki embert. De kedves olvasóim, ami itt a versben, dalban megjelenik, nem művészi túlzás. Napjainkban, egy akadémikusnak, liberális magyar közgazdásznak is az a véleménye, hogy a falu idejét múlta formáció, hagyni kell, hogy elhaljon. Meg kell ott szüntetni orvost, iskolát…Kihalásra kell ítélni. Nem viccelek! Ezt írja le, „tudo-

mányos" anyagként. Fel se ötlik a fejében, hogy nem csak földtúrás lehet a „bamba paraszt" feladata. Hogy modern korunkban távmunka is van, hogy a vidéki élet micsoda kulturális kincseket rejt, hogy vírusválság idején milyen nagyszerű menedék volt a falu, hogy a fenntarthatóság szempontjából vidéken élni „zöld program... Hogy – talán – az osztrák, svájci, bajor gazdák sem minősülnek bamba fasznak. Bocsánat a kifejezésért...Hogy a Németh László-i kertmagyarország nem ostobaság, hanem megvalósításra váró, gyönyörű álom.

A legszellemesebb rendszerváltásról szóló paródia mindenesetre az *Illegalitásban* című dal volt, amivel találkoztam zenei, illetve olvasás-élményeim során.

„Ott én elszúrtam pont ‚88-ban
Elvettem feleségül Marit
Pont ‚88-ban, március hóban
Midőn a politika szakít

S a komcsik pártja megy új irányba
S velük a Mari apja, aki
A régi gárda kemény titánja
És pont az ő lánya volt Mari

Március hóba' ütött az óra
Elvettem épphogy ezt a Marit
S még aznap este majd hanyatt esve
Hallom az após pártja szakít

Mondok apósnak:
te aztán jó vagy
Marha nagy politikus, öreg
Az ember nősül,
hozzád megy vőül
S bánja rögtön meg..."

A jól betintázó, két balos férfi aztán elhatározza, hogy illegalitásba vonul, s „a jég hátán is megél.."

Micsoda előrelátás! Hány évtizedig élte túl sikeresen Berecz János köre az új korszakot! Hiszen a szegény állampolgár egyáltalán nem értette, mi is történik a világban. Mindig elbolondítható volt az éppen hatalmon levőkkel szemben, hogy a „régen jobb volt" alapján, megbuktassa az adott jobboldali vagy centrista kormányt. Tanulságos, hogy az illegalitásban lévő kommunisták fiai, liberális jelmezben visszatérve, összefogtak az elődeikkel... (Bár Csurka rámutatott. De az átlagember mégis vak volt erre.) Igy alakult meg a Horn kormány is, amely a magyar állami vagyon döntő részét eladta, jó arányban külföldi kézbe. A szegény polgár nem tudta, hogy a Kádár-idők relatív jóléte- amely ugyan a szabadságnak híjával volt-, annak idején milyen áron volt biztosítható. Hogy az ország összeroskad a Nyugat által ránk terhelődő adósság miatt. És senki nem hálás a Páneurópai Piknikért..."

Hogy bizony leverik rajtunk állami vagyonunk lenyúlásával a korábbi relatív jólét miatt felvett, de visszafizetni nem tudott hiteleket. Marha nagy politikusok voltunk... Mondom így, első személyben, mint-sajnos- az események résztvevője. (Ámbár én tudtam, mi várható. Azért, mert mesterségem szerint a pénzügyekkel foglalkoztam. Többek között az államháztartás alakulásával, az államadósággal. De még saját politikus-társaimat se tudtam meggyőzni igazamról! Azt hitték, hogy csak a kormány ügyetlenkedése miatt nem lehetett adósság-elengedést elérni.) És mindez napjainkig is alig változott.

A konzervatív politikusokat gyakran vádolják napjainkban Európa - ellenességgel. A rendszerváltás idejének nagy slágere volt a Vén Európa, „a gyönyörű nő". Mintha bizony a bugrisok nem akarnának Európához tartozni! Csak a művelt elit! Bereményi nem vádolható ilyen szemlélettel. Az igaz, hogy látja, mivé lett Európa nyugati fele, de ragaszkodik európaiságunkhoz. *Kelet-Európa* című dalát 2003-ban írta. (Kár, valóban, hogy a régió nem összehangoltan, egységes követelésekkel csatlakozott az Unióhoz. Hiszen ezt a felét a kontinensnek odadobták a nagy szocialista kísérletnek, aminek következtében mindnyájan lemaradtunk. Resztli-Európa lettünk... Meg lehet nézni az adatokat, milyen jellegzetesen mutatják a statisztikában ugyanazokat a jelenségeket. Rendszerspecifikus tüneteket! S a Nyugat erről elfeledkezik. Elfelejti Jaltát, alkujukat a szovjet diktatúrával, amelynek eredményeként ők jól fejlődhettek, mi meg rabok maradtunk. Nem kárpótoltak ezért a csatlakozáskor érdemben semmivel. Ne nevezzük kárpótlásnak, jócselekedetnek tőkeberuházásaikat, hiszen azokat saját profit-szempontjaik vezérelték.) Bereményi kiemeli: Kelet-Európa a mi igazi közegünk.

„Kelet-Európa... Európa lichthofja...Resztli Európa...Lóden Európa..." Szeretlek Európa, földnek sója, Kelet Európa". Milyen áttételes utalás ez Ratzinger Bíborosra, aki később Benedek pápa lett... Ratzinger európaiságát nem lehet kétségbe vonni. Ott volt a professzorok között 1968-ban is, amikor Cohn-Bendité támadtak az egyetemeken, Tübingenben is. És írt egy könyvet: *A föld sója* címmel, a kereszténységről. Amit, ha ma nem tudunk megvédeni a muszlim tömegektől, elvész, elenyészik Európa. (Alig hiszem, hogy rajtam kívül ez a gondolattársítás valakinek felötlött volna!)

Kitört Kelet-Európában a vadkapitalizmus, amitől a lengyel pápa 1991-es enciklikájában (Centesimus Annus) oly határozottan óvta a térséget. A formális demokráciában kiderült, hogy „a pénzügyi diktatúra a sikk". „Nem vagy pénzügyi? Tied a güri"-írja Bereményi, énekli Cseh Tamás Pénzügyesek c dalában. „Ma az ügyesek mind pénzügyesek..." (Kivétel vagyok köztük, hisz csak elméletben értek a témához, mentségemre legyen mondva... De hogy a költő szava igaz, azt alátámaszthatom.)

A számomra legzseniálisabb meglátása a szerzőnek a következő:

„Az ő gyerekük mehet Oxfordba majd,
a tied marad, állni a szarat."
(Természetesen, nem elírás az utolsó szó...)

A legnagyobb, amit tenni lehet az új világban a pénzzel: gyerekeinket értékes tudáshoz juttatni. Szemünk előtt zajlott le, hogyan taníttatták ki a gyermekeiket a pénzügyi tudományokra -valóban Angliában, Amerikában- az okos, értelmes, újdonsült gazdagok. Nem lehet elítélni őket. De hát tény, hogy ilyen lehetőség valóban csak nekik jutott... A többié a güri, a nehéz megélhetés. És elkeseredetten utal a dalszerző arra, hogy az új játékszabályok szerint lopni fog a nép,

„hogy ne csak a duhaj pénzügyi vérvonal
jusson el Oxfordba majd...”

Azután, ahogy beletanultunk az új világba, egyre izgalmasabb lett, hogy vajon hogyan élünk jogainkkal az országgyűlési választásokon? (Demokrácia)

„Egy választás mely sorsdöntő,
Mert vissza nem vonható.
Tőled úgy félek, hogy elrontod,
Te marha magyar szavazó...”

A polgár mérlegel. Hogy döntsön... „Borítékba bezárt szavazatainkkal...” Szemrevételezi, mi várható. Nincsenek túl nagy illúzióink... „Jöhet északról némi északi fény, De belenyúlhat a rusz medve mancsa, És a germánság, ma már ténybeli tény, Csak a telkem és házam akarja.” Sok ember nem látja talán azt se, hogy „a fuldokló európai kéz Netán végleges mélybe ragadja.” Napjaink vén Európája pedig valóban, mintha olykor önsorsrontó módon cselekedne... Nem kéne erre jobban odafigyelni, mindenkinek?

Isten éltesse Beremény Gézát!

BALOGH ANDREA JOHANNA

A ZENE MEGERŐSÍTI A NEMZET LELKI EGYSÉGÉT

Misszió a Kárpát-medencében

A Kárpát-medencei Komolyzenei Fesztivál megálmodói, alapítói: Dr. Bonnyai Apolka zongoraművész és férje, Dr. Bajkai István országgyűlési képviselő volt. A hagyományteremtő eseménysorozat célja a Kárpát-medencében élő népek sokszínű zenei kultúrájának bemutatásán kívül kiterjed az ifjú tehetségek felfedezésére és támogatására is. A zene nemes erőt ad a Kárpát-medence magyarságának, megnyitja a lélek kapuit, összeköti a kultúrákat. A fesztivál egyedisége, hogy a hangversenyeken túl, mesterkurzusokat, zenetudományi konferenciákat és Kárpát-medencei Nemzetközi Zongoraversenyt rendeznek.

– Mikor kezdtél vonzódni a komolyzenéhez? Mikor kezdtél zongorázni?

– Az első pillanattól kezdve, amikor még kisgyerekként meghallgattam Mozart g-moll és a C-dúr „Jupiter" szimfóniáját, azonnal elva-

Dr. Bonnyai Apolka zongoraművész a Carnegie Hallban

Kárpát-medencei Komolyzenei Fesztivál a Zeneakadémián, Dr. Bajkai Istvánra emlékezve

rázsolt, és éreztem, hogy egy csodálatos világba csöppentem bele. Ez az élmény a mai napig elkísér; kivételes ajándéknak tartom, hogy a zenével foglalkozhatok, jelen van az életemben. Zongorázni viszonylag későn, tízévesen kezdtem tanulni Ella Kati néninél, aki kiváló alapokat adott.

– A családodban volt más is, aki ilyen magas szintre jutott a zongoraművészetben, vagy más hangszeren?

– Családunkban, a felmenőim közül szinte mindenki tanult vagy játszott valamilyen hangszeren; unokatestvéreim közül is többen a zenei pályát választották. Kiemelkedik közülünk Kovács Dénes, világhírű, Kossuth- és Liszt-díjas hegedűművész, a Zeneakadémia egykori rektora, akinek művészete és pályája mindannyiunk számára iránytűként szolgál.

– Mennyit gyakorolsz, mennyit készülsz egy-egy koncert előtt?

– Ez sok mindentől függ: a műsor típusától, hosszától, a felkészülésre rendelkezésre álló időtől, valamint attól, hogy szóló- vagy kamarazenei fellépésről van-e szó. Általában 4–6 óra között mozog a gyakorlás intenzitása az adott helyzettől függően.

– Ketten álmodtátok meg a Kárpát-medencei Komolyzenei Fesztivált. Hogyan ismerted meg férjedet, Dr. Bajkai Istvánt, hiszen két egymástól távoli foglalkozásotok volt? Művészet és jog. Hol volt a metszéspont?

– Férjem, aki hivatását tekintve ügyvéd és országgyűlési képviselő volt, szenvedélyesen szerette a klasszikus zenét. Fiatal korában kórusban énekelt és nagyon tehetségesen zongorázott, olyannyira, hogy komolyan felmerült benne a gondolat: zongoraművészi pályára lép. Bár végül más utat választott, a zene mindig jelen volt az életében. A zene révén ismerkedtünk meg, mindkettőnk szívében kiemelt helyet foglalt el a klasszikus zene. Különösen emlékezetesek számomra azok a négykezes darabok, amelyeket jótékonysági koncerteken adtunk elő együtt.

– Milyen módon ápolod férjed emlékét?

– Elsősorban jótékonysági és emlékhangversenyekkel. Rendszeresen megemlékezünk róla az egykor férjemmel közösen alapított Kárpát-medencei Komolyzenei Fesztivál keretében is.

– Gyermeketek is nyitott a művészetek iránt?

– Igen, pici kora óta nagyon szereti a klasszikus zenét, különösen Mozart, Bach és Chopin műveit. Szeptember óta tanul zongorázni, és megható látni, ahogyan a zene természetes módon válik az ő életének is a részévé.

Dr. Bonnyai Apolka és Dr. Bajkai István a Laurus-díj átadásán

– Mikor született meg a Kárpát-medencei Komolyzenei Fesztivál ötlete?

– A Kárpát-medence hihetetlen gazdagságot mutat mindenben: természetben, népművészetben, népzenében, történelmi-kulturális hagyományokban. Az itt kialakult népi kultúra és a komolyzene páratlanul sokszínű, elismert és világhírű. Férjemmel sokat beszélgettünk arról, hogy bár Magyarországon számos zenei fesztivál működik, de hiányzik egy olyan kezdeményezés, amely a határokon átívelve mutatja meg, hogy a Kárpát-medencében élő népek egymásra hatásából milyen gazdag és sokszínű zenei kultúra született. Férjemmel 2021-ben alapítottuk a fesztivált azzal a hagyományteremtő céllal, hogy bemutassuk a Kárpát-medencében élő népek zenei együttélésének gazdagságát, erősítsük az együttműködést, és támogassuk a fiatal tehetségek pályafutását. Nagy öröm volt számunkra, hogy Kásler Miklós professzor úr, akkor miniszterként, fővédnökként az indulás óta támogatta a fesztivált.

– Milyen eredmények valósultak meg az eseménysorozat során?

– Ez a zenei fesztivál egyszerre ünnep és tisztelet a zenei tradícióink és óriás elődeink iránt. Hitvallásunk, hogy a zene áthatol olyan falakon is, amelyek elsőként áthatolhatatlannak tűnnek, közelebb visz egymáshoz embereket, közösségeket, kultúrákat, kiáradó szépségével elsimítja a félreértéseket, a békétlenségek helyébe békét, együttmunkálkodást, az örök Jóba vetett hitet és megnyugvást hoz. Az elmúlt években Budapesten, Debrecenben, Miskolcon, Szabadkán, Pozsonyban, Ungváron, Kolozsváron és Nagyszebenben rendeztünk hangversenyeket, mesterkurzusokat, zenetudományi konferenciát és nemzetközi zongoraversenyt. A Kárpát-medencei Nemzetközi Zongoraversenyt eddig két alkalommal szerveztük meg; a legutóbbin nyolc országból ötvenöt versenyző vett részt, és a nemzetközi zsűri negyvennégy díjat ítélt oda. A legkiemelkedőbb fiatal művészek fellépési lehetőséget is kaptak. A 2021-es zenetudományi konferencián többek között Dohnányi Ernő, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László és Hubay Jenő munkásságát vizsgáltuk. 2025-ben a *Találkozás Liszt abbéval* című konferencián Liszt Ferenc kevésbé ismert, különösen vallásos műveire irányítottuk a

figyelmet, egykori otthonában, a Régi Zeneakadémián. A konferenciák anyagát kötetbe rendezve online is hozzáférhetővé tesszük.

– Milyen művek szerepelnek a koncertek repertoárjában?

– A fesztivál egyszerre ünnep és főhajtás zenei tradícióink előtt. Nagy öröm, hogy a Kárpát-medencei népek zenéi egymás mellett, egy közös fesztivál keretében csendülhetnek fel. A repertoárban Liszt Ferenc, Dohnányi Ernő, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, Goldmark Károly, Hubay Ernő és Kurtág György művei mellett Eugen Suchoň, Myroslav Skoryk, George Enescu és Alexander Moyzes kompozíciói is szerepelnek. A fesztivál művészeti vezetőjeként a programot jómagam állítom össze a művészekkel egyeztetve, míg a zenetudományi konferenciák arculatát Solymosi Tari Emőke zenetörténésszel közösen alakítjuk.

– Idén hol lesz hallható és látható a fesztivál, a missziód részeként?

– Szeretnénk a fesztivál korábbi helyszíneit tovább bővíteni, így terveink szerint Budapesten, Szabadkán, Marosvásárhelyen, Pozsonyban, Szombathelyen és az ausztriai Oberschützenben rendezünk hangversenyeket és mesterkurzusokat. Célunk, hogy a megkezdett munkát folytatva hagyományt teremtsünk, és a klasszikus zenét a Kárpát-medence kulturális központjaiban élő közösségi élménnyé tegyük.

GOMBOS LÁSZLÓ

Erkel Ferenc forradalma

1848. március 15-én este a forradalmi hangulatnak köszönhetően megváltoztatták a Nemzeti Színház műsorát: teljes kivilágítás mellett Katona József Bánk bánját tűzték műsorra. Az előadást azonban néhány jelenet után megszakította a Táncsics Mihályt kiszabadító társaság, és Egressy Gábor közfelkiáltással megszavaztatta a nemzeti színű kokárdát viselő közönséggel, hogy a továbbiakban inkább lelkesítő költeményeket és „népdalokat" adjanak elő. Utóbbiak közé tartozott a Himnusz és a Szózat is, Erkel Ferenc vezényletével. Katona drámájának egyik legfontosabb gondolata a szabadság, az idegen befolyástól való megszabadulás, amelyet még tömörebben és még világosabban közvetítettek az említett zeneművek.

Erkel Ferenc (1810–1893)

Erkel Ferenc, a Nemzeti Színház 38 éves karmestere is beállt volna a forradalmárok közé? Úgy tűnik, hogy életének ebben a pillanatában került a legközelebb ehhez, ő azonban másféle forradalmat valósított meg, mint ifjabb honfitársai. Személyiségéből adódóan szívesebben maradt a háttérben és a zenekari árok félhomályában, mint hogy Liszt Ferenchez hasonlóan kiállt volna a színpad rivaldafényébe. Persze az 1848-as „forradalom" sem kívánt mindent eltörölni, az aznapi jelszavak között még az „éljen a király!" is szerepelt. Az uralkodó pedig a következő hónapokban maga járult hozzá a hazafiak által elért vívmányokhoz, ahogy alapvetően Bánk bánnak és az országnak sem II. Andrással volt konfliktusa. Jól rímel erre az 1844-ben bemutatott, korszakos jelentőségű *Hunyadi László* című Erkel-opera híres kórusa is (Egressy Béni által írt eredeti szövege: „Meghalt a cselszövő, eltűnt a rút viszály, éljen soká a hon, éljen László király!").

Erkel forradalma lépésről lépésre, egy élet munkájával bontakozott ki, bár az ő esetében is történtek mérföldeket jelentő ugrások. Ilyen volt 1840-ben első történelmi operájának, a Bátori Máriának a bemutatója, amelynek plakátján először nyomtatták ki a Pesti Magyar Színház új nevét:

Magyar Nemzeti Színház. 1844 pedig ennél is jelentősebb fordulatot hozott: megszólalt a Hunyadi László, a magyar zeneművészet kiemelkedő, nemzetközi mércével is jelentős alkotása, továbbá megszületett egy egyszerű, négysoros, méreteiben jelentéktelen „dal", a magyar történelem egyik meghatározó, mondhatnánk sorsfordító darabja, a Himnusz.

Ki gondolta volna 1844 február végén, amikor Bartay András, a Nemzeti Színház igazgatója pályázatot írt ki Kölcsey versének megzenésítésére, hogy a győztes zenemű majdan ekkora jelentőségre tesz szert, és megalapozója, előkészítője lesz az 1848–49-as forradalomnak és szabadságharcnak? Erkel Ferenc biztosan nem, hiszen pályázni sem akart. A legenda szerint, amelyet Gárdonyi Géza már a zeneszerző halála után foglalt írásba, Bartay azzal kényszerítette Erkelt a komponálásra, hogy felcsalta a lakására, bezárta egy szobába, és addig nem engedte ki, amíg a mű el nem készült. A komponálás folyamatát – a visszaemlékező idős Erkel szájába adva – így írta le Gárdonyi:

„Csend van. Ülök és gondolkodok: hát hogy is kellene azt a himnuszt megcsinálni? Elém teszem a szöveget. Olvasom. Megint gondolkodok. És amint így elgondolkozom, eszembe jut az én első mesteremnek a szava, aki Pozsonyban tanított. Azt mondta: fiam, mikor valami szent zenét komponálsz, mindig a harangok szava jusson először eszedbe. És ott a szoba csöndességében megzendülnek az én fülemben a pozsonyi harangok. Áhítat száll meg. A kezemet a zongorára teszem és hang-hang után olvad. Egy óra nem telik belé, megvan a himnusz, úgy amint ma ismeri. Akkorra már visszajött Bartay is. Eljátszottam neki. Szépnek mondotta. Hazamegyek. Leirom zenekarra. Másnap benyújtom."

A pályázat titkos volt, hogy zsűri pártatlanul hozhassa meg ítéletét. A kottát idegen kézzel kellett lemásoltatni (Erkel a színházi zenekar klarinétosát kérte meg erre), és név helyett csupán egy jelige szerepelhetett rajta, amelynek feloldását lezárt borítékban őrizték. Az eredményhirdetésre és a legjobb művek előadására 1844. július 2-án, a Nemzeti Színház egyik előadásán került sor. A 13 pályamű közül egy győztest hírtettek, valamint hat kapott dicséretet. Így összesen hét művet adtak elő, és nyilvánosan ugyanennyi borítékot bontottak fel. Ezekből Erkelé mellett Egressy Béni, Molnár Ádám, Travnyik János, Eliás Márton és Seyler Károly neve került elő, utóbbié kétszer is.

A fennmaradt kompozíciók közül csupán Egressyét tudjuk szerzőhöz kapcsolni: vajon mi lett volna, ha Erkel nem pályázik, és a Szózat dallamának megírása után egy évvel Egressy nyerte volna meg ezt a versenyt is, és ma az ő Himnusz-megzenésítését énekelnénk nemzeti ünnepeinken? A kérdés természetesen hipotetikus, azt azonban kimondhatjuk: Erkel Ferenc méltóságteljes, nemzeti és nemzetközi stílusjegyeket egyaránt viselő dallama sokkal jobban illik azokhoz az alkalmakhoz, amelyeken az elkövetkező másfél évszázadban megszólalt. Az egyszerű énekből néhány év leforgása alatt nemzeti imává lett, mivel szövege és zenéje egyaránt alkalmassá tette egy nép önazonosságának kifejezésére. Tudomásom szerint a világ egyetlen olyan nemzeti himnuszáról van szó, amelyet nem jogszabály tett kötelezővé (szerepét a parlament 1989-ben foglalta először törvénybe), hanem az emberek akarata.

Tudomány

PROF. DR. SZABÓ CSABA ATTILA

Információ, tudás, tartalom az MI korában

Az MI rövidítést, vagy a mesterséges intelligencia kifejezést hallván, leginkább a generatív MI-re, azaz a kérdező-válaszoló rendszerekre, a chatbotokra gondolunk. Az OpenAI cég első chatbotját, a ChatGPT-t 2022 év végén jelentették be, azóta robbanásszerű elterjedésének vagyunk tanúi. Az OpenAI cég applikációját további világcégek – köztük a Google, az Apple, a Microsoft – alkalmazásai követték, és váltak nemcsak a professzionális alkalmazók, hanem az átlagember számára is mindennapos eszközzé, megteremtve ezzel az információszerzés gyökeresen új lehetőségeit.

A már jó ideje a hagyományos formáktól a Web 2.0, a közösségi hálók világába áttolódott információ- és tartalomfogyasztás és -készítés jövőjét jelentősen befolyásolni látszik a mesterséges intelligencia, és korunk nagy kihívása, hogy tudunk-e helyesen élni az új lehetőségekkel, képesek leszünk-e azokat a magunk és a társadalom számára fontos célok szolgálatába állítani. Továbbá meg tudunk-e küzdeni az árnyoldalakkal, mint például az addikcióval, az álhírekkel és hasonlókkal, amelyek már ma is komoly problémák, s az MI erre még rá fog erősíteni.

A cikkben rámutatunk az MI alkalmazásaira néhány területen az információszerzés és -előállítás, oktatás és kultúra világából, röviden megemlítve a felvetődő problémákat is.

Tudásszerzés, tanulás

Az internet, specifikusan a világháló, a WWW, gyökeres változást hozott a tudásszerzés módját, lehetőségeit illetően mindannyiunk számára. A böngészők és a mögöttük működő keresőmotorok segítségével a korábbi lehetőségekhez (pl. a lexikonokhoz, enciklopédiákhoz) képest nagyságrendekkel nagyobb mennyiségű, ám strukturálatlan tudáshoz lehetett fizikai és időbeli határok nélkül hozzáférni. A szabad enciklopédiának is nevezett Wikipedia megbízhatósága a szerzői és ellenőrzési szabályozásnak köszönhetően ma már megközelíti a hagyományos enciklopédiákét.

Az MI megjelenése újabb jelentős változást hozott ezen a téren is. Egyes nézetek szerint a google-keresés megjelenésével összemérhető paradigmaváltást, hiszen a gondolkodásunkat is meg fogja változtatni azáltal, hogy a böngészők helyett (azokat is integrálva) a tudásszerzés módjává a

generatív MI fog válni. Mindenesetre egyelőre az MI-re úgy kell tekintenünk, mint ami elsősorban sokkal gyorsabban juttat el a megszerzendő, releváns és személyre szabott információhoz, mint bármely eddigi lehetőség, de ugyanúgy az ember által létrehozott tudás/adatbázisból táplálkozik, mint az eddigi módszerek, és mindenképpen szükség van az emberi ellenőrzésre.

MI az oktatásban

Az elmúlt néhány évtizedben a nyugati világban a tudásközvetítés és oktatás gyökeres átalakulásának lehettünk tanúi. A konzervatív oktatás helyét, melynek alapértékei többek között a klasszikus ismeretek átadása, a kultúra átörökítése és hasonlók, az ún. progresszív oktatás látszik elfoglalni, legalábbis tőlünk nyugatabbra. A közoktatás és részben a felsőoktatás intézményeiben háttérbe szorul a számonkérés, fő szemponttá vált, hogy a tanulás szórakoztató legyen, előtérbe került a tolerancia, az inkluzió, a világpolgárrá nevelés. Hazánkban még nem tartunk itt, és a lehetőségekhez képest távol kellene tartanunk magunkat ettől az irányzattól, ami az MI világában nem tűnik egyszerűnek.

A fenti, alapvetően ideológiai célkitűzések mellett egyre markánsabban jelentkeznek egyfelől a gazdasági környezet, másfelől a diákok alapvetően elfogadható, de nehezen teljesíthető elvárásai. Az egyetemek ipari, üzleti partnerei elvárják, hogy a végzettek minél rövidebb időn belül érdemi munkát tudjanak végezni. A diákság új elvárásai között felmerül a tanulás melletti munkavégzés biztosítása, az ehhez szükséges, de egyébként is – pl. az élethosszig tanulás kontextusában – előtérbe kerülő rugalmas tanulási formák biztosítása.

Az oktatás iránt megnyilvánuló igények kielégítésében, a kihívások kezelésében fontos szerepet kaphat a mesterséges intelligencia. Az MI-alkalmazások igen rövid idő alatt teret hódítottak az oktatásban is. Ugyanakkor az oktatók és kutatók részéről aggodalmak is megfogalmazódnak. Mi történik a kritikai gondolkodás fejlesztésével, a problémamegoldási készséggel, hogyan értékeljük a diákok tudását? Emiatt eleinte több példa volt a ChatGPT használatának tiltására, ugyanakkor máshol, épp ellenkezőleg, arra biztatják a tanárokat, hogy integrálják a chatbot nyújtotta lehetőségeket a tanításba, a tanárok a diákokat kritikai gondolkodásra késztessék a GPT-től kapott válaszokat illetően. Ez a tanárnak is új tevékenységet ad, és nem kell tartanunk, attól, hogy tanári munkahelyek válhatnak feleslegessé. Ami a diák számára a legfontosabb: a személyes igényekhez, tanulási eredményekhez szabott digitális tanulási környezetet nyújt. A tanár ennek a tanulási folyamatnak az irányítójává, segítőjévé válik. Új feladatkörükben a tanárok segítőtársává válhat az MI, amely például a számonkéréseknél tehermentesítheti a tanárokat a tesztek összeállításában és kiértékelésében. Az előadások előkészítésében is hasznos segítség lehet, hasonlóképpen a publikációk irodalmi hátterének feltérképezésében, az írások nyelvi csiszolásában. Az esszétípusú számonkéréseknél azonban az MI alkalmazása komolyabb meggondolásokat igényel.

MI és a kultúra

A mesterséges intelligencia egyre nagyobb szerepet kap a művészetekben és a kultúra „fogyasztásában". Az MI képes például festményeket, zeneműveket, szobrokat alkotni, és ezek akár tetszetősek vagy élvezetesek is lehetnek, azonban lényeges mindig tudtára adni a nézőnek, hallgatónak, hogy nem élő művész alkotásával kerül szembe. Kulcskérdés a szerzői jogok védelme és az MI által generált művek egyértelmű megjelölése. A kultúra „fogyasztását" segítheti is az MI, például ajánlórendszerekkel, oktatási jellegű alkalmazásokkal.

A tartalomfogyasztás átalakulása

A hírfogyasztás fő formái az idősebbek életében még fontos szerepet betöltő hagyományos (nyomtatott) sajtó, a szintén hagyományosnak tekinthető, lineáris tartalomterjesztő rádió-tv-hírcsatornák, illetve az idősebbek és a fiatalabbak körében egyre növekvő részarányban az internetes, okoskészülékeken hozzáférhető hírportálok.

Az újmédia a Web 2.0, a közösségi hálók világában jött létre és működik, jellemzői a nyitottság, felhasználói interaktivitás, kreatív részvétel, nemlineáris szerkesztés. Ma már a politikusok és más közszereplők és az intézmények, vállalatok szinte kivétel nélkül működtetnek közösségi oldalakat vagy blogokat. Itt jelentik be a fontosnak tartott intézkedéseket, döntéseket, itt mondanak véleményt a világpolitika eseményeiről.

Az MI hatására az információfogyasztási szokások átalakultak. Ezeken a platformokon az MI-algoritmusok személyre szabottan választják, hogy milyen tartalmakat látunk, az érdeklődési körünknek megfelelő posztok és hírek kiemelésével. Ennek a testreszabásnak van előnye – hiszen így a hatalmas információtengerből valóban a számunkra érdekes dolgok jutnak el hozzánk –, ugyanakkor komoly hátránnyal is járhat, hiszen ha mindenki csak a saját nézeteit megerősítő híreket látja, könnyen kialakulhatnak „információs buborékok.

Tartalomkészítés az MI korában

Kétségtelen, hogy az MI tartalom-előállító képességeinek köszönhetően jelentős átalakulásoknak vagyunk tanúi. Az MI-alapú tartalomgenerálás mára a digitális szövegalkotás fontos részévé vált, és megjelentek a veszélyei is. Emlékszünk például a hollywoodi forgatókönyvírók sztrájkjára, amikor azzal szembesültek, hogy munkájuk feleslegessé válhat, és elveszthetik állásukat. Az újságírás világában (ideértve az újmédián történő tartalomkészítést is) az MI-t például megkérhetjük egy sajtóközlemény, blogbejegyzés vagy akár egy komplett cikk megírására, amit „ő" igen gyorsan meg is tesz. Ezáltal jelentősen nő a munka hatékonysága, ám nem válthatja ki, sőt szükségessé teszi az újságíró alkotói munkáját az MI által generált tartalmon. Szükség van továbbra is például az adatok ellenőrzésére.

Általában is elmondhatjuk, hogy az MI hasznos segítség lehet az anyaggyűjtésben, nyers szövegek formába hozásában, nyelvi lektorálásban, idegen nyelvű szövegek fordításával, vagy éppen a sajátunk fordítását végezheti el. De itt is résen kell lennie az alkotónak, elég gondolni a közismert félrefordításokra, a „leiterjakabokra".

A jövő?

Sokan felteszik a kérdést az MI-vel foglalkozó szakembereknek, hogy hová fog az MI fejlődni, hiszen már ma is mutat olyan viselkedést, mintha tudattal, sőt öntudattal rendelkezne, és érzelmek kifejezésére is képes lenne. Ezeket azonban tekintsük csupán a megfelelő emberi tulajdonságok utánzásának. Nem tudjuk, mikor jutunk el, illetve eljutunk-e valaha is az informatikusok által következő fázisként tekintett „általános mesterséges intelligenciához", amikor az MI már fejlettebb kognitív-gondolkodási képességekkel fog rendelkezni, vagy a még távolabbi jövőbe tehető „mesterséges szuperintelligenciáig", amely már érzelmekre és tudatos viselkedésre is képes lehet. Jelenleg azt látjuk, hogy már a mai fejlődési fokán is velünk van az élet legkülönbözőbb területein, hasznos segítőtársunk lehet, de meg kell oldanunk az MI térhódításából adódó problémákat is.

Arcok a múltból

Kósa Csaba író, újságíró, a Magyar Újságírók Közössége egyik alapítója és 1992-től elnöke 2016-ig, haláláig.

Újságírói pályáját az Esti Hírlap szerkesztőségében kezdte vidékjáró riporterként. A hetvenes években a Népszava, majd a Hétfői Hírek munkatársa lett. 1980-tól kezdve a Magyar Vízgazdálkodás folyóirat olvasószerkesztőjeként dolgozott. 1985–1990 között a Népszava Szép Szó hétvégi irodalmi mellékletének prózarovatát szerkesztette. A kilencvenes évek elején a Magyar Fórum hetilap főszerkesztője, később a Magyar Toll folyóirat főszerkesztője volt. 1990 óta részt vett az újságíróképzésben. 1996-ban főiskolai docens lett. Alapító tagja volt az 1985-ben új életre kelt Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságnak. 2007-től a Társaság választmányi elnöke, 2008-tól az újraindított Somogy folyóirat főszerkesztője volt. Indulása óta heti tárcaírója volt a Magyar Katolikus Rádiónak.

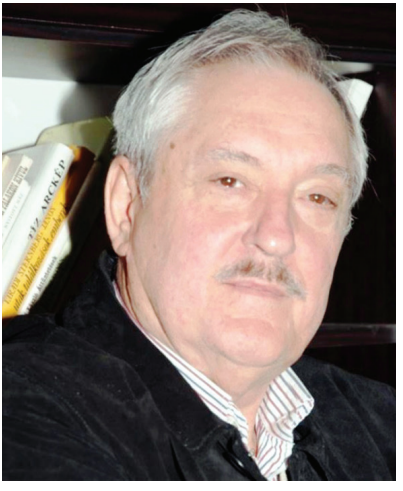

Kósa Csaba (1943–2016)

Az első irodalmi publikációi az Életünk folyóiratban jelentek meg az 1960-as évek második felében. Az első regényét 1979-ben adták ki. Pályafutása során több száz publikációja jelent meg, folyóiratokban, antológiákban, napi és hetilapokban. Újságírói életművéért 2002-ben Táncsics Mihály-díjjal tüntették ki.

Az alábbi rádiójegyzete a Negyven dallam című kötetében jelent meg.

KÓSA CSABA

A LEGHŰSÉGESEBB ASSZONY

Százötven esztendeje, 1849 telén, nyitott derekú parasztszekéren ketten zötykölődnek a hófúvásos utakon, valahol a Tiszántúlon. Ketten igyekeznek Debrecenbe, a szabadságharc fővárosába.

Csontig ható szél fúj – a szekérderékban egymást karolja a magyar irodalom -és sajtótörténet halhatatlan szerelmespárja. Táncsics Mihály és Táncsics Mihályné, Seidel Teréz. A takácslegényből lett országgyűlési képviselő és a szolgálólányból lett írófeleség.

Ki emlegeti ma ezt a szerelemet, ezt a szerelemmel egybeszőtt gyönyörű emberi szövetséget? Létezik-e még egyáltalán ilyen szerelem?

Fagyott végtagokkal zörög be a Táncsics házaspár Debrecenbe, ahol az apa végtelen boldogságára megszületik harmadik gyermekük. Kettőt már eltemettek.

Eltemetik majd, másfél évtized múlva a Debrecenben született leánykát is, aki az apához jár be, a budavári börtönbe, hogy a vak ember szavait diktálás után leírja.

Negyvennégy esztendei házasság – ebből tizenhat év börtönben. Mert börtön az is, amikor a halálra ítélt Táncsics a konyhájuk alá vájt üregben kucorog, s egy ládán görnyedve, gyertyafény mellett írja a könyveit.

Nyomor, bujdosás, hurcolkodás, rendőrkopók – akad még asszony, aki zokszó nélkül viseli ezt a folyamatos zivatart? Akinek még csak a gondolat sem fordul meg a fejében, hogy e konok, nehéz, balsorsot kereső ember mellől elálljon.

Nézem a ceruzarajzot, amely a szabadságharc napjaiban, százötven esztendeje készült Seidel Terézről. Fejre simított sötét haj, fehér főkötő, zárt nyakú fekete ing. Magas homlok, szinte durva vonású száj, jellegtelen orr, de a szemből szinte égető kisugárzás. Ez a merész, okos szempár uralja az arcot, s a delejes erővel parancsol annak, aki szembenéz vele.

Eltemették mind az öt gyermeküket. Egy másik ceruzarajz a bilincsbe vert Táncsics Mihályt mutatja, akit kivittek a börtönből imádott leánya ravatalához. Ott állnak a zokogó szülők egymásra roskadva a koporsó előtt – ám tudom, hogy a következő percekben már felegyenesednek.

Nincs a magyar históriában hozzájuk hasonló sorsverte, s mégis megtörhetetlen, legyőzhetetlen emberpár.

Érzelmeiket mások előtt nem vallják meg. Írásaiban néha-néha Táncsics szemérmesen ennyit ejt el: „szeretett nőm…"

Seidel Terész 1884-ben eltemeti a férjét is. Még huszonhárom évet él, kilencvennégy esztendős koráig. Gyerekek, unokák, örökség, vagyon nélkül. Koldul? Szegények házába vitték? A nevét sem ismerik. De hát már a könyveivel batyuzó öreg Táncsics Mihályt is csak rongyos kéregetőnek nézték Pesten.

Táncsics Mihályné abban az esztendőben hunyja le a szemét, amikor Ady Endre előszólítja az ő elporladt férjét: „Kend volt, Táncsics Mihály, A mi kora lelkünk…".

Seidel Terézről nem írtak verset. Regényt kellene írni róla. A leghűségesebb, a legbátrabb – a legelfeledettebb magyar asszonyról.

Folyóiratszámunk szerzői

A. Túri Zsuzsa (1971, Budapest) – költő, író, műfordító. Francia szakos tanár. Eddig három verseskötete jelent meg. Már többször publikált a Múzsában. Genfben él.

Ambrus József (1966, Gyergyószentmiklós) költő, újságíró, Budapesten és a dél-alföldi Lajosmizsén él. Tíz verseskötete jelent meg, a legutóbbi Töviskereszt (Hungarovox, 2025) címmel, Belgrádban szerb, Romániában (Iasi, – Jászváros) román nyelven is. Több irodalmi díjban részesült: Magyar Művészeti Akadémia Különdíja, Boszniai Szerb Köztársaság Nemzetközi Díja 2025... Tagja a Magyar Pen Clubnak és a Magyar Újságírók Közösségének.

Balogh Andrea Johanna (1970, Kiskunfélegyháza) A Magyar Újságírók Közösségének 2004 óta tagja, 2019 óta elnökségi tagja. Táncsics Mihály-díjas, Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas újságíró, szerkesztő, kommunikációs szakember. A Príma Bács-Kiskun Megyei Díj – Magyar sajtó kategória győztese, és a Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzatától elismerésben részesült. Tagja a Magyar Nemzeti Médiaszövetségnek, és kommunikációs szakmai tanácsadással járul hozzá egészségügyi, oktatási és kulturális szervezetek munkájához. Szakmai tevékenysége kiterjed: nyomtatott és online sajtó, televíziós műsorok és podcastok, tájékoztató filmsorozatok és tudományos publikációk. 2000-ben Vonzódás című verses könyve, 2017-ben Megmarad a szeretet című könyve, 2025-ben „Ne félj!" A szeretet kísér című könyve jelent meg.

B. Horváth István költő, 1953. október 30-án született Baján. Nyugdíjas, Sükösdön él. A Bereczki Máté Kertészeti Szakközépben végzett Baján. Az Eötvös József Főiskolán diplomázott. Korábban már publikált nálunk.

B. Tóth Klára (1955, Budapest) – költő, író, festő-restaurátor. 1978 óta restaurálja a középületek falképeit, közgyűjtemények táblaképeit. 16 évig tanított rajzot és művészettörténetet. Ezzel párhuzamosan fest, illusztrál és ír is. 1996 óta vezet képzőművészeti táborokat nyaranta. Eddig 11 önálló kiállítása volt belés külföldön, és 7 családi kiállítása volt képzőművész gyermekeivel és keramikus nővérével. Eddig öt vers-és prózakötete jelent meg, a hatodik kiadás előtt áll, öt kötete jelent meg társszerzőkkel. Többek között tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Restaurátorkamarának, az Írószövetségnek, a Katolikus Újságírók Szövetségének.

Baley Endre (1962, Szigetvár) – író, költő, gyermekirodalom szerző, Írásai mértékadó lapokban és antológiákban jelennek meg. 11 önálló kötete van. Könyvei főként a Napkút és a Cédrus Művészeti Alapítvány gondozásában jelennek meg. Legújabb kötete: Magányterület, 2025.

Baka Györgyi (1951, Budapest) – költő. A Szombathelyi Tanítóképző Főiskola könyvtáros-népművelő szakán szerzett diplomát, hosszú ideig népművelőként és könyvtárosként dolgozott. Hét verseskötete jelent meg. Tagja a Magyar Írószövetségnek és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. 2017-ben Érd Megyei Jogú Város Művészeti Díjjal tüntette ki. Érden él.

Benke László (1943, Újvárfalva) – költő, író. A Hét Krajcár Kiadó vezetője, a Magyar Írószövetség tagja.

Bolovits Gábor (1967, Budapest) költő, három éve ír rendszeresen verseket. Az általa létrehozott Irodalmi Kincsek Tára nevű online oldalon ismert kortársak és szárnypróbálgató szerzők alkotásait osztja meg. Verseit elfogadta közlésre a Partium és az Agria.

Botos Katalin, Prof. Dr. (1941, Nagyvárad) – közgazdász, gazdaságtörténész. Professzor emerita a Szegedi Tudományegyetemen. Fő kutatási területei: pénzügyek, nemzetközi gazdaság, gazdaságpolitika, 1945 utáni gazdaság- és eszmetörténet, gazdaságetika.1990-ben parlamenti mandátumot nyert, az első demokratikus kormány pénzügyi államtitkára, majd tárca nélküli minisztere, 1992-től a második kormányzati ciklusig az Állami Bankfelügyelet elnöke volt. 1994 után visszatért a tanári hivatáshoz. Ritka kivételként, három tudományterület doktori iskolájában (jog, történelem, közgazdaságtan) tanított, ebből kettőnek éveken át a vezetője is volt. Éppen ez az interdiszciplinaritás ad munkásságának sajátos színezetet. Tagja a MTA Köztestületének, az European Academy of Sciences and Arts-nak, és a European Business History Association-nek. Publikációs tevékenysége széles körű:

számos könyv és tanulmány szerzője. A Magyar Köztársaság Középkeresztjének kitüntetettje.

Csák Gyöngyi (1950, Kisvaszar) – költő, novellista, drámaíró. Kaposváron tanított, nyugdíjba vonulásáig igazgatóhelyettesként dolgozott. Versei, novellái és drámái számos folyóiratban jelennek meg. 2010-14 között rendszeresen szerepelt a Fúzió Rádió irodalmi műsoraiban. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Legutóbbi kötete: Futókor (2020). Kőbányán él.

Csontos Márta (1951, Győr) – tanár, költő, közíró, irodalomtörténész. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Szegedi Írók Társaságának, az Erdélyi Magyar Írók Ligájának, a Vörösmarty Társaságnak és a Magyar Pen Clubnak. Mértékadó folyóiratokban publikál verseket, recenziókat és tanulmányokat. Kötetei: Látószögek (2018), „Zászló a szélben" (2020), Carpe diem-kísérletek, versek (2021), Futómadártávlat (2023). Intézményesített lélek (2024), Égbe szórt emlékmagok (2025). Sándorfalván él.

Debreczeny György (1958, Budapest) – költő. Könyvtárosként dolgozik. Eddig 15 verseskötete jelent meg, a legutóbbiak: Ezen a szép napon: Thomas Bernhard breviárium (2019), Három menetben, kollázs nélkül (2020), Tandori-kollázsok (2021). Budapesten él.

Diószegi Szabó Pál (1974, Hódmezővásárhely) költő, műfordító, történész, jogász, középkorkutató (PhD). Az SZTE-MGK egyetemi adjunktusa, több mint száz tudományos publikációval. A Magyar Írószövetség tagja, illetve a Csongrád-Csanád megyei Írócsoport titkára, a Szegedi Írók Társaságának elnöke. 2007 óta hat verseskötete jelent meg. Legutóbbi kötete: Hegymagasság, tengermély (Coldwell Art Bt Kiadó, Budapest 2022). Jelenleg, az ELTE-BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézetében dalköltő tanulmányokat folytat. Verseinek jó részét megzenésíti, amelyet Youtube csatornáján – Diószegi Szabó Pál néven – tesz közzé.

Domonkos László Domonkos László (1951, Szeged) - író, újságíró, szerkesztő. Tanulmányait szülővárosában végezte, a József Attila Tudományegyetem bölcsészkarán magyar-angol szakon szerzett diplomát. A szegedi Délmagyarországnál, majd a Délvilágnál előbb film-, irodalom- és színikritkus, később főmunkatárs. 1992-től él Budapesten, előbb a Csoóri Sándor által vezetett Világszövetség szerkesztőségében dolgozik, 1994 eleje és 2009 vége között a Duna Televízió Közép-európai Magazinjának, majd külpolitikai szerkesztőségének szerkesztője, 2013 és 2020 között a Bíró Zoltán vezette Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet (RETÖRKI) munkatársa. Eötvös József Sajtódíjas(2013). 2012 és 2022 között a Trianoni Szemle szerkesztőségének tagja. Eddig 45 könyve - a szépprózai munkák mellett esszé-, publicisztika- és szociográfia-kötete - jelent meg.

Finta Éva (1954, Beregszász) – József Attila-díjas költő. Volt kirakatrendező, tíz évig foglalkozott képzőművészettel, festészettel és grafikával. Tizenegy évet töltött a felsőoktatásban (sárospataki tanítóképző), nyugdíjazásáig. 12 önálló kötete jelent meg. Legújabb könyvét 2021-ben a Magyar Napló adta ki Noé bárkáján rózsató címmel. 1990 óta a Magyar Írószövetség tagja. Sárospatakon él.

Gombos László (1967 Szombathely) zenetörténész és tanár. Zongorát, orgonát és zeneelméletet tanult, katolikus egyházkarnagyi képesítést szerzett, majd 1990-ben Budapesten a Zeneakadémián (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem) karvezetői és zenetanári, 1995-ben ugyanitt zenetörténészi diplomát szerzett. 1995–1998 az egyetem doktori iskoláját végezte. 1998–2002 a Debreceni Egyetemen, emellett 1994–2016/2020 Budapesten a Bartók Konzervatóriumban tanított zenetörténetet. 1994 óta az MTA Zenetudományi Intézet kutatója (a Legújabbkori Zenetörténet Osztályon, 2002-től a Dohnányi Archívumban, 2008 óta a Zenetörténeti Múzeum osztályon). Szakterülete a 19. és 20. század magyar zenetörténete. Számos könyvet írt és szerkesztett, több száz cikket publikált. Előadásokat tartott és harmincnál több zenei kiállítást készített Európa szerte. 17 év alatt közel 900 koncertet szervezett, többségét a Zenetudományi Intézetben. A Hubay Jenő Alapítvány elnöke, a Magyar Liszt Ferenc Társaság budapesti elnöke, a Hubay Társaság alelnöke, 2020, 2022 és 2024 az International Franz Liszt Grand Prix du Disque Competition zsűrielnöke. Zenetudományi munkásságát 2018-ban Szabolcsi Bence-díjjal jutalmazták, 2022-ben Lavotta-díjban részesült.

Jóna Dávid (1968, Budapest) – költő, író. Tizenhét évig tanított a zsámbéki főiskolán. Médiatanár, újságíró, operatőr. Az Art'húr című kulturális, művészeti lap alapítója, a facebookon az Art'húr Irodalmi Kávéház főszerkesztője. Biatorbágyon él.

Kapitány Gábor (1948, Budapest) író, költő, kulturális antropológus, Széchenyi-díjas társadalomkutató, az MTA doktora, a MOME egyetemi magántanára. Feleségével, Kapitány Ágnessel közösen több mint harminc tudományos könyvet, több száz cikket publikáltak magyar, illetve angol, francia, német, lengyel nyelven. Az ELTE-n és a MOME-n diákok generációit oktatták, oktatják. Eddig megjelent szépirodalmi kötetei. Próza: Tizenkét evangélium (2002), Álommalom (2014), Mozart d-moll zongoraverseny (2017) A nagy-nagy háború (2019), Három triptichon(2023) Verskötetek: Hótűznéző

(2013), Burokversek (2017), Karének szólóban (2024). A prózakötetek többsége a Gondolat, a verskötetek a Napkút/ Cédrus kiadónál jelentek meg.

Koosán Ildikó – nyugalmazott igazgató főorvos, költő. A 2000-es évek eleje óta foglalkozik irodalommal. Eddig tizenegy önálló verses könyve és öt műfordítás kötete jelent meg. Tagja a Magyar Műfordítók Egyesületének. Legutóbbi verskötete: Kertre nyíló ablak (2022). Szombathelyen él.

Lajtos Nóra (1977, Püspökladány) – író, költő, irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő, tanár. A Debreceni Egyetemen szerzett magyar szakos tanári oklevelet, majd ugyanott 2013-ban PhD (doktori) oklevelet summa cum laude minősítéssel. 2011-ben megalapította az Irodalom21 – A debreceni magyartanárok lapja című kiadványt, amelyet 2016-ig egyedül szerkesztett. Versei, novellái, drámája, esszéi jelentek meg számos belföldi és külföldi folyóiratban. Publikációi száma eléri a 300-at. Állandó szereplője a Versmaratonnak. Legutóbbi kötetei: A gyermekkor tenyerén (verssziográfia, 2022), Fehér szektor (novellák, 2022). Bella István-díjas, Tokajban Kishordó-díjat kapott.

Lakatos-Fleisz Katalin (1978, Nagykároly) író, irodalmár, egyetemi oktató. Legutóbb megjelent kötete: Szabadulás- kisregény, novellák, Holnap Könyvek Kiadó, Nagyvárad, 2026

Lengyel János (1973, Beregszász) – történész, író, újságíró, publicista. A Magyar Írószövetség, a Magyar Pen Club tagja, a Magyar Újságírók Közössége elnökségének tagja. A Kárpátalja hetilap rovatvezetője. 2014-ben megkapta a „Nemzeti Újságírásért" kitüntetés bronz keresztjét. Eddig 12 kötete jelent meg, az utolsó 2023 augusztusában, Elgyönyört élet címmel. Budapesten él.

Mártonfi Benke Márta (1958, Kunszentmárton) – festő, művészeti író. A Magyar Újságírók Közössége művészeti tagozatának vezetője, a Magyar Múzsa képzőművészeti rovatát szerkeszti. Rendszeresen vesz részt egyéni és csoportos kiállításokon, a Vásárhelyi Őszi Tárlaton többször szerepelt képeivel. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. Kunszentmártonban él.

Mihályi Adrienn könyvtáros, prózaíró. A Bessenyei György Tanárképző Főiskolán diplomázott. A FSZEK Rákospalotai könyvtárában dolgozik. A Magyar Múzsa Baráti Társaság tagja. Először publikál nálunk.

Mihályi Molnár László (1953, Rimaszombat) Szepsiben élő (Felvidék, Abaúj-Torna vármegye, Bódva völgye) tanár, publicista, költő, közösségszervező. Verskötetei: Fohászok virradatért, Magyar Golgota, Napszentület, Hinni még, Kövesd a fényt. Elismerések: a Magyar kultúra lovagja, Rimay János -nagydíj

Oláh András (1950, Hajdúnánás) – költő, író, tanár. Mátészalkán középiskolában tanít. Versei, tanulmányai, esszéi az ország szinte minden folyóiratában megjelennek: Alföld, Kortárs, Magyar Napló, Hitel, stb. A Partium című folyóirat főszerkesztője. Ratkó József-díjas, Ady Endre-díjas alkotó. Tagja a Magyar Írószövetségnek. Mátészalkán él.

Orosz Margit (1956, Miskolc) – költő, tanár. Több kötete jelent meg. Évtizedekig Bánhorvátiban tanított magyar szakos tanárként, ahol jelenleg is él. Kaziczy Gábor irodalmi hagyatékát kutatja. A település nemrég díszpolgári kitüntetésben részesítette. Talán az sem véletlen, hogy Orosz Margitot a Bán-völgye poétájának nevezik. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja.

Pődör György költő, író 1948. szeptember 24-én született Vasszilvágyon. Irodalmi munkássága a hetvenes évek elején indult a Sor című vasi antológiával (1971), majd ezt követték Tavasz-kötetek Fejér megyében.Öt önálló kötete jelent meg. A Vasvirág Irodalmi Egyesület alapító tagja. A Hetedik című folyóirat szerkesztője. Szombathelyen él.

Radnai István (1939) – költő, novellista. Írásai rangos folyóiratokban folyamatosan jelennek meg. Több mint tíz verseskötetet publikált. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Magyar Kultúráért kitüntetés birtokosa.

Sajtos Orsi (1976) – tanító, drámapedagógus. Írásai jelentek meg a Vár és a Confessio hasábjain. Budapesten él.

Siska Péter (1984, Nyíregyháza) – költő, tanár. A Miskolci Egyetemen végzett, magyar szakos tanárként dolgozik. Publikált többek között a Tiszatáj, Ezredvég, Ex Symposion, Opus, Pannon Tükör, Magyar Múzsa című folyóiratokban, illetve több antológiában. A rend, amiről a tárgyak beszélnek című kötete 2021-ben jelent meg a Parnasszus Kiadó gondozásában.

Stenszky Cecília Stenszky Cecília (Veszprém, 1966) A Szegedi Tudományegyetemen diplomázott magyar–néprajz szakon 2011-ben. Nyolcéves korától ír. Volt világutazó, múzeumpedagógus, középiskolai tanár és újságíró. Jelenleg szabadúszó író, költő, szerkesztő, mesemondó. Új kötete: Sötét anya,2025. Veszprémben él.

Szabó S. András (Szombathely) tanár, kutató, újságíró, író, költő. Sok könyve jelent meg, verseit és prózai írásait a Magyar Múzsa több alkalommal közölte. Tagja a MÚK-nak és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Budapesten él.

Száraz Pál palóc író, költő, Nagysurányban született 1954. május 22-én. Alapiskola tanulmányait a Nagykéri Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskolában végezte, majd a Losonci Építészeti Szakközépiskolában érettségizett.

Középiskolai évei alatt tagja volt a losonci Kármán József Irodalmi és Művészeti Körnek. 1977-től Nagyfödémesen él és alkot. Építészként dolgozik. 12 önálló kötete jelent meg. Tagja a SZMÍT-nek.

Szabó Csaba Attila (1945, Judenburg) – villamosmérnök, egyetemi oktató, kutató, az MTA Doktora, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem professzor emeritusa. Szakterülete a multimédia kommunikáció, a mesterséges intelligencia társadalmi vonatkozásai. Számos itthon és külföldön megjelent szakkönyv szerzője, társszerzője, szerkesztője. Tagja többek között az MTA Köztestületének, a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesületnek, a European Alliance for Innovation-nak. A Professzorok Batthyány Köre Egyesület alelnöke. Gábor Dénes Díjas, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjének kitüntetettje.

Szederkényi Éva Kata (1973, Pécs) a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen doktorált kortárs angol irodalomból, az ír Trinity College Dublin egyetemének tanárképző intézetében szerzett diplomát, majd a görög Arisztotelész Egyetem doktorandusz kutatója volt. Íráskészségét nagyban befolyásolta újságírói pályája, melyet egy angliai ösztöndíj keretében kezdett. Szerkesztőként a Jürg Marquard Magazin Kiadónál dogozott, s a Heti Válasz kulturális és külpolitikai rovatában tevékenykedett, a Four Seasons Gresham Palace Budapest PR-menedzsereként pedig vállalti kommunikációval foglalkozott. Adjunktusként a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karán oktat. Szakterülete a pszichoanalitikai irodalomelmélet és a felsőoktatás pedagógia. A Cédrus Művészeti Alapítvány szépirodalmi pályázatának egyik nyertese**.**

Szente B. Levente (1972, Szörényvár) – költő, író, helytörténeti kutató. 1979 óta családjával Székelykeresztúron él. Első írásai a Romániai Magyar Szóban jelentek meg 1994-ben. Rendszeresen publikál verset, mesét, helytörténeti írásokat, riportot és interjúkat folyóiratokban (Bárka, Korunk, Székelyföld, Előretolt Helyőrség, Hitel, Partium). Tizenegy önálló kötet szerzője. Legutóbbi verseskönyve: Vízmerítő (Holnap Könyvek, Nagyvárad 2021). Egyik alapító tagja a Felolvasónak, valamint a Kányádi Sándor Irodalmi körnek (KÁNYA). 2021-től a Garabontziás lap főszerkesztője. 2022-ben a Magyar Kultúra Lovagjává avatták.

Szepesi Zsuzsanna (1956, Dorog) – költő, meseíró, újságíró. Magyar szakos tanár, pedagógusként dolgozik jelenleg is. Az Élő Magyar Líra Csarnoka egyik szerkesztője. Nemrég jelent meg Ki lesz a vesztes? című, nyolcadik önálló kötete. Pomázon él.

Tóthárpád Ferenc (1958, Szombathely) – Kőszegen élő író, költő, szerkesztő. Nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a határon túli magyar gyerekekhez (és felnőttekhez) eljusson a kortárs irodalom. Az 1980-as évektől publikál rendszeresen. 2003-tól a Kőszeg és Vidéke munkatársa, majd 2007 októberétől a Kőszegi Hírmondó alapító főszerkesztője. 2008 áprilisától a Kőszeg és Vidéke felelős szerkesztője nyolc évfolyamon át. Utóbb megjelent önálló kötetei: Vadalma (dráma, 2019); A végtelen fragmentuma (versek, 2018); Színre visszük a nyarat! (A Kőszegi Várszínház négy évtizede 2022); Fordul az ég (versek, 2022)

Turbók Attila (1943, Budapest) – költő, újságíró, szerkesztő. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán végzett 1975-ben. Az Ifjúsági Magazin irodalmi szerkesztője volt, dolgozott a Fiatal Művészek Klubjában, kulturális szervezőként a Zeneakadémián, a művelődési ház igazgatójaként Leányfalun. 1980-tól húsz éven át egy börtönügyi szakfolyóirat és a Börtönújság című hetilap szerkesztője. Hét kötete jelent meg, a legutóbbi 2025-ben Gyűrött délibáb címmel. Budapesten él.

Vaskó Ágnes (1953, Maglód) – költő, rendszeresen publikál internetes irodalmi oldalakon. A Gondola Kulturális Magazin szerkesztője. Számos versét megzenésítették, néhányat szerbre is lefordították. Eddig négy önálló kötete jelent meg.

Ványai Fehér József (1959, Dévaványa) – író, költő. A 80-as évek vége óta szerepel folyóiratokban. A Magyar Írószövetség tagja. A Magyar Napló szociográfiai pályázatának (Önképünk az ezredfordulón) és a PoLíSz Csengey-pályázatának díjazottja.

Veszelka Attila (Szolnok) – költő. 1962 óta Szegeden él. A Szegedi Akadémiai Bizottság Szépírói Csoportja elnöke. Kölcsey-érmes.

Vitos Irén (Csíkszereda) – költő, festőművész. 1991 óta Budapesten él. 2000–2004 között művészettörténetet hallgatott a József Attila Szabadegyetemen, majd a Modul Art Academy-n folytatta képzőművészi önképzését. 2019-ben a Mesterek és Tanítványok kiállításon több festménnyel szerepelt. Verseit számos nyomtatott és online magazinban publikálja. 2011 óta kilenc könyve jelent meg. A legutóbbi verseskötetei: Monokróm gondolatéderek (2022), Összeszőtt idő és Papírvitorlák (2023).

Z. Németh István (1969, Komárom) – költő. Legszebb versei (válogatott és új versek, Art Danubius, 2015) méltó összegzése eddigi irodalmi munkásságának. A Szlovákia Magyar Írók Társaságának Választmánya (SZMIT) Z. Németh István költőnek, írónak ítélte oda 2020-ban a Forbáth-díjat a Csipetnyi fény című hetedik kötetéért.